



AGENTIA pentru
DEZVOLTARE
REGIONALA
CENTRU

Planul de Dezvoltare Regională al Regiunii Centru 2021-2027

2020

Strategia de Dezvoltare a Regiunii Centru 2021-2027

Cuprins

Strategia de Dezvoltare a Regiunii Centru pentru perioada 2021-2027	4
Domeniul Strategic 1. Dezvoltare teritorială, dezvoltare urbană durabilă	6
P.1.1 Întărirea capacității administrative a autorităților publice locale în vederea implementării principiilor dezvoltării urbane integrate și sprijinirea cooperării la nivel microregional	7
P.1.2 Extinderea, reabilitarea și modernizarea infrastructurii de transport regional; dezvoltarea infrastructurii de internet, în mod special a infrastructurii de bandă largă	10
1.2.1 Extinderea, reabilitarea și modernizarea infrastructurii regionale de transport pentru creșterea accesibilității localităților urbane și rurale la rețeaua națională de transport și la rețeaua TEN-T	10
1.2.2 Dezvoltarea infrastructurii TIC, în mod special a infrastructurii de bandă largă și îmbunătățirea conectivității digitale în mediul urban și cel rural.....	13
P.1.3 Consolidarea rolului și funcțiilor așezărilor urbane din Regiunea Centru ca actori importanți în asigurarea coeziunii teritoriale, sociale și a creșterii economice bazată pe cunoaștere	14
1.3.1 Sprijinirea mobilității urbane durabile	15
1.3.2 Extinderea digitalizării serviciilor administrației publice locale și implementarea de soluții SMART City	18
1.3.3 Creșterea coeziunii economice și sociale a orașelor prin implementarea de strategii de dezvoltare locală integrate la nivel de zone urbane marginalizate și prin sprijinirea acțiunilor de regenerare urbană.....	21
1.3.4 Revitalizarea economică și socială a orașelor mici precum și a localităților urbane monoindustriale	22
Domeniul strategic 2. Competitivitate economică, cercetare-dezvoltare, inovare și specializare inteligentă	25
P.2.1 Promovarea unui mediu de afaceri inovativ pentru o dezvoltare economică inteligentă	27
P.2.2 Extinderea și diversificarea infrastructurii regionale și locale de afaceri, susținerea clusterelor și dezvoltarea rețelelor de cooperare economică	29
P.2.3. Susținerea sectorului regional de cercetare-dezvoltare pentru o creștere economică inteligentă ...	30
P.2.4 Creșterea gradului de internaționalizare a economiei și sectorului regional de CDI	32
Domeniul Strategic 3 „Resurse umane, incluziune socială, ocupare și sănătate”	34
P.3.1. Îmbunătățirea calității, eficacității și relevanței ofertei educaționale regionale, a serviciilor și accesului la educație la toate nivelurile	34
3.1.1. Reabilitarea și modernizarea infrastructurii educaționale a Regiunii Centru.....	34
3.1.2. Modernizarea infrastructurii și a procesului de educație în sistemul de învățământ profesional și tehnic	35
3.1.3. Sprijinirea modernizării învățământului terțiar	37
3.1.4. Digitalizarea educației și formării profesionale	37
3.1.5. Creșterea accesului la educație a grupurilor dezavantajate social.....	38

3.1.6. Stimularea participării adulților la educația continuă și dezvoltarea sistemului de învățare pe parcursul întregii vieți	39
P.3.2. Sprijinirea măsurilor active de ocupare și modernizarea pieței muncii.....	41
3.2.1. Sprijinirea antreprenoriatului ca măsură de creștere a ocupării	43
3.2.2. Sprijinirea accesului pe piața muncii a persoanelor din grupurile dezavantajate social	43
3.2.3. Stimularea intrării tinerilor pe piața muncii.....	44
3.2.4. Modernizarea mecanismului și diversificarea serviciilor de intermediere și plasare a forței de muncă.....	44
3.2.5. Dezvoltarea și modernizarea sistemului de formare profesională continuă.....	45
3.2.6. Încurajarea mobilității geografice a forței de muncă	46
3.2.7. Încurajarea menținerii pe piața muncii a lucrătorilor vârstnici	46
P.3.3. Dezvoltarea infrastructurii, creșterea accesului și îmbunătățirea serviciilor acordate persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile	47
3.3.1. Extinderea, construcția, reabilitarea, dezvoltarea, modernizarea și dotarea infrastructurii sociale	49
3.3.2. Dezvoltarea și diversificarea serviciilor sociale integrate și a altor servicii adaptate nevoilor comunităților și persoanelor din grupuri vulnerabile	52
3.3.3. Creșterea capacității administrației și altor structuri publice și private de a furniza servicii de calitate și adaptate nevoilor persoanelor din grupurile vulnerabile	56
P.3.4. Extinderea și modernizarea infrastructurii de sănătate, creșterea accesului și îmbunătățirea serviciilor de sănătate, cercetare-dezvoltare, inovare în sănătate	58
3.4.1. Extinderea, reabilitarea, modernizarea și dotarea infrastructurii de sănătate de la nivel regional, județean și local	59
3.4.2. Creșterea accesului la servicii medicale pentru persoanele vulnerabile și comunitățile marginalizate	60
3.4.3. Digitalizare și sprijin pentru cercetare, dezvoltare, inovare în sănătate	60
3.4.4. Creșterea capacității instituționale a administrației publice, unităților medicale și organizațiilor specializate de a răspunde nevoilor de sănătate ale populației și a dezvolta un parteneriat pentru sănătate.....	61
Domeniul Strategic 4 Mediu, eficiență energetică și schimbări climatice	63
P.4.1 Creșterea calității mediului înconjurător din așezările urbane și rurale din Regiunea Centru	64
4.1.1 Infrastructura de mediu și servicii tehnico-edilitare	64
4.1.2 Creșterea calității mediului în zonele urbane și peri urbane precum și în zone afectate de poluare istorică.....	66
P.4.2 Creșterea eficienței utilizării energiei și a altor resurse materiale	67
4.2.1 Eficiența energetică în clădirile publice și rezidențiale	67
4.2.2 Sisteme energetice inteligente, bazate pe un consum redus de energie și creșterea utilizării SRE și combustibililor alternativi	68

4.2.3. Creșterea capacității actorilor din mediul public și privat de a contribui la tranziția către economia circulară.....	69
P.4.3 Protejarea și conservarea biodiversității regionale	69
P.4.4 Diminuarea efectelor schimbărilor climatice și prevenirea riscurilor naturale	72
Domeniul Strategic 5.Turism și patrimoniu cultural	77
P.5.1.Conservarea, restaurarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural-istoric, valorificarea patrimoniului turistic natural și creșterea utilizării potențialului balnear.....	78
5.1.1 Conservarea, restaurarea și punerea în circuitul turistic a patrimoniului cultural-istoric.....	78
5.1.2 Protejarea și valorificarea în scop turistic a patrimoniului natural.....	79
5.1.3. Revigorarea turismului balnear și de sănătate	80
P.5.2. Modernizarea și extinderea infrastructurii regionale de cazare și de agrement și îmbunătățirea serviciilor specifice	81
5.2.1. Modernizarea infrastructurii regionale de cazare și dezvoltarea structurilor de primire turistică în zonele în care se înregistrează deficit de spații de cazare	81
5.2.2. Modernizarea, extinderea și diversificarea infrastructurii de agrement și îmbunătățirea serviciilor specifice.....	81
5.2.3. Modernizarea și extinderea infrastructurii turistice pentru tineret	81
5.2.4. Reabilitarea spațiilor cu destinație culturală și dezvoltarea infrastructurii culturale inovatoare	81
P.5.3. Susținerea turismului de nișă, dezvoltarea activităților conexe turismului și integrarea activităților turistice	82
5.3.1. Susținerea formelor de turism tematic și a celor de turism alternativ.....	82
5.3.2. Sprijinirea activităților de promovare și informare ale organizațiilor de management al destinației	83
5.3.3. Dezvoltarea activităților economice conexe turismului	83
P.5.4. Asigurarea forței calificate de muncă în turism	84
5.4.1. Atragerea și menținerea forței calificate de muncă în turism	84
5.4.2. Pregătirea profesională inițială și formarea profesională continuă a forței de muncă în turism.....	84
Domeniul strategic 6. Dezvoltarea rurală, agricultura și silvicultura	86
P.6.1. Eficientizarea sectorului agroalimentar și îmbunătățirea pregătirii profesionale a fermierilor	89
P. 6.2. Susținerea activităților agricole în zonele montane	91
P. 6.3. Valorificarea superioară, într-o manieră durabilă, a potențialului silvic regional.....	92
P.6.4. Creșterea atractivității economice și diversificarea activităților economice în localitățile rurale.....	93
P.6.5. Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare a localităților rurale.....	94
P.6.6. Dezvoltarea infrastructurii sociale, cultural-recreative și susținerea dezvoltării comunitare	95

Strategia de Dezvoltare a Regiunii Centru pentru perioada 2021-2027

Strategia de Dezvoltare a Regiunii Centru pentru perioada 2021-2027 este parte a **Planului de Dezvoltare a Regiunii Centru 2021-2027**, principalul document de planificare la nivel regional. Fiind fundamentată pe o diagnoză regional detaliată, concretizată prin *Analiza socioeconomică regională* și prin *Analiza SWOT a Regiunii Centru*, Strategia de Dezvoltare ia în considerare nevoile majore ale regiunii și are în vedere valorificarea cât mai bună a potențialul său de dezvoltare. În plus, pe parcursul activității derulate în cadrul grupurilor de lucru, membrii acestora au adus informații calitative și au contribuit la definitivarea priorităților și măsurilor incluse în cadrul Strategiei.

Analiza socioeconomică, analiza SWOT și Strategia de Dezvoltare a Regiunii Centru au parcurs un intens proces consultativ desfășurat în cadrul structurilor parteneriale regionale, începând de la identificarea și cuantificarea problemelor și nevoilor locale până la stabilirea priorităților și măsurilor de intervenție. Prin activitatea desfășurată în cadrul Comitetului Regional de Planificare „Centru”, inclusiv prin cele șapte grupuri tematice de lucru (dezvoltare urbană, infrastructură teritorială, competitivitate economică și cercetare-dezvoltare, mediu și eficiență energetică, agricultură și dezvoltare rurală, turism și cultură, resurse umane și incluziune socială) și în cadrul grupurilor județene de lucru s-a urmărit implicarea actorilor relevanți pentru dezvoltarea regională în toate etapele procesului de planificare și programare. Au fost avute în vedere de asemenea și strategiile de dezvoltare ale județelor, urmărindu-se armonizarea cât mai bună a obiectivelor și acțiunilor județelor și comunităților din Regiunea Centru.

Strategia Regională urmărește pe tot parcursul său concentrarea tematică în jurul obiectivelor majore stabilite la nivel european în cadrul **Noii Politici de Coeziune pentru perioada 2021-2027**: inovare, digitalizare, transformare economică, reducerea emisiilor de carbon și combaterea schimbărilor climatice, creșterea gradului de conectare prin dezvoltarea rețelelor de transport și de internet, incluziune socială prin creșterea accesului la educație, ocupare și la servicii de sănătate de calitate și, nu în ultimul rând apropierea de nevoile concrete ale comunităților.

Viziunea care stă la baza dezvoltării regionale este ambiția ca, pe termen mediu, ”Regiunea Centru să devină o regiune curată, atractivă pentru locuitorii săi și turism, cu o economie competitivă bazată pe cunoaștere și inovare, în care grija pentru exploatarea și utilizarea durabilă a resurselor să se afle în atenția fiecărui cetățean”.

Obiectivul global al Strategiei de Dezvoltare este ca Regiunea Centru să atingă în anul 2027 un **nivel convergență economică de 70% față de media Uniunii Europene**.

Strategia de Dezvoltare a Regiunii Centru reunește **6 domenii strategice de dezvoltare**, fiecare dintre acestea grupând un număr de priorități și măsuri specifice:

- ❖ Dezvoltare teritorială, dezvoltare urbană durabilă
- ❖ Competitivitate economică, cercetare-dezvoltare și inovare
- ❖ Resurse umane, incluziune socială, ocupare și sănătate

- ❖ Mediu, eficiență energetică și schimbări climatice
- ❖ Turism și patrimoniu cultural
- ❖ Dezvoltarea rurală, agricultura și silvicultura

În procesul de elaborare al PDR Centru s-au avut în vedere câteva principii fundamentale, și anume:

- parteneriatul activ la nivel regional prin activitățile desfășurate în cadrul structurilor consultative create (Comitetul Regional de Planificare, grupurile tematice de lucru, grupurile județene de lucru) și o abordare mixtă a procesului: bottom up (nevoi, soluții, proiecte) și top down (integrare, corelare, prioritizare)
- concentrarea și prioritizarea obiectivelor, mărindu-se în acest fel eficacitatea utilizării resurselor alocate
- coordonarea și corelarea diferitelor acțiuni propuse, ținându-se cont de complementaritatea cu alte strategii naționale sau regionale (inclusiv cu Strategia de Specializare Inteligentă a Regiunii Centru)
- cuantificarea realizării obiectivelor propuse prin utilizarea unor indicatori SMART de monitorizare ai PDR Centru
- implicarea beneficiarilor încă din faza de elaborare a Strategiei prin crearea unui portofoliu regional de proiecte

Conform reglementărilor legale în vigoare, cuprinse în cadrul Legii 315/2004 privind Dezvoltarea Regională în România, după avizarea sa de către Comitetul Regional de Planificare „Centru”, PDR Centru 2021-2027 va fi aprobat de către Consiliul de Dezvoltare Regională - forul decizional al Regiunii Centru.

Implementarea Strategiei de Dezvoltare a Regiunii Centru se va întinde de-a lungul perioadei 2021-2029 și va avea la bază atât **finanțări nerambursabile din fonduri europene** disponibile după aprobarea Programelor Operaționale aferente perioadei 2021-2027, oportunitățile de finanțare oferite în cadrul PAC 2021-2027 (prin noul PNS și sistemul de plăți directe), noile pachete financiare și programe europene adoptate ca răspuns la criza generată de pandemia COVID 19 (ex. PNRR, Next Generation EU, EU4Health etc) cât și **alocările disponibile prin programele naționale** (ex. PNDL, Rabla, Casa Verde, PNCDI etc), toate aceste surse putând acoperi doar în parte nevoile de finanțare ale Strategiei, fiind astfel nevoie și de mobilizarea **unor resurse financiare proprii sau atrase** de către autorități locale, companii și universități.

Se vor urmări dezvoltarea în continuare a portofoliului regional de proiecte, maturizarea ideilor de proiecte, găsirea soluțiilor de finanțare și sprijinirea implementării proiectelor de importanță regională, monitorizarea impactului și contribuția la atingerea obiectivelor specific ale Strategiei de Dezvoltare Regională Centru.

Domeniul Strategic 1. Dezvoltare teritorială, dezvoltare urbană durabilă

Obiectiv strategic: Creșterea coeziunii teritoriale și reducerea disparităților intraregionale prin îmbunătățirea infrastructurii regionale de transport și comunicații și sprijinirea dezvoltării urbane integrate

Dezvoltarea teritorială și dezvoltarea urbană la nivelul Regiunii Centru– provocări majore pentru perioada 2021-2027

Cooperarea teritorială la nivel microregional este considerată drept unul din pilonii principali de acțiune prin care se asigură o dezvoltare durabilă și echilibrată la nivelul unei regiuni și care contribuie la construirea unei reale coeziuni teritoriale. Există diverse tipuri de cooperare sau asociere ale unităților administrativ-teritoriale, între acestea regăsindu-se zonele metropolitane, GAL-urile, ADI-urile sau ITI-urile. În ce privește asocierea la nivel de microregiune, considerăm că microregiunea poate fi constituită din acele teritorii formate din mai multe unități administrativ-teritoriale urbane și rurale învecinate, cu un număr suficient de mare al populației, care au similitudini de ordin geografic, istoric și economic dar și anumite complementarități socioeconomice prin care se facilitează cooperarea între localități în vederea dezvoltării mai rapide și reciproc avantajoase a UAT-urilor implicate. În prezent, autoritățile locale din Regiunea Centru au mai puțină în ce privește cooperarea teritorială și de aceea **în perioada următoare trebuie sprijinite acțiunile care vizează consolidarea capacității structurilor de guvernare la niveluri multiple, consolidarea instituțiilor cu rol în planificarea și gestionarea proceselor de dezvoltare a teritoriului și implementarea strategiilor teritoriale integrate.**

Dezvoltarea echilibrată la nivel teritorial necesită o bună rețea de comunicații și o infrastructură modernă de telecomunicații. Regiunea Centru dispune de o rețea extinsă de transport atât de drumuri cât și de căi ferate însă lipsa investițiilor a afectat într-o măsură semnificativă capacitatea de transport și calitatea acestor rețele. Amintim faptul că Regiunea Centru este străbătută de cinci drumuri europene, patru dintre ele formează un mare inel rutier ce traversează sudul, vestul, nordul și estul regiunii, iar al cincilea drum european străbate centrul regiunii, pe direcția SE – NV, toate acestea făcând parte din rețeaua extinsă TEN-T (comprehensive network). Rețeaua de drumuri regionale (județene) asigură conexiunea diferitelor localități cu infrastructura TEN-T și însumează cca 4404 km, însă ponderea drumurilor modernizate și a celor cu îmbrăcăminti ușoare rutiere este încă scăzută (74,6% conform datelor statistice aferente anului 2018). În contextul unei dezvoltări echilibrate, pentru Regiunea Centru sunt de o importanță majoră continuarea și accelerarea lucrărilor de execuție a autostrăzilor și a investițiilor în infrastructura feroviară începute în perioada 2014-2020 precum și modernizarea și creșterea capacității de transport a drumurilor de importanță regională care asigură conexiunile la rețeaua TEN-T precum și realizarea de noi conexiuni rutiere acolo unde acestea lipsesc.

În ce privește rețeaua de internet și gradul de utilizare a acestuia, conform celui mai recent Raport DESI, România ocupă unul din ultimele locuri la nivel european în toate cele 5 domenii luate în calcul: conectivitate, capitalul uman, utilizarea internetului, integrarea tehnologiei digitale -în afaceri și e-commerce) și serviciile publice digitale (Regiunea Centru nu prezintă o situație diferită față de restul țării). Pentru a determina o schimbare majoră a acestei situații, **eforturile regionale trebuie orientate spre susținerea digitalizării serviciilor publice la nivel local, spre dezvoltarea, în colaborare cu nivelul național, a infrastructurii de internet de bandă largă Broadband și spre sprijinirea digitalizării activităților și dezvoltarea de infrastructuri specifice la nivel local și județean în domenii precum educația, sănătatea și cultura.**

Considerate motoare ale economiei, **orașele sunt catalizatori** pentru creativitate și inovare. Diversele dimensiuni ale vieții urbane - economică, socială, culturală și de mediu - sunt strâns legate între ele, iar **succesul în materie de dezvoltare urbană poate fi atins numai prin intermediul unei abordări integrate**.

O provocare o reprezintă dezvoltarea **orașelor mari ca poli de atracție** pentru zonele învecinate și motoare ale creșterii economice inteligente atât prin extinderea și dezvoltarea infrastructurii cât și planificarea expansiunii urbane dirijate/controlate.

Dezvoltarea durabilă a orașelor se poate realiza printr-o **abordare integrată**, care să vizeze atât dimensiunile sustenabilității urbane cât și provocările și noile tendințe privind progresul societății. În esență, **durabilitatea urbană** se bazează pe **interacțiuni pozitive** între cele trei subsisteme: **social, economic și fizic** (teritorial și de mediu).

Studii precum cel al Băncii Mondiale, "Orașe magnet, migrație și navetism în România", au arătat că un oraș se dezvoltă accelerat dacă există o infrastructură de calitate, un mediu care sprijină dezvoltarea afacerilor, în special a celor cu valoare adăugată mare, o administrație eficientă care colaborează cu mediul privat și un mediu universitar performant.

Rețeaua de localități din Regiunea Centru este formată din 57 de orașe (dintre care 20 sunt municipii), 357 de comune și 1788 de sate. Dinamica și configurația rețelei de localități sunt factori care au influențat în mod direct nivelul de dezvoltare socială și economică a Regiunii Centru. Regiunea Centru ocupa în 2019 locul 3 la nivel național în ce privește ponderea populației rezidente din mediul urban (57,2%), după Regiunea București - Ilfov (88,5%) și Regiunea Vest (60,7%). Amintim că rețeaua urbană la nivelul Regiunii Centru cuprinde: 1 oraș cu peste 200.000 locuitori, 2 orașe cu o populație între 100.000 - 200.000 locuitori, 3 orașe cu o populație între 50.000 - 100.000 locuitori, 7 orașe cu o populație între 30.000 - 50.000 locuitori, 9 orașe cu o populație între 20.000 - 30.000 locuitori, 9 orașe cu o populație între 10.000 - 20.000 locuitori, 21 orașe cu o populație între 5.000 - 10.000 locuitori, iar 5 orașe au o populație sub 5.000 locuitori.

Principalele provocări privind dezvoltarea urbană la nivelul Regiunii Centru sunt: extinderea necontrolată a orașelor, infrastructura tehnico-edilitară deficitară, mobilitatea urbană, tranziția digitală, spațiile verzi, zonele degradate din interior sau din jurul orașelor, creșterea polarizării sociale și lipsa soluțiilor durabile pentru comunitățile marginalizate social, atractivitatea redusă a localităților urbane mici, nivelul scăzut de cooperare între centrele urbane și UAT-urile rurale care formează zonele urbane funcționale, capacitatea instituțională deficitară la nivelul administrațiilor publice locale, participarea scăzută a cetățenilor la procesul decizional

Priorități specifice:

P.1.1 Întărirea capacității administrative a autorităților publice locale în vederea implementării principiilor dezvoltării urbane integrate și sprijinirea cooperării la nivel microregional

Orașele se confruntă cu provocări majore privind adaptabilitatea și sustenabilitatea dezvoltării pe termen lung. Ținând cont de aceste provocări, procesul de elaborare și implementare a strategiilor integrate de dezvoltare urbană este foarte important, implică multă responsabilitate și necesită o serie de competențe profesionale. Este nevoie de facilitarea accesului la formare profesională și creșterea calității competențelor profesionale celor implicați în procesul de planificare strategică.

O provocare în sustenabilitatea urbană este dezvoltarea de politici cuprinzătoare care să se bazeze pe o înțelegere amplă și cuprinzătoare a factorilor care influențează relația dintre funcționalitatea orașelor și mediul înconjurător, pornind de la ideea ca la baza dezvoltării unei localități stau resursele naturale și modul în care sunt gestionate acestea în favoarea creșterii economice locale, dezvoltării societății și conservării biodiversității. Chiar dacă există orientări metodologice care permit urmărirea unui "fir roșu" al procesului de planificare strategică, sunt necesare abordări diferite în funcție de specificul și dimensiunea fiecărui oraș.

O problemă vizibilă a orașelor din România o reprezintă dezvoltarea „spontană”, în dezacord cu principiile dezvoltării urbane durabile. Amintim că principalii factori care influențează extinderea și modul de organizare teritorială a orașelor sunt: accesibilitate, imaginea zonei (atractivitate/repulsivitate), prețul terenului, infrastructura tehnico-edilitară, densitatea spațiului construit, reglementările urbanistice, reglementările de mediu, amplexarea traficului. Dinamica spațială a unui oraș este un fenomen continuu ce influențează direct evoluția orașului. Deși există o serie de aspecte care sunt mai puțin controlabile, nu trebuie pierdută din vedere monitorizarea periodică a dinamicii spațiale a orașului. Este necesară urmărirea periodică a documentelor de amenajare teritorială și urbanism și acționat strategic de fiecare dată când se observă că tendința de evoluție a orașului se îndreaptă într-o altă direcție față de aceea a unei dezvoltări echilibrate, armonioase și sustenabile. În procesul de elaborare și implementare a strategiilor de dezvoltare urbană ar trebui implicați mai activ actorii locali.

Orașele sunt factori cheie în dezvoltarea unor teritorii mai mari. Orașele și zonele lor limitrofe oferă rezidență pentru majoritatea populației, reprezentând în același timp atât principalele zone de dezvoltare socială și economică cât și mari consumatoare de resurse și generatoare de poluare. Dinamica și dezvoltarea urbană a depășit demult granițele administrative ale orașelor, fiind nevoie de o abordare a dezvoltării socio-economice într-un context teritorial ce ține cont de zonele/ariile de influență (în special din punct de vedere economic) sau diferite forme de asociere și colaborare între unități administrative teritoriale (atât urbane cât și rurale).

Există la nivelul Regiunii Centru un număr mare de grupuri de acțiune locală (GAL) și asociații de dezvoltare intercomunitară (ADI). De asemenea, există și două arii metropolitane: Zona Metropolitană Brașov (peste 400.000 locuitori) și Zona Metropolitană Târgu Mureș (peste 200.000 locuitori). În funcție de ponderea navetiștilor au fost identificate la nivelul fiecărei reședință de județ zona urbană funcțională (ZUF). Delimitarea zonei de influență urbană trebuie să aibă la bază atât delimitarea teoretică prin criterii științifice și metode matematice, cât și delimitarea empirică pornind de la particularitățile, dinamica și realitatea teritorială. Este important de precizat faptul că „nu distanța în sine este cea care explică dezvoltarea locală. Ceea ce contează cel mai mult este sistemul câmpurilor gravitaționale din care face parte o localitate și conectivitatea umană” (Banca Mondială, 2013). Astfel, în procesul de planificare strategică a dezvoltării este utilă elaborarea la nivel de arie de influență urbană atât a modelului de atracție gravitațională demografică cât și a modelului de atracție gravitațională economică. Este necesară sprijinirea procesului de elaborarea de strategii integrate de dezvoltare durabilă care să vizeze întregul teritoriu al zonei urbane funcționale având la bază relațiile existente în teritoriu, punctele comune și complementaritățile socio-economice și funcționale.

Dacă pentru orașele mari și, într-o anumită măsură, pentru cele mijlocii strategiile integrate de dezvoltare urbană implementate la nivel de ZUF sunt considerate cele mai potrivite instrumente de planificare, în cazul teritoriilor lipsite de orașe mari este necesară un alt tip de abordare. Cooperarea teritorială la nivel microregional este considerată în **Strategia de Dezvoltare Teritorială a României - România policentrică 2035**, documentul strategic pe termen lung care trasează liniile directe de dezvoltare teritorială a României și direcțiile de implementare la scară regională și națională, drept unul din pilonii principali de acțiune prin

care se asigură o dezvoltare durabilă și echilibrată a României și care contribuie la construirea unei reale coeziuni teritoriale.

Microregiunile pot fi definite ca acele teritorii formate din mai multe unități administrativ-teritoriale urbane și rurale învecinate, cu un număr suficient de mare al populației, care au similitudini de ordin geografic, istoric și economic dar și anumite complementarități socioeconomice prin care se facilitează cooperarea între localități în vederea dezvoltării mai rapide și reciproc avantajoase a UAT-urilor implicate. Excludem din această formă de cooperare asocierile de tip arii metropolitane sau zone urbane funcționale, precum și cele de tip GAL pentru zonele rurale, măsurile care vizează aceste asocieri fiind incluse în cadrul altei priorități a PDR Centru.

La nivel național sunt definite legal forme de cooperare între localități urbane și rurale, între localități rurale și forme de cooperare transfrontaliere. Formele legale de cooperare între unități administrativ-teritoriale sunt **Asociațiile de Dezvoltare Intercomunitară (ADI)**, care reprezintă structuri de cooperare înființate de unitățile administrativ-teritoriale pentru realizarea în comun a unor proiecte de dezvoltare de interes local sau regional ori furnizarea în comun a unor servicii publice. Prin Axa LEADER a PNDR 2007-2013 au fost constituite primele **GAL-uri** din România, ca forme de parteneriat ce cuprind mai multe UAT-uri rurale sau UAT-uri rurale și urbane, iar dezvoltarea acestora și înființarea altora noi au continuat și pe parcursul perioadei 2014-2020. De asemenea, prin Programul Operațional Regional 2014-2020, prin implementarea noului instrument **ITI (Integrated Territorial Investments)** s-au pus bazele primei strategii integrate de dezvoltare a unui teritoriu bine individualizat geografic – Delta Dunării.

În Regiunea Centru pot fi identificate mai multe microregiuni care se pot constitui ca axe cu potențial de dezvoltare la nivel intraregional. Amintim în acest sens: coridoarele hidrografice Valea Mureșului și Valea Târnavei Mari, depresiunile intramontane din Carpații Orientali (Brașov – Ciuc – Giurgeni) sau Depresiunea Făgărașului. Aceste teritorii, relativ compacte și cu o densitate ridicată a populației, necesită investiții cu precădere în asigurarea accesibilității la centrele urbane din zonă și la rețeaua majoră de transport și investiții pentru protejarea zonelor naturale în fața expansiunii celor construite.

Pe de altă parte, potrivit Strategiei de Dezvoltare Teritorială a României, în Regiunea Centru poate fi pusă în evidență existența unor zone, preponderent rurale sau din zona montană, lipsite de așezări de mari dimensiuni, cu rol polarizator, care să dispună de o masă critică pentru atragerea anumitor servicii publice sau private de interes general, fie ca urmare a depopulării treptate, fie din cauza constrângerilor geografice. În această categorie intră, spre exemplu, zona montană (Munții Apuseni) sau anumite zone de podiș cu densități reduse ale populației (ex. Câmpia Transilvaniei, Podișul Hârtibaciului, zona de nord a județului Brașov) care necesită o abordare axată pe restabilirea funcționalităților socio-economice esențiale și reconversia economică a acestor zone.

Pentru perioada 2021-2027 măsurile propuse în cadrul priorității de întărire a capacității administrative a orașelor și de sprijinire a cooperării la nivel microregional vizează:

- creșterea capacității umane din cadrul APL-urilor în vederea îmbunătățirii procesului de planificare urbană
- consolidarea instrumentelor de planificare spațială
- elaborarea și implementarea strategiilor integrate de dezvoltare urbană (SIDU)
- consolidarea capacității structurilor de guvernare la niveluri multiple
- diversificarea formelor de cooperare între structurile administrației publice locale
- consolidarea instituțiilor cu rol în planificarea și gestionarea proceselor de dezvoltare a teritoriului

- sprijinirea elaborării și implementării strategiilor teritoriale integrate la nivel microregional prin utilizarea de instrumente de tip ITI

P.1.2 Extinderea, reabilitarea și modernizarea infrastructurii de transport regional; dezvoltarea infrastructurii de internet, în mod special a infrastructurii de bandă largă

1.2.1 Extinderea, reabilitarea și modernizarea infrastructurii regionale de transport pentru creșterea accesibilității localităților urbane și rurale la rețeaua națională de transport și la rețeaua TEN-T

Regiunea Centru dispune de o rețea extinsă de transport atât de drumuri cât și de căi ferate. Activitatea de transport, atât de pasageri cât și de mărfuri, se află în continuă expansiune în ultimele două decenii, determinând o suprasolicitare a rețelelor actuale de transport. Lipsa investițiilor și managementul defectuos al companiilor naționale de transport au condus la schimbări în ce privește repartitia pe moduri de transport și, în consecință, în perioada ultimilor ani se înregistrează un ritm mult mai rapid de creștere a sistemelor poluante de transport în defavoarea celor mai puțin poluante.

Rețeaua rutieră din Regiunea Centru totalizează 11 459 km, reprezentând 13,3% din totalul celei naționale. Datorită situației sale în centrul României, Regiunea Centru se bucură de o poziție privilegiată în ce privește accesibilitatea și conexiunile rutiere cu restul țării și cu Europa. Regiunea Centru este străbătută de cinci drumuri europene, a căror lungime însumează 951 km. Patru dintre ele formează un mare inel rutier ce traversează sudul, vestul, nordul și estul regiunii, iar al cincilea drum european (E60) străbate centrul regiunii, pe direcția SE - NV. Astfel, toate cele 6 reședințe de județ precum și cele mai importante orașe ale regiunii se află fie pe traseul fie în imediata apropiere a unei șosele europene. Cu toate că regiunea noastră dispune de o rețea rutieră extinsă se mențin anumite zone cu accesibilitate redusă (ex. zona Munților Apuseni, zona montană din N-E Regiunii Centru).

Din cei 11459 km de drumuri publice din Regiunea Centru, doar 50% sunt drumuri modernizate la finalul anului 2018. Modernizarea și extinderea infrastructurii rutiere de transport înregistrează întârzieri considerabile. În ce privește construcția autostrăzilor, pe teritoriul Regiunii Centru se înregistrează întârzieri la autostrada Sebeș-Turda (loturile 1 și 2) și la autostrăzile Târgu Mureș-Câmpia Turzii și Comarnic-Brașov. Potrivit informațiilor oficiale furnizate de către CNAIR, în luna iunie 2019, se înregistra următorul stadiu fizic al tronsoanelor de autostrăzi din Regiunea Centru aflate în faza de execuție: autostrada A3, Tronson Tg. Mureș-Ogra, lot 1: 0%, lot2: 99,48%, tronson Ogra –Câmpia Turzii, lot2: 67,02%, lot 3: 26,85%, autostrada A1, tronson Sibiu-Boița: 0%, autostrada A10 Sebeș-Turda, lot1: 71,30%, lot2: 51,20%, autostrada A3, tronson Comarnic-Brașov: 0,24%, varianta ocolitoare Tg. Mureș: 35%, contract reziliat, DN73 Pitești-Brașov: 42%, varianta de ocolire Brașov lot3, tronson II: 99%. Având în vedere faptul că aceste tronsoane de autostradă fac parte din rețeaua TEN-T, prioritatea națională și implicit prioritatea Regiunii Centru în perioada următorilor ani va fi continuarea și accelerarea lucrărilor de execuție a autostrăzilor începute pentru a putea fi deschise cât mai curând circulației. În paralel cu dezvoltarea șoselelor care fac parte din rețeaua TEN, prioritățile la nivel regional în ce privește creșterea accesibilității regionale vizează modernizarea și creșterea capacității de transport a drumurilor de importanță regională care asigură conexiunile la rețeaua TEN-T precum și realizarea de noi conexiuni rutiere acolo unde situația o impune.

Rețeaua feroviară din Regiunea Centru însumează 1333 km, reprezentând 12,3% din totalul celei naționale. Gradul de electrificare a căilor ferate la nivel regional este de 50%, față de un procentaj de 37,4% la nivel întregii țări. Din păcate, cea mai mare parte a infrastructurii de transport feroviar, atât liniile de cale ferată cât

și ramele de transport, sunt într-o stare deplorabilă, ceea ce determină o lipsă de atractivitate a transportului feroviar, în special a celui de pasageri. Astfel, conform datelor prezentate în *Strategia Națională de Dezvoltare a Infrastructurii Feroviare 2018-2022*, în 2017, volumul de transport și volumul de prestații în transportul feroviar din România s-au redus cu 86% față de nivelurile înregistrate în 1989, cota de piață pentru acest mod de transport ajungând la 16,5%, în cazul transportului de pasageri și la 20,5%, în cazul transportului de mărfuri. Potrivit aceluiași document, cele mai frecvente și importante cauze de insatisfacție vis-a-vis de sistemul feroviar din România sunt viteza redusă de deplasare și lipsa de punctualitate a trenurilor.

O parte din rețeaua feroviară care traversează Regiunea Centru este componentă a Coridorului IV paneuropean de transport și face obiectul unor investiții majore de reabilitare și modernizare finanțate prin POIM 2014-2020. Ca și în cazul altor proiecte majore în domeniul transporturilor, se înregistrează întâzieri foarte mari în ce privește reabilitarea căii ferate Brașov –Simeria și a tronsonului Brașov- Predeal. Potrivit rapoartelor oficiale, stadiul fizic al lucrărilor de modernizare a căii ferate, la începutul anului 2019, se prezenta astfel în Regiunea Centru: lotul Simeria-Vințu de Jos: 97,03%, lotul Vințu de Jos–Coșlariu: 89,04%, lotul Sighișoara-Ațel: 96,8%, lotul Ațel-Micăsasa: 95,7%, lotul Micăsasa–Coșlariu: 80%, tronsoanele Predeal-Brașov și Brașov-Sighișoara: 0%.

În perioada următoare este necesară continuarea și finalizarea cu prioritate a investițiilor în infrastructura feroviară începute în perioada 2014-2020 ținând seama de integrarea măsurilor de conservare a biodiversității. În paralel cu investițiile la calea ferată trebuie realizate investiții pentru repararea și achiziționarea de material rulant modern. De asemenea, sunt necesare investiții pentru modernizarea, reabilitarea și accesibilizarea gărilor și pentru reabilitarea și construcția de noi platforme pentru transportul de mărfuri. Totodată, pentru a eficientiza o serie de servicii pentru călători și pentru transportul de mărfuri sunt necesare investiții pentru a se continua informatizarea transportului feroviar. Orientarea actuală a politicilor Uniunii Europene spre atingerea unor obiective ambițioase în domeniul reducerii emisiilor de carbon și direcționarea în acest sens a finanțărilor reprezintă o oportunitate importantă de dezvoltare pentru transportul feroviar din Regiunea Centru.

Strâns legată de dinamica generală a economiei și de evoluția schimburilor comerciale, activitatea de transport de marfă a înregistrat o creștere semnificativă în ultimii 7-8 ani, creștere care s-a accelerat începând cu 2015. Doi parametri esențiali caracterizează activitatea de transport – cantitatea de mărfuri transportate și parcursul mărfurilor transportate. Cifrele oficiale arată că volumul total de mărfuri transportate la nivel național a crescut cu aproximativ 15% în intervalul 2012-2017, ajungând la peste 364 milioane tone/an la finalul perioadei. Un indicator care reflectă mai fidel activitatea de transport de marfă este parcursul mărfurilor transportate, acest indicator incluzând și distanțele de transport alături de cantitatea de marfă transportată. Datele statistice oficiale arată o creștere a nivelului acestui indicator de cca 45% în perioada 2012-2017, această creștere fiind obținută aproape în totalitate prin contribuția transportului rutier de marfă. Aceleași statistici mai arată că parcursul mărfurilor transportate pe calea ferată a rămas aproape constant de-a lungul perioadei 2012-2017, ceea ce a determinat scăderea, în 2017, a ponderii căii ferate la 16,7% din totalul parcursului de mărfuri pe toate tipurile de mărfuri. Ținând cont de impactul asupra mediului înconjurător, mult mai redus în cazul transportului feroviar decât în cazul altor moduri de transport, politicile europene din ultimele 2 decenii favorizează dezvoltarea transportului feroviar precum și integrarea și interconectarea modurilor de transport și sporirea gradului de interoperabilitate al serviciilor de transport.

Transportul multimodal se derulează la nivelul Regiunii Centru, în primul rând cu ajutorul terminalelor intermodale operate de către compania CFR Marfă. Potrivit informațiilor prezentate în Masterplanul General

de Transport al României, dintre cele 26 terminale aparținând CFR Marfă, pe teritoriul Regiunii Centru sunt amplasate următoarele 4 terminale: un terminal activ la Brașov Triaj, un terminal inactiv la Mediaș și 2 terminale închise: Sibiu și Târgu Mureș Sud. De asemenea, pe teritoriul Regiunii Centru se află câteva terminale intermodale operate de către firme private: terminalele de la Răstolița, Miercurea Ciuc și Brașov Triaj, terminalul de la Sebeș și cel la Brașov. În următorii șapte ani, se impune construirea de noi terminale de transport intermodal în Regiunea Centru și modernizarea unora din cele existente. Până în prezent, au fost identificate cinci noi locații pentru realizarea unor terminale de transport intermodal, considerate ca întrunind condițiile necesare în ce privește infrastructurile existente de transport și în corelare cu fluxurile de mărfuri din aria de deservire, pentru unele dintre ele fiind elaborate studii de fezabilitate. Aceste locații propuse pentru dezvoltarea de terminale intermodale sunt: Brașov-Feldioara, Târgu Mureș-Ungheeni, Sibiu Vest, Sebeș, Teiuș-Coșlariu.

Transportul aerian este în plină dezvoltare la nivel mondial, iar dezvoltarea turismului în Regiunea Centru și legăturile economice tot mai strânse cu celelalte țări ale Uniunii Europene impun extinderea infrastructurii aeroportuare a Regiunii Centru. Aeroporturile din Sibiu și Târgu Mureș au fost recent modernizate, însă investiția începută în 2008 pentru construirea unui nou aeroport la Brașov a fost serios întârziată. Accelerarea execuției și punerea în funcțiune a aeroportului de la Brașov-Ghimbav în prima parte a perioadei 2021-2027 precum și asigurarea conexiunilor aeroportului cu celelalte infrastructuri de transport constituie o prioritate pentru Regiunea Centru.

În ce privește **infrastructura de transport de importanță secundară (drumurile județene)**, menționăm că lungimea totală a rețelei de drumuri regionale (județene) însumează 4404 km la finalul anului 2018, în scădere cu 372 km față de anul 2013. Chiar dacă lungimea totală a drumurilor județene modernizate la nivelul Regiunii Centru a crescut cu 86,1% în perioada 2013-2018, ajungând la 2454 km, ponderea categoriei de drumuri modernizate (conform tipului de acoperământ) în totalul rețelei de drumuri regionale (județene) este încă foarte scăzută (55,7%).

Dacă analizăm împreună evoluția drumurilor modernizate și cea a drumurilor cu îmbrăcămînți ușoare rutiere, constatăm că lungimea totală a acestor două categorii de drumuri a scăzut cu 1,7% în intervalul 2013-2018, iar ponderea celor două categorii în totalul rețelei de drumuri județene a crescut de la 69,9% la numai 74,6% în același interval, pe fondul scăderii lungimii totale a rețelei de drumuri județene. La finalul anului 2018, totalul drumurilor județene din Regiunea Centru, cu acoperământ din piatră sau pământ, însuma 1120 km, reprezentând 25,4% din lungimea rețelei de drumuri regionale (județene), situația cea mai puțin favorabilă întâlnindu-se în județul Harghita (405 km de drumuri județene pietruite sau de pământ, reprezentând 47,9% din drumurile județene din Harghita).

De o importanță deosebită sunt drumurile județene care asigură legătura cu rețeaua de drumuri naționale pentru acele orașe care nu sunt intersectate de o șosea națională. O altă categorie importantă este cea a drumurilor județene care fac legătura între două drumuri naționale sau cele care scurtează semnificativ distanța rutieră între diferite orașe.

În perioada următoare, una dintre prioritățile Regiunii Centru în domeniul infrastructurii de transport o constituie continuarea reabilitării și modernizării rețelei regionale de drumuri (drumurile județene). Prin modernizarea rețelelor de transport TEN-T, atât cea de bază cât și cea extinsă, se va realiza un impact major în reducerea timpului călătoriei pentru pasageri și bunuri, rămânând și în perioada următoare o prioritate pentru Comisia Europeană și de aceea Regiunea Centru își va concentra eforturile investiționale pentru a realiza noi legături rutiere către rețeaua rutieră și nodurile TEN-T.

În plus, ținând cont de necesitatea de a decongestiona și fluidiza traficul din orașe și de exigența devierii, pe cât posibil, în afara localităților a traficului greu și a traficului de tranzit, vor fi sprijinite investițiile în centuri ocolitoare și noi drumuri locale care să deservească zonele metropolitane și zonele urbane funcționale.

În perioada următorilor 7 ani, eforturile investiționale necesare pentru asigurarea implementării priorității ce vizează dezvoltarea infrastructurii regionale de transport vor ținti:

- accelerarea lucrărilor de execuție a autostrăzilor începute în perioada 2014-2020
- modernizarea și creșterea capacității de transport a drumurilor de importanță regională care asigură conexiunile la rețeaua TEN-T
- realizarea de noi legături rutiere către rețeaua rutieră și nodurile TEN-T
- realizarea de centuri ocolitoare
- realizarea de noi drumuri locale care să deservească zonele metropolitane și zonele urbane funcționale
- continuarea investițiilor în infrastructura feroviară începute în perioada 2014-2020, inclusiv a celor pentru modernizarea, creșterea siguranței și accesibilizarea gărilor
- modernizarea materialului rulant
- informatizarea transportului feroviar
- modernizarea platformelor pentru transportul de mărfuri și construirea de noi terminale de transport intermodal
- accelerarea execuției aeroportului de la Brașov-Ghimbav
- realizarea, reabilitarea infrastructurilor pentru heliporturi și aerodromuri pentru aparate de zbor de mici dimensiuni

1.2.2 Dezvoltarea infrastructurii TIC, în mod special a infrastructurii de bandă largă și îmbunătățirea conectivității digitale în mediul urban și cel rural

Conform celui mai recent **Raport DESI (Digital Economy and Society Index)**, România ocupă unul din ultimele locuri la nivel european în toate cele 5 domenii luate în calcul: conectivitate, capitalul uman, utilizarea internetului, integrarea tehnologiei digitale -în afaceri și e-commerce) și serviciile publice digitale. În ce privește conectivitatea (aici fiind incluse toate tipurile de rețele-fixe, mobile, rapide și ultrarapide), România, cu un scor general de doar 55 puncte, ocupa locul 22 din 28 state ale Uniunii Europene. Acoperirea rețelelor fixe de internet era de 88% la nivel național (urban și rural) și de doar 80% în mediul rural, România ocupând astfel locul 26 din cele 28 state europene analizate.

În ce privește rata de acoperire a gospodăriilor prin tehnologiile NGA (Next Generation Access), România avea în 2018 o rată de cca 75% per total, însă în mediul rural această rată era de doar 40%. Situația este mult mai bună în ce privește conexiunea la internet de mare viteză (Docsis 3.0 sau FTTP), România putând asigura prin rețeaua actuală conexiunea ultrarapidă la internet pentru toate locuințele care dispun de conexiuni la internet.

Raportată la celelalte regiuni ale României, Regiunea Centru se situează în partea de mijloc a clasamentului atât în ce privește accesibilitatea cât și accesarea internetului de acasă. La nivel regional, ponderea

gospodăriilor cu acces la internet de acasă a crescut de la 49,5% în anul 2013 la 68,7%, în 2018, rămânând totuși sub media națională de 72,4%.

În următoarea perioadă vor trebui intensificate eforturile regionale pentru a susține, în colaborare cu nivelul național, dezvoltarea infrastructurii de internet de bandă largă Broadband, în special în zonele rurale ale Regiunii Centru în care se înregistrează un nivel mai scăzut al acoperirii cu internet de mare viteză prin măsuri naționale sau regionale dedicate dezvoltării infrastructurii de internet de bandă largă în localitățile greu accesibile și izolate.

P.1.3 Consolidarea rolului și funcțiilor așezărilor urbane din Regiunea Centru ca actori importanți în asigurarea coeziunii teritoriale, sociale și a creșterii economice bazată pe cunoaștere

Rețeaua urbană a Regiunii Centru cuprinde 57 UAT-uri urbane (20 municipii, dintre care 6 sunt reședințe de județ și 37 orașe) precum și comunele situate în zonele urbane funcționale aferente marilor aglomerări urbane. În conformitate cu sistemul de ierarhizare funcțională al localităților urbane propus de **Legea 351/2001 privind Planul de Amenajare a Teritoriului Național-Secțiunea a IV-a Rețeaua de localități**, un singur oraș din Regiunea Centru (Brașovul) se încadrează în rangul I, șaptesprezece municipii se încadrează la rangul II, iar celelalte se încadrează la rangul III. În ce privește importanța și rolul la nivel teritorial al orașelor din Regiunea Centru, avem 3 localități urbane (Brașov, Sibiu, Târgu Mureș) incluse în categoria III - poli regionali secundari), 3 orașe incluse în categoria IV - poli județeni principali (Alba Iulia, Miercurea - Ciuc, Sfântu Gheorghe), 8 municipii incluse în categoria V - poli județeni secundari, iar celelalte sunt încadrate în alte categorii cu funcțiuni urbane limitate.

În plus, Legea 351/2001 identifică aglomerațiile urbane de rang I sau II precum și grupările teritoriale de rang II sau III din Regiunea Centru existente la momentul apariției legii.

Una dintre problemele frecvente cu care se confruntă localitățile urbane din Regiunea Centru este aceea a **extinderii necontrolate a zonelor urbane**, în dezacord cu principiile dezvoltării urbane durabile, având drept consecințe, în cele mai multe cazuri, subdezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare în noile zone rezidențiale, lipsa infrastructurii și a serviciilor sociale de bază în aceste zone (în primul rând serviciile de educație preșcolară și școlară de nivel primar și secundar inferior) și problema mobilității urbane reduse. Consecință directă a evoluțiilor din ultimele 2-3 decenii (dezvoltare urbană necontrolată, creșterea numărului și utilizarea intensă a autoturismelor personale, lipsa drumurilor ocolitoare, posibilitățile extrem de limitate pentru transportul cu bicicleta, neadaptarea transportului public local la nevoile actuale, **problema mobilității urbane reduse afectează într-o măsură considerabilă calitatea vieții locuitorilor din orașe**, în special a celor din orașele mari și mijlocii.

Pentru a răspunde acestor provocări este nevoie, fără îndoială, de întărirea capacității administrațiilor publice locale de a implementa principiile dezvoltării urbane durabile, inclusiv printr-un **sprijin concret în vederea elaborării, implementării și monitorizării Strategiilor Integrate de Dezvoltare Urbană (SIDU) ca documente directe pentru dezvoltarea pe termen mediu a orașelor**. Îmbunătățirea mobilității urbane durabile și combaterea schimbărilor climatice presupune în mod obligatoriu **elaborarea Planurilor de Mobilitate Urbană Durabilă (PMUD)** și implementarea proiectelor subsecvente care vizează dezvoltarea transportului public și a transportului individual nepoluant la nivel de zone urbane funcționale, implementarea de sisteme inteligente de fluidizare a traficului etc.

Într-o perioadă caracterizată de transformări rapide impuse de revoluția digitală, autoritățile publice locale reușesc cu greu să țină pasul cu aceste schimbări. Nivelul scăzut de digitalizare a serviciilor oferite de

administrațiile publice locale și nivelul redus de interacțiune cetățean- administrație publică se numără frecvent printre nemulțumirile cetățenilor și companiilor vis-a-vis de aceste autorități. Extinderea **digitalizării serviciilor administrației publice locale și implementarea de soluții SMART City** prin susținerea digitalizării serviciilor publice la nivel local: sisteme și soluții digitale în administrația publică locală, asigurarea interoperabilității, creșterea securității cibernetice a sistemelor digitale publice trebuie avute în vedere de orice oraș, indiferent de categoria mărime a acestuia.

O problemă majoră cu care se confruntă orașele din Regiunea Centru este aceea a **eficienței energetice reduse a fondului locativ și a clădirilor publice precum și a sistemelor actuale de termoficare**. Amânarea reparațiilor în cazul multor clădiri publice în care funcționează instituții culturale și lipsa îndelungată a modernizărilor necesare au condus la situația în care în centrele urbane găsim clădiri degradate, inclusiv clădiri aparținând patrimoniului cultural, pe de o parte, iar pe de altă parte se resimte în multe orașe insuficiența spațiilor cu funcțiuni cultural-recreative. O altă problemă des întâlnită este aceea a **insuficienței spațiilor verzi din orașe**, problemă care se suprapune peste existența unor zone abandonate sau degradate în interiorul și în jurul orașelor. Ca răspuns la această problematică este necesar ca reabilitarea energetică a clădirilor publice și a celor rezidențiale, modernizarea sistemelor de încălzire precum și amenajarea de noi spații verzi în orașe și reconversia unor spații degradate din jurul orașelor în zone verzi cu destinație de agrement să fie implementate în mod sistematic prin **Planurile de Acțiune pentru Energie Durabilă și Climă (PAEDC)** elaborate la nivel local. De asemenea, în cadrul **Strategiilor Integrate de Dezvoltare Urbană** se impun ca priorități distincte protejarea și promovarea patrimoniului cultural și dezvoltarea serviciilor culturale și regenerarea fizică și securitatea spațiilor publice din interiorul orașelor.

În prezent, majoritatea orașelor din Regiunea Centru au în componența lor anumite cartiere sau zone mai restrânse, locuite de comunități cu probleme de ordin social și economic (ex. comunități romi). Încercarea de a găsi soluții parțiale la problemele complexe ale acestor comunități s-a dovedit că dă rezultate limitate și, încă din perioada de programare 2014-2020, s-a încercat o abordare diferită care se bazează pe **implementarea mai multor proiecte complementare vizând o zonă/ comunitate țintă și implicarea într-o mai mare măsură a comunităților locale și grupurilor țintă în procesul de formulare și implementare a sprijinului acordat**. Pornind de la experiența dobândită în ciclul de programare 2014-2020, considerăm că, în perioada următoare, **obiectivul de creștere a coeziunii sociale a orașelor** va putea fi realizat mai eficient prin utilizarea ca instrument predilect a strategiilor pentru zonele-țintă stabilite în cadrul orașelor respective (**strategii de tipul DLRC- dezvoltarea locală plasată sub responsabilitatea comunității**).

O atenție particulară trebuie acordată localităților urbane mici, având o populație sub 20000 locuitori și fostelor localități urbane monoindustriale. Închiderea parțială sau totală a vechilor unități economice a generat în aceste localități niveluri ridicate ale șomajului, scăderea nivelului general de trai al locuitorilor iar cele mai multe dintre aceste orașe au intrat pe o pantă descendentă din punctul de vedere al dezvoltării socioeconomice. Declinul economic al acestor orașe a determinat un lanț de probleme precum cele generate de capacitatea bugetară redusă de susținere a investițiilor publice, atractivitate redusă determinată de oportunitățile limitate de dezvoltare economică și de starea necorespunzătoare a infrastructurii de educație, sănătate și cultură, capacitate redusă de atragere a investițiilor private, grad redus de diversificare economică, slaba dezvoltare a antreprenoriatului, grad mai scăzut de echipare tehnico-edilitară, întârzierea reconversiei siturilor industriale abandonate, neeliminarea surselor active de poluare și, nu în ultimul rând, declin demografic pronunțat.

Sprijinul acordat orașelor mici și localităților monoindustriale din regiune trebuie să se concentreze pe **regenerarea economică și socială** a acestora, inclusiv prin întărirea capacității administrative a autorităților publice locale și să permită un acces mai facil la finanțare pentru aceste orașe pentru a putea implementa cu succes proiecte de revitalizare urbană și de valorificare a potențialului economic.

Dezvoltarea din ultimele decenii a orașelor din Regiunea Centru a impus **inclusiunea în modelul de creștere al acestora a unor localități rurale sau urbane situate în proximitate geografică** și care dispun de terenurile necesare dezvoltării economice și sociale pentru orașele care formează nucleul aglomerărilor urbane. Pe baza legislației actuale s-au constituit în Regiunea Centru două zone metropolitane (zona metropolitană Brașov și zona metropolitană Târgu Mureș), iar în cazul altor orașe au fost implementate diferite forme de asociere intercomunitară. Cu toate acestea, cele mai multe zone metropolitane sau zone urbane funcționale dispun, în prezent, **de un cadru instituțional incomplet constituit și se confruntă cu lipsa unui cadru operațional la nivelul zonelor metropolitane/zonelor urbane funcționale**. În cazul altor zone predominant urbane din Regiunea Centru cu potențial de a dezvolta zone urbane funcționale se poate vorbi de lipsa unei viziuni larg împărtășite în ceea ce privește necesitatea planificării dezvoltării la un nivel teritorial mai extins. În prezent, în cadrul acestor zone definite în mod teoretic există un nivel redus de cooperare între UAT-uri, consecința fiind corelarea redusă a intervențiilor individuale și dificultatea de a dezvolta în comun infrastructurile tehnico-edilitare, sistemul de transport sau serviciile sociale pe baza principiilor eficienței economice și complementarității.

Pornind de la aceste realități, în perioada următoare, se impune **susținerea funcționării zonelor urbane funcționale/ zonelor metropolitane**, inclusiv prin sprijinirea creării/ completării cadrului instituțional necesar bunei funcționări a zonelor metropolitane și ZUF-urilor și sprijinirea implementării strategiilor de dezvoltare la nivel de ZUF/zonă metropolitană.

1.3.1 Sprijinirea mobilității urbane durabile

Perioada de programare 2014-2020 a introdus condiția elaborării și implementării **Planurilor de Mobilitate Urbană Durabilă (PMUD)** pentru obținerea de finanțări europene nerambursabile pentru proiectele vizând mobilitatea urbană. În esență, un plan de mobilitate urbană durabilă este un plan strategic conceput pentru a crea un sistem de transport urban cu accent pe obiective precum: oferirea de opțiuni de transport care permit accesul cetățenilor la destinații și servicii esențiale, îmbunătățirea siguranței și securității, reducerea poluării sonore, a aerului, a emisiilor de gaze cu efect de seră și consumul de energie, îmbunătățirea eficienței și rentabilității transportului de persoane și bunuri, creșterea calității mediului urban, creșterea calității vieții și a atractivității în rândul cetățenilor, mediului de afaceri și a societății în general. Având în vedere stadiul actual al implementării acestor planuri la nivelul orașelor din Regiunea Centru și gradul de îndeplinire a obiectivelor propuse, considerăm necesară continuarea asistenței specifice prin finanțarea în următorii șapte ani a unui pachet de măsuri care să vizeze sprijinirea autorităților publice locale în vederea implementării proiectelor incluse în (PMUD) pentru municipii, orașe și zone metropolitane din regiune, actualizarea acestor planuri, acolo unde se impune, sau elaborarea de PMUD-uri pentru orașele care reclamă această nevoie. Este nevoie de sprijin pe întreg procesul de elaborare a PMUD, fie că este vorba de etapa procesului de planificare strategică, cea operațională sau cea de monitorizare. La nivel de UAT-uri, **este nevoie în continuare de suport pentru: maturizarea proiectelor din PMUD, inclusiv monitorizarea documentelor strategice, adoptarea legislației Uniunii Europene în domeniul transportului public, dezvoltarea capacității beneficiarilor de a gestiona mobilitatea urbană** (departamente specializate pentru transport și mobilitate).

Deși la nivelul Regiunii Centru sunt proiecte de bună practică privind mobilitatea urbană, există totuși foarte multe situații în care **infrastructura de transport local** este insuficient dezvoltată și modernizată. În plus, s-a observat o accentuare a problemelor privind mobilitatea urbană durabilă, printre care amintim: aglomerație și lipsa unui sistem de fluidizare a traficului pe anumite artere, lipsa sistemului de semaforizare inteligentă, piste pentru biciclete insuficiente, centuri rutiere insuficiente, etc.)

În perioada 2021-2027 sunt necesare investiții care vizează **dezvoltarea unui transport modern, eficient și accesibil** a nivel urban sau metropolitan. În ce privește **infrastructura de transport la nivel urban/metropolitan** este nevoie de construirea de centuri rutiere, extinderea, reconstruirea sau modernizarea liniilor de tramvai, dezvoltarea unor culoare de mobilitate, achiziționarea de troleibuze și/sau autobuze, achiziționarea sau modernizarea de material rulant (tramvaie), etc.

Odată cu creșterea transportului ecologic și utilizarea în număr tot mai mare a mijloacelor de transport electrice sau pe bază de biocombustibili, sunt necesare investiții semnificative în **infrastructuri pentru combustibili alternativi, în special puncte de realimentare sau reîncărcare**. De asemenea este nevoie și de material rulant ecologic pentru transportul public. De asemenea, este nevoie de extinderea, reconstruirea sau modernizarea **pistelor ciclabile** (inclusiv între localitățile din cadrul ZUF), preconizându-se o creștere semnificativă a numărului anual de utilizatori ai acestor tipuri de piste.

Sunt necesare investiții în proiecte care vizează **digitalizarea transportului urban**. Este nevoie la nivel regional de o creștere semnificativă a numărului de orașe și localități cu sisteme de transport urban digitalizate noi sau modernizate și pentru **creșterea eficienței operatorilor locali de transport**.

La nivelul multor municipii sau orașe este vizibilă nevoia de a **asigura și proteja spațiile publice** pentru locuitorii acestora. Astfel, sunt necesare soluții durabile pentru toți locuitorii asigurând incluziunea socială în activitățile citadine.

Este nevoie de un **sistem de măsurare și monitorizare a calității aerului** și reducerea zgomotului la nivel local, județean și regional care să permită ulterior luarea celor mai potrivite măsuri privind creșterea calității aerului și reducerea poluării acustice

Pentru a asigura atingerea obiectivelor stabilite printr-un PMUD, alături de măsurile care vizează extinderea, modernizarea și digitalizarea sistemului de transport public este nevoie de o mai mare promovare a importanței mobilității urbane sustenabile, ce implică adesea **dezvoltarea de parteneriate** compuse din UAT-uri de tip urban, UAT-uri din zone urbane funcționale, , mediul de afaceri (în special operatori economici în domeniul transporturilor, comunicații, IT, etc.), ONG-uri în diverse domenii (mai ales ecologie).

În perioada 2021-2027, prioritatea regională privind sprijinirea mobilității urbane durabile va fi susținută prin măsuri precum:

- asistență specifică prin finanțarea actualizării/ elaborării și a monitorizării PMUD –urilor pentru municipii, orașe și zone metropolitane
- dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de transport la nivel urban/metropolitan (construirea de centuri rutiere, extinderea, modernizarea liniilor de tramvai, dezvoltarea unor culoare de mobilitate, achiziționarea de troleibuze și/sau autobuze, achiziționarea sau modernizarea de material rulant etc)
- dezvoltarea infrastructurii pentru combustibili alternativi, în special puncte de realimentare sau reîncărcare
- extinderea, reconstruirea sau modernizarea pistelor ciclabile (inclusiv între localitățile din cadrul ZUF)
- digitalizarea transportului urban
- implementarea de sisteme de măsurare și monitorizare a calității aerului și a poluării fonice
- dezvoltarea de parteneriate (UAT, companii de transport public, firme IT, ONGuri)

1.3.2 Extinderea digitalizării serviciilor administrației publice locale și implementarea de soluții SMART City

România se situează pe penultimul loc în state membre ale Uniunii Europene în ce privește **Indicele economiei și societății digitale (DESI)** pentru 2019. Acest indice al Comisei Europene monitorizează performanța digitală globală din Europa și urmărește progresele înregistrate de țările Uniunii Europene în ceea ce privește competitivitatea digitală.¹ Ponderea persoanelor de 16-74 ani din Regiunea Centru care au utilizat internetul de acasă a fost, în anul 2018, de 76,3% din totalul acestei categorii de vârstă. Aproximativ 15% dintre utilizatorii din Regiunea Centru ai internetului au realizat prin această modalitate interacțiuni cu autoritățile publice sau au accesat serviciile publice.

Uniunea Europeană sprijină **digitalizarea economiilor și a societăților** sale prin instituirea unui nou program de finanțare, **Europa digitală²**, pentru perioada 2021-2027. Prin aceasta se urmărește să se promoveze implementarea și adoptarea la scară largă a unor tehnologii digitale esențiale, precum aplicațiile bazate pe inteligența artificială și instrumentele de ultimă generație din domeniul securității cibernetice. Programul „Europa digitală” va susține organizarea de **cursuri de formare în domeniul competențelor digitale avansate** pentru forța de muncă și pentru studenți, precum și pentru IMM-uri și pentru **administrațiile publice**. Asigurarea finanțării va face posibilă garantarea unui acces simplu, fiabil și fără sincope la serviciile publice digitale, spre exemplu prin extinderea interoperabilității serviciilor publice la nivelul întregii Uniunii Europene.

În termeni generali, digitalizarea poate fi concretizată prin platforme și sisteme electronice, diferite aplicații și tehnologii informatice care ajută în mod concret/punctual la rezolvarea, eficientizarea sau automatizarea unor procese. Este important ca procesul de digitalizare a administrației publice să fie durabil, iar în acest sens este nevoie de o bază solidă, cu accent pe structuri de baze de date care pot asigura interoperabilitate. Digitalizarea, de pildă prin utilizarea GIS, poate facilita administrarea teritoriului (în special prin PUG, PUZ, PUD, etc.), managementul rețelelor de utilități publice, a traficului (de exemplu analiza traficului, sisteme de detectare a incidentelor, etc.), finanțelor publice, investițiilor, turistic, procesul de emiterie online a numeroase tipuri de documente (în special certificări), etc.

Digitalizarea administrației publice este o etapă firească dacă observăm implementarea și utilizarea pe scară din ce în ce mai largă a serviciilor de e-guvernare destinate cetățenilor și mediului de afaceri, la care de adaugă mobilitatea și accesibilitatea foarte ridicată oferită de echipamentele moderne de comunicații electronice. Atât la nivel regional cât și național este nevoie de **recuperarea întârzierilor în procesul de digitalizare**. În plus, s-a observat existența unor decalaje mari între mediul urban și cel rural privind infrastructura tehnologică care să permită digitalizarea serviciilor din administrația publică locală.

Pentru perioada de programare 2021-2027 la nivelul Regiunii Centru este nevoie resurse semnificative pentru **creșterea eficienței administrației publice ca urmare a digitalizării**, pornind de la promovarea importanței și oportunităților oferite de sisteme funcționale și sustenabile privind digitalizarea serviciilor administrației publice locale și accesul la acestea în rândul populației până la achiziția și implementarea de soluții TIC, servicii electronice și aplicații guvernamentale în rândul administrației publice locale. Este nevoie de o creștere semnificativă a numărului de instituții publice din regiune care beneficiază de sprijin pentru a dezvolta servicii și aplicații digitale. În plus, acest aspect se va reflecta și într-o creștere a numărului de utilizatori de noi produse, servicii și aplicații digitale dezvoltate de întreprinderi sau în cadrul unor parteneriate dintre mediul economic și mediul de cercetare.

¹https://ec.europa.eu/romania/news/20190611_Romania_penultimul_loc_UE_DESI_ro

²<https://smarternext.com/ro/europa-digitala-2021-2027/>

La nivelul Regiunii Centru este nevoie de creșterea convergenței digitale prin creșterea nivelului de educație digitală în rândul populației și folosirea de către administrația publică locală de sisteme electronice simplificate și integrate. Astfel, este nevoie și de dezvoltarea competențelor digitale necesare în rândul personalului din administrația publică locală. În plus, atât la nivel regional cât și local este nevoie de creșterea încrederii populației în mediul online prin evidențierea beneficiilor noilor tehnologii și evidențierea avantajelor precum evitarea aglomerației la ghișee sau în trafic, reducerea birocrăției, creșterea transparenței și a eficienței, etc. De asemenea, un mare accent trebuie pus și pe securitatea cibernetică.

Este nevoie la nivel regional și local de politici și proiecte care susțin **extinderea, dezvoltarea și diversificarea de aplicații și soluții informatice** cu rolul de a **facilita cooperarea între cetățeni, companii și administrația publică** prin serviciile sale și care se reflectă în creșterea atractivității interacțiunii dintre acestea. Ceea ce va determina utilizarea pe scară din ce în ce mai largă a **serviciilor de e-guvernare** destinate cetățenilor și mediului de afaceri.

De asemenea, un mare accent ar trebui pus pe dezvoltarea de **parteneriate** între mediul decizional, economic și de cercetare, cu scopul atât de a optimiza interacțiunea între administrația publică locală și beneficiari cât și a promova interacțiunea on-line a instituțiilor publice locale cu cetățenii prin crearea de **platforme digitale bine structurate, atractive și accesibile** și care conțin informații complete.

În esență, este nevoie la nivelul administrației publice locale de implementarea de **soluții integrate pentru digitalizarea interacțiunii dintre instituțiile publice și cetățeni**, care ulterior se reflectă și în reducerea birocrăției și simplificarea muncii funcționarilor publici. Un exemplu de soluție software integrată este **CityManager**³, care, succint: facilitează interacțiunea dintre administrația publică locală și cetățeni, cetățenii pot raporta simplu și rapid o problemă din spațiul public, online, transpune comunicarea cu cetățenii într-o singură platformă online, crește eficiența funcționarilor publici prin eliminarea procedurilor birocratice, simplifică munca de zi cu zi a funcționarilor publici prin automatizare, reducerea și optimizarea costurilor operaționale din cadrul instituției publice, crește satisfacția cetățenilor.

La nivel mondial, ca urmare a progresului tehnologic și a proceselor de inovare s-au dus dezvoltat și pus în practică **modele și concepte moderne de oraș, printre care cel mai popular este "SMART City"**. Amintim și concepte precum: "Intelligent City" (Oraș inteligent), "Digital City" (Oraș Digital), "Future City" (Orașul viitorului), etc.

În esență, **SMART City** este un concept folosit pentru a descrie utilizarea tehnologiilor inteligente ca instrumente în vederea creșterii sustenabilității orașelor. SMART City are la bază 6 dimensiuni cu accent pe: cetățeni (Smart Citizen), mobilitate (Smart Mobility), locuire (Smart Living), economie (Smart Economy), guvernare (Smart Governance) și mediu (Smart Environment). Cele mai frecvent întâlnite verticale strategice (VS)⁴ în dezvoltarea unui oraș inteligent: VS.1. Administrație locală inteligentă (e-Administrație, e-Guvernare), VS.2. Mobilitate urbană inteligentă (transport sustenabil), VS.3. Clădiri sustenabile/ inteligente (mediu de locuit și afaceri sustenabil), VS.4. ICT și Utilități publice (Infrastructură și procese integrate între ICT, energie, utilități și transport), VS.5. Mediu, VS.6. Siguranța publică inteligentă, VS.7. Sănătate inteligentă (e-Sanatate), VS.8. Educație inteligentă, VS.9. Turism inteligent (e-Turism), VS.10. Inovație și Afaceri locale inteligente, VS.11. Planificare urbană inteligentă.

³<https://citymanager.online/>

⁴ Standardul ISO37120/2014 definește parametrii comunităților sustenabile, sprijinind identificarea de verticale strategice (VS) de dezvoltare ale unui oraș inteligent

Interesul pentru conceptul SMART City este în creștere în Regiunea Centru, iar acest interes nu se limitează la orașele mari ale Regiunii. În perioada următoare va fi nevoie de mult mai multă susținere atât pentru o planificare mai bună la nivelul orașelor prin prisma viziunii SMART City și pentru finanțarea pe scară largă a proiectelor care includ soluții SMART City. Un prim pas în direcția aplicării unei viziuni de tip smart city acestui obiectiv îl reprezintă **întărirea capacității administrative** a administrațiilor publice în vederea familiarizării cu concepte și soluții de tip "SMART City", apoi pentru a elabora și monitoriza strategii investiționale pentru "SMART City", inclusiv de a elabora și dezvolta proiecte care utilizează sisteme și tehnologii "SMART City". Sunt necesare crearea, dezvoltarea și diversificarea de **parteneriate active**, în special parteneriate public - privat - societate civilă pentru implementarea soluțiilor fezabile de tip "SMART City".

Pentru a face posibilă implementarea proiectelor de tip "SMART City" sunt necesare investiții semnificative în **dezvoltarea infrastructurii software și hardware** care vor acoperi domenii diverse precum: siguranța publică, servicii și utilități publice, monitorizare energie, mediu, rețele de trafic și transport public, iluminat public, sisteme GIS, etc.), aplicabile în zone funcționale urbane. Este nevoie de o creștere a accesului la servicii și aplicații TIC dedicate competențelor digitale și incluziunii digitale.

Atât la nivel regional cât și național și european asistăm la o creștere a gradului de urbanizare care la rândul său atrage o creștere a calității vieții dar care creează o presiune asupra mediului înconjurător (de la utilizarea resurselor într-o manieră nesustenabilă până la poluarea aerului, apei, solului, etc). Un SMART City valorifică atuurile și potențialul tehnologiilor informaționale și de comunicare pentru o **mai bună utilizare a resurselor și mai puține emisii de CO₂**. Un oraș inteligent înseamnă **eforturi pentru sustenabilitate** prin rețele de transport urban mai inteligente, facilități de alimentare cu apă și de eliminare a deșeurilor și modalități mai eficiente de a lumina și a încălzi clădirile. De asemenea, înseamnă și **o administrație a orașului mai interactivă și mai receptivă**, spații publice mai sigure și care să răspundă nevoilor populației.(CE⁵)

În perioada următorilor șapte ani, eforturile la nivelul Regiunii Centru se vor conjuga cu cele de la național pentru atingerea tuturor obiectivelor stabilite prin *Strategia Națională privind Agenda Digitală pentru România 2020* și accelerarea implementării măsurilor prevăzute în domeniile cuprinse în acest document programatic în care se înregistrează întârzieri. **Direcția principală de acțiune se va axa pe susținerea digitalizării serviciilor publice la nivel local**, incluzând ca măsuri specifice:

- sisteme hard și soluții digitale în administrația publică județeană și în cea locală
- dezvoltarea de infrastructuri specifice la nivel local și județean în domeniile educației, sănătății și culturii
- creșterea conținutului digital al activităților administrației publice locale și din domeniile educației, sănătății și culturii
- asigurarea interoperabilității pentru proiectele de digitalizare ale serviciilor publice la nivel local
- creșterea gradului de uniformizare, de tipizare al documentelor/formularelor necesare emiterii unor documente
- publice (de ex. eliberare de avize, certificate și autorizații digitale)
- dezvoltarea abilităților digitale ale personalului din administrația publică locală și județeană
- creșterea securității cibernetice a sistemelor digitale publice
- stimularea utilizării de către cetățeni a serviciilor publice digitale
- sprijin pentru intervenții de tip smart-city, aplicabile municipiilor și orașelor pe baza abordării dezvoltării urbane durabile;
- dezvoltarea de platforme locale/regionale pilot de open innovation în domeniul smart-city.

⁵European Commission - Smart Cities - Smart Living, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/smart-cities>

1.3.3 Creșterea coeziunii economice și sociale a orașelor prin implementarea de strategii de dezvoltare locală integrate la nivel de zone urbane marginalizate și prin sprijinirea acțiunilor de regenerare urbană

În perioada de programare 2021-2027 la nivel regional este nevoie de **susținerea în continuare a procesului de planificare strategică a dezvoltării și coeziunii sociale, economice și teritoriale a comunităților defavorizate din zonele urbane marginalizate**. Menționăm în mod special elaborarea Strategiilor de Dezvoltare Locală (SDL) destinate comunităților marginalizate urbane. În acest sens, este nevoie de sprijinirea potențialilor beneficiari/lideri de proiecte (de exemplu Grupurile de Acțiune Locală - GAL) în elaborarea documentelor strategice de calitate.

Geografic, **comunitățile marginalizate** pot acoperi una sau mai multe zone urbane marginalizate (ZUM) împreună cu zona urbană funcțională din care acestea fac parte. Comunitățile marginalizate sunt formate din populația în risc de sărăcie sau excluziune socială dintr-un teritoriu (care în acest context poate fi la nivel de cartier/zonă urbană).

La nivelul fiecărei ZUM este nevoie de o **strategie de dezvoltare** prin care să se identifice soluțiile de dezvoltare cu vizibilitate rapidă și cu impact pozitiv pe termen lung. În procesul de elaborare a strategiilor locale ce vizează revitalizarea socio-economică a zonelor urbane marginalizate, un accent trebuie pus pe încurajarea și susținerea unui **cadru partenerial** cât mai activ/participativ precum și cât mai extins/divers, format în special din administrații publice la nivel local și județean (ex. AJOFM), mediul de afaceri, societatea civilă, încurajându-se chiar și voluntariatul (mai ales în rândul tinerilor). De asemenea, promovarea **exemplor de bună practică** poate fi motivațională sau chiar un real sprijin pentru unele administrații locale.

Nu în ultimul rând, este recomandat ca elaborarea unei viziuni de dezvoltare a comunităților marginalizate din zonele urbane să se bazeze și pe abordarea integrată a 4 forme principale de capital: capital uman (educație, ocupare, acces la servicii), capital economic sau financiar (infrastructură, locuire), capital social (întărirea comunității) și capital simbolic (imagea publică). Acest aspect a fost prezentat de Banca Mondială⁶ în cadrul unui studiu pilot realizat într-o zonă urbană marginalizată cu o comunitate de romi. Practic, Banca Mondială a prezentat cadrul logic pentru o intervenție de tip **DLRC** (Dezvoltare Locală Plasată sub Responsabilitatea Comunității).

Experiența perioadei precedente de programare a demonstrat că soluționarea problemelor complexe ale comunităților marginalizate impune dezvoltarea de proiecte integrate care să asigure atât infrastructura cât și serviciile aferente.

Sunt necesare investiții în **infrastructura de locuire** cu accent pe construirea, reabilitare, modernizare locuințelor sociale. De asemenea, o prioritate o reprezintă investițiile în **infrastructura de sănătate și servicii sociale** prin reabilitarea, modernizarea centrelor comunitare integrate medico-socială. Sunt necesare investiții în **infrastructura de educație** prin construirea, reabilitarea, modernizarea de unități de învățământ preuniversitar.

O atenție este acordată **amenajării spațiului urban degradat** al comunităților defavorizate prin investiții în construcția, extinderea, reabilitarea, modernizarea clădirilor care să găzduiască diferite activități sociale, comunitare, artistice, culturale, călătorii, turism, agrement, sport, activități educative, etc. Toate aceste activități contribuie și la **întărirea spiritului comunitar** în zonele marginalizate.

⁶ Banca Mondială (2014) Elaborarea strategiilor de integrare a comunităților urbane marginalizate – Studiu conceptual 1. Târgu Mureș: Valea Rece zona de tip mahala de adăposturi improvizate.

Este nevoie de investiții și în **infrastructura de transport urban** și **infrastructura tehnico-edilitară** la nivelul zonelor urbane marginalizate. Astfel, este nevoie de crearea, reabilitarea, modernizarea spațiilor publice urbane cu accent pe străzile nemodernizate, precum și extinderea, reabilitarea și modernizarea utilităților publice, a zonelor verzi neamenajate, a terenurilor abandonate, a zonelor pietonale și comerciale.

În plus, este nevoie de construirea și dotarea cu echipamente a **infrastructurii întreprinderilor de economie socială de inserție**.

Foarte importantă în asigurarea coeziunii sociale pentru fiecare comunitate marginalizată ce formează grupul țintă al strategiei este **componenta „soft” a SDL** care reunește proiectele prin care se furnizează servicii integrate pentru persoanele cu risc de sărăcie sau excluziune socială. În funcție de prioritățile incluse în SDL-uri, sunt sprijinite dezvoltarea și implementarea de proiecte acoperind domenii foarte diverse precum: servicii sociale, servicii medicale, servicii socio-medicale, educație, ocupare, asistență juridică, locuire.

În perioada următorilor 7 ani, prioritatea regională vizând creșterea coeziunii sociale a orașelor va avea în vedere implementarea conceptului DLRC în zonele urbane marginalizate prin acțiuni specifice:

- elaborarea Strategiilor de Dezvoltare Locală (SDL) destinate comunităților marginalizate urbane.
- încurajarea și susținerea cadrului partenerial extins și participativ pentru implementarea SDL pentru ZUM
- susținerea proiectelor integrate (componenta infrastructura + componenta servicii) care vizează domenii precum servicii sociale, servicii medicale, servicii socio-medicale, educație
- susținerea proiectelor ce vizează reabilitarea și dezvoltarea infrastructurilor la nivel de ZUM (locuire, amenajarea spațiului urban degradat, infrastructura tehnico-edilitară, întreprinderi sociale de inserție),
- derularea unor servicii precum orientarea profesională, asistență juridică etc
- derularea unor programe de promovare și de sprijinire a meștersugurilor tradiționale elaborate la nivelul SDL și ZUM

În majoritatea orașelor din Regiunea Centru, spațiile publice sunt fie insuficiente fie nu mai corespund nevoilor actuale ale locuitorilor. În perioada ce a urmat căderii regimului comunist din România, zonele din orașe cu funcțiuni culturale și sportiv-recreative, inclusiv parcurile și zonele verzi, s-au redus continuu și au beneficiat de puține investiții, fiind astfel afectată într-o măsură semnificativă calitatea vieții locuitorilor din mediul urban. Pentru îmbunătățirea acestei situații va fi nevoie în perioada următoare de **sprijinirea acțiunilor și investițiilor care au în vedere regenerarea zonelor urbane**, în special a celor degradate sau cu funcțiuni reduse și **extinderea spațiilor urbane deschise cetățenilor** în toate municipiile și orașele din Regiunea Centru.

1.3.4 Revitalizarea economică și socială a orașelor mici precum și a localităților urbane monoindustriale

La nivelul Regiunii Centru s-a observat o **creșterea disparităților** între centrele urbane mari care au beneficiat de finanțări și orașele mici și mijlocii care au avut un acces redus la finanțare nerambursabilă. Potrivit datelor statistice din 2019, peste 60% din localitățile care formează rețeaua urbană regională au o populație mai mică de 20.000 locuitori (35 din cele 57 dintre orașele Regiunii Centru, 26 dintre acestea având o populație mai mică de 10.000 locuitori).

O problemă observată în majoritatea orașelor mici din regiune este infrastructura care este îmbătrânită și insuficientă, în special infrastructura de educație, sănătate și cultural - recreativă. Este important să amintim faptul că serviciile de bază (sociale, de sănătate, de educație) sunt factori importanți în migrația populației

către mediul urban sau creșterea gradului de dezvoltare a orașului. Având în vedere că multe din orașele mici din regiune sunt și orașe monoindustriale aflate în declin, este necesară o mai mare implicare a administrației publice locale în asigurarea serviciilor și dotărilor de bază.

Multe orașe mici din Regiunea Centru au evidente trăsături rurale, putându-se observa în multe contexte "ruralul" în mediul urban. Astfel, în perioada de programare 2021-2027, politicile de dezvoltare durabilă a acestor orașe mici prin extinderea zonei de influență, cu întărirea capacității de polarizare până la limita unde atracția gravitațională demografică și economică tind spre zero, pot fi printre cele mai fezabile atât pe termen scurt cât și lung. Practic, dezvoltarea socială și economică la nivelul orașelor mici și zonele de influență (în special extinderea teritorială) se poate realiza pe baza relațiilor de reciprocitate. În plus, este necesară încurajarea dezvoltării de parteneriate active la nivel de mai multe UAT-uri în vederea consolidării rolului orașelor mici (exemplu GAL).

În perioada de programare 2021-2027 este nevoie de proiecte integrate cu viziune și impact atât pe termen scurt cât și lung privind creșterea atractivității orașelor mici prin crearea unei economii reziliente și favorabile incluziunii, infrastructură conectivă, investiții în calitatea vieții. De asemenea este importantă încurajarea și susținerea acelor proiecte strategice care facilitează diversificări funcționale a orașelor, mai ales în contextul dezvoltării turismului care la rândul său este considerat o oportunitate pentru multe orașe mici din regiune. Un mare potențial îl are dezvoltarea sectorului agricol susținând dezvoltarea orașelor mici incluzând zona rurală din proximitate.

Orașele monoindustriale reprezintă o componentă distinctă a peisajului și sistemului urban românesc în care viața economică gravitează în jurul unei ramuri industriale (industria extractivă sau industria prelucrătoare). În Regiunea Centru existau multe orașe care datorită specializării pe un anumit sector industrial au devenit dependente de acesta din punct de vedere al dezvoltării, al locurilor de muncă și al veniturilor. Amintim faptul că majoritatea orașelor monoindustriale au trecut printr-un proces de industrializare forțată, cu importante fluxuri migratorii din mediul rural, iar în ultimele trei decenii printr-un declin economic. Pentru perioada de programare 2021-2027 este necesară o **abordare integrată privind proiectele de regenerare socială și economică și creșterea atractivității acestor zone urbane.**

Pentru procesul decizional este nevoie de sprijin pentru a planifica, elabora, implementa și monitoriza proiecte de regenerare urbană (mai ales a unui portofoliu de proiecte bine conturat în acest sens).

Este necesară revitalizarea orașelor monoindustriale în declin prin reafirmarea rolului lor istoric de centru urban de deservire la nivel local pentru comunele învecinate. De asemenea, este necesară **transformarea orașelor monoindustriale în orașe competitive la nivel local sau microregional** prin încurajarea și susținerea administrației publice în crearea unui mediu atractiv pentru investitori.

Sunt necesare **proiecte de amenajare și dezvoltare teritorială** cu accent pe **regenerarea spațiilor urbane degradate** (inclusiv prin promovarea investițiilor ce promovează infrastructura verde în zonele urbane), **reconversia funcțională a terenurilor virane degradate/ neutilizate/ abandonate, modernizarea/ extinderea spațiilor verzi existente.** De asemenea, în ce privește **managementul teritoriului** sunt necesare proiecte care permit crearea, gestiunea și sustenabilitatea de baze de date interoperabile cu accent pe **digitalizare** pentru inventarierea și monitorizarea diferitelor categorii de terenuri, printre care amintim: spații verzi, terenuri degradate, spații publice, patrimoniu, etc.

De asemenea, sunt necesare proiecte **integrate de regenerare socială și economică** care să faciliteze **incluziunea socială a grupurilor vulnerabile**, mai multă flexibilitate și oportunități în atragerea de **investitori economici**, o mai mare accesibilitate pe **piața muncii**, o creștere a **calității vieții** prin investiții în educație,

sănătate, cultură, etc. Deosebit de importante sunt acțiunile de **creștere a atractivității** acestor orașe prin politici și proiectele care stimulează încrederea și revenirea în zonă a tinerilor, încurajarea și susținerea antreprenoriatului, încurajarea spiritului comunitar.

Pentru perioada 2021-2027 măsurile propuse în cadrul priorității regionale de regenerare economică și socială a orașelor mici și a celor monoindustriale vizează:

- creșterea capacității autorităților publice din orasele mici și cele monoindustriale de a elabora și implementa planuri și strategii integrate de dezvoltare locale
- modernizarea și digitalizarea serviciilor administrației publice
- modernizarea infrastructurii de tehnico-edilitare, a spațiilor urbane degradate/ abandonate
- dezvoltarea infrastructurii locale de afaceri
- reabilitarea și modernizarea infrastructurilor de educație, de sănătate, sociale și culturale și modernizarea serviciilor aferente
- conservarea, restaurarea și valorificarea patrimoniului cultural (inclusiv religios)
- dezvoltarea unor infrastructuri de bază necesare dezvoltării activităților turistice (rețele edilitare, drumuri de acces, etc.)

Indicatorii de monitorizare a domeniului strategic 1. Dezvoltare teritorială, dezvoltare urbană durabilă:

Denumire indicator	Cod indicator	Tip indicator	Sursa/ mod de obținere	Unitate de măsură	An de bază	Valoare de bază	Observații
Strategii de dezvoltare teritorială microregională sau interjudețene elaborate de localități din Regiunea Centru	DS1_1	realizare	AMPOR, RAI POR 2021-2027 AM POTJ 2021-2027	Nr. Teritorii/localități	2021		
Valoarea totală a contractelor de finanțare pt proiecte la nivelul ZUF	DS1_2	realizare	AMPOR, RAI POR 2021-2027	Mil. lei	2021		
Ponderea lungimii drumurilor modernizate în totalul rețelei regionale de transport rutier	DS1_3	rezultat	I.N.S.	%	2020		
Lungimea totală a rețelei de drumuri regionale (județene) reabilite/modernizate	DS1_4	rezultat	AMPOR, RAI POR 2021-2027, CJ-uri	km	2021		
Lungimea totală a rețelei de drumuri regionale (județene) extinse	DS1_5	rezultat	AMPOR, RAI POR 2021-2027, CJ-uri	km	2021		
Valoarea totală a	DS1_6	realizare	AMPOR,	Mil. lei	2021		

Denumire indicator	Cod indicator	Tip indicator	Sursa/ mod de obținere	Unitate de măsură	An de bază	Valoare de bază	Observații
contractelor de finanțare pt proiecte la nivelul ZUM			RAI POR 2021-2027				
Nr. beneficiarilor finali ai proiectelor finanțate la nivelul ZUM	DS1_7	rezultat	AMPOR, RAI POR 2021-2027	Pers.	2021		
Lungimea totală a pistelor nou amenajate de biciclete	DS1_8	realizare	AMPOR, RAI POR 2021-2027	Km.	2021		
Nr. proiecte de mobilitate urbana aplicate	DS1_9	realizare	AMPOR	Nr.	2021		
Nr. mijloace de TPL intrate în funcțiune	DS1_10	realizare	AMPOR, RAI POR 2021-2027	Nr.	2021		
Nr. anual al pasagerilor TPL	DS1_11	rezultat	I.N.S.	Pers.	2021		
Valoarea totală a contractelor de finanțare pt digitalizarea administrației publice	DS1_12	realizare	AMPOR, RAI POR 2021-2027	Mil. lei	2021		
Orașe monoindustriale sau orașe mici beneficiare ale contractelor de finanțare	DS1_13	Realizare	AM POR 2021-2027	Nr.	2021		

Domeniul strategic 2. Competitivitate economică, cercetare-dezvoltare, inovare și specializare inteligentă

Obiectiv strategic: Tranziția spre o economie regională bazată pe cunoaștere prin modernizarea tehnologică și digitalizarea întreprinderilor, intensificarea cooperării economice și prin creșterea contribuției cercetării-dezvoltării-inovării la dezvoltarea economică a Regiunii Centru

Contextul economic regional și provocările actuale

Criza economică și financiară care a debutat în a doua jumătate a anului 2008 a avut un impact negativ semnificativ asupra economiei regionale atât în ce privește nivelul produsului intern brut, care s-a redus în 2009 cu peste 4,4 puncte procentuale față de anul anterior, scăderea continuând și în 2010 cât și în ce privește nivelul ocupării. După ieșirea din recesiunea economică în anul 2012, Regiunea Centru a început să recupereze scăderile înregistrate în perioada 2009-2010, iar anii 2015-2018 au dus la consolidarea creșterii economice.

Produsul intern brut obținut în 2018 la nivelul Regiunii Centru totalizează 107,13 miliarde lei prețuri curente, reprezentând 11,3% din valoarea produsului intern brut al României. Produsul Intern Brut /locuitor al Regiunii Centru, calculat la paritatea de cumpărare standard a fost în anul 2018 de 18 800 euro, reprezentând 62% din media Uniunii Europene și 94,4% din media națională. Serviciile și industria au cele mai importante contribuții la formarea valorii adăugate brute regionale: 56,1% respectiv 33,9%. Sectorul agricol contribuie în proporție de 4,6%, iar construcțiile cu 5,5%.

Structura economică a Regiunii Centru a suferit modificări substanțiale în ultimii 15-20 ani. Ponderile unor sectoare economice de bază, precum agricultura, industria extractivă, industria prelucrătoare grea s-au redus mult, crescând în schimb ponderea altor ramuri economice și a celor din sectorul terțiar, în particular. Procesul nu este încheiat, fiind de așteptat ca această evoluție să continue și în următorii ani.

Economia Regiunii Centru păstrează încă un **profil industrial** vizibil ce poate fi evidențiat atât prin contribuția relativ ridicată a industriei la formarea produsului intern brut cât și prin ponderea semnificativă a populației ocupate în sectorul secundar al economiei. În prezent, pilonii industriei Regiunii Centru sunt industria auto, industria alimentară și a băuturilor, industria confecțiilor textile, a pielărie și încălțămintei, prelucrarea lemnului și fabricarea mobilei.

Sectorul serviciilor are o contribuție importantă la formarea produsului intern brut regional, având o dezvoltare semnificativă în ultimii ani. Domeniile care au înregistrat cele mai mari creșteri sunt transporturile (în special transporturile rutiere și cele aeriene), telecomunicațiile, sectorul financiar-bancar și de asigurări. Turismul a înregistrat un progres notabil pe anumite segmente, cum ar fi agroturismul, contribuind la valorificarea importantului potențial turistic al regiunii.

Primul factor de creștere a PIB/ locuitor este productivitatea muncii, factor intensiv prin excelență. Comparativ cu nivelul mediu din Uniunea Europeană, productivitatea muncii din Regiunea Centru atinge, în 2017, aproximativ 60% din acesta.

Un rol important în dezvoltarea economică a regiunii l-au avut **investițiile străine directe (I.S.D.)**, iar conform datelor Băncii Naționale a României, soldul acestora la nivelul Regiunii Centru s-a ridicat, la finele anului 2018, la 7,331 miliarde euro (9,0% din totalul ISD din România), ceea ce plasează Regiunea Centru pe poziția a doua, după Regiunea București-Ilfov în ce privește totalul investițiilor străine atrase. Activitățile industriale spre care s-au îndreptat cele mai importante investiții sunt industria auto, industria ușoară, industria de prelucrare a lemnului, industria alimentară, industria materialelor de construcții.

O altă evoluție semnificativă în ultimii ani este **continuarea tendinței de polarizare economică la nivel regional**. Gradul de coeziune economică se menține scăzut, această situație regăsindu-se și la nivelul întregii țări. Semnificativ în acest sens este raportul de 1,8 înregistrat în anul 2017 între județul cu cel mai ridicat nivel al PIB/locuitor și județul cu cel mai scăzut nivel al PIB/locuitor din Regiunea Centru.

Un proces economic relativ recent este apariția **clusterelor economice**. În viziunea multor experți economici și oameni de afaceri, bazată și pe experiența altor economii europene, clusterelor pot impulsiona dezvoltarea economică și pot aduce o valoare adăugată mai mare. Până în prezent, în Regiunea Centru s-au format mai multe clusterelor în domeniile prelucrării lemnului, al biomasei, al industriei textile, al electrotehnicii, al prelucrărilor metalice, al industriei alimentare, iar procesul de clusterizare este de așteptat să ia amploare.

Considerată altă dată un atu al Regiunii Centru, **forța de muncă** nu se ridică întotdeauna la nivelul de pregătire necesar pentru o economie competitivă iar în ultimii câțiva ani, tot mai multe domenii economice din toate județele Regiunii Centru reclamă lipsa forței de muncă, în general și a celei calificate, în particular.

Motor al dezvoltării economice regionale, **întreprinderile mici și mijlocii** au înregistrat începând cu anul 1990 o dezvoltare susținută, ajungând să reprezinte în anul 2017 aproximativ 73,5% din efectivul de personal și 70,6% din cifra de afaceri realizată de unitățile locale active.

În condițiile în care IMM-urile dispun, în general, de resurse financiare limitate și un spațiu redus de manevră economică, vulnerabilitatea acestora este mare, iar în cazul unei crize economice gradul în care sunt afectate crește semnificativ. Una din nevoile majore ale IMM-urilor din regiune este creșterea gradului de modernizare și extinderea inovării. Deși există un interes declarat din partea întreprinderilor mici și mijlocii pentru inovare și pentru modernizarea proceselor de producție, a produselor realizate și a serviciilor oferite, capacitățile financiare și organizatorice ale acestor companii nu sunt suficiente pentru a le asigura accesul dorit la cele mai performante tehnologii.

Exporturile au avut o evoluție puternic ascendentă în ultimii 10 ani, valoarea acestora ajungând la aproape 10,8 miliarde euro în anul 2018, de 1,9 ori mai mare față de volumul exporturilor din Regiunea Centru în anul 2011. Ele au susținut în mod direct creșterea economică, această legătură observându-se cu ușurință în cazul județelor Sibiu, Brașov și Alba în care s-au înregistrat concomitent ritmuri mari de creștere a exporturilor și a P.I.B-ului.

Dezvoltarea economică la nivel local și regional este susținută prin crearea de **structuri de afaceri** în cadrul cărora firmele se bucură de anumite facilități și servicii specifice. În ultimii 15-20 ani s-au pus bazele unei infrastructuri de afaceri moderne care să răspundă la cerințele specifice ale investitorilor formată din parcuri industriale și tehnologice, centre de afaceri, incubatoare de afaceri etc., însă nevoia de astfel de structuri de afaceri și nevoia de servicii specializate sunt departe de a fi acoperite.

Cercetarea autohtonă joacă încă un rol redus în dezvoltarea economică, transferul rezultatelor și aplicarea lor în economie făcându-se încet și cu dificultate. Conform celor mai recente date statistice, ponderea la nivel regional a firmelor inovatoare a scăzut în 2016 la 9,6% din total, sub valoarea indicatorului înregistrată la nivel național (13,7%). Totalul cheltuielilor pentru cercetare-dezvoltare reprezenta în 2017 doar 0,26% din PIB-ul regional, în creștere, totuși, față de anul 2013 când s-a înregistrat o pondere de doar 0,13% din PIB-ul regional.

În perioada 2014-2017, Regiunea Centru a parcurs un intens proces de elaborare a **Strategiei de Specializare Inteligentă (RIS3)** prin care au fost identificate domeniile și nișele cu potențial de specializare inteligentă. Acest proces s-a bazat atât pe analiza și interpretarea utilizarea datelor statistice relevante cât și pe utilizarea rezultatelor întâlnirilor de descoperire antreprenorială, reunind actori din mediul economic, actori din sfera cercetării și entități ce intermediază legătura între Cercetare și Economie. Domeniile de specializare inteligentă identificate în cursul procesului de elaborare a RIS3 sunt următoarele: industria auto și mecatronica, industria aeronautică, sectorul agro-food, industria ușoară, mediul construit sustenabil, silvicultura și prelucrarea lemnului, IT și industriile creative, sectorul medical și farmaceutic, turismul balnear.

Priorități specifice:

P.2.1 Promovarea unui mediu de afaceri inovativ pentru o dezvoltare economică inteligentă

Întreprinderile mici și mijlocii reprezintă aproximativ 73% din efectivul de personal și 70% din cifra de afaceri realizată la nivelul Regiunii Centru de către întreprinderile locale din industrie, construcții și servicii, fiind unul

din principalele motoare ale dezvoltării economice. Una din prolele majore ale IMM-urilor este nivelul relativ ridicat de vulnerabilitate al acestora. Dispunând, în general de resurse financiare limitate și de un spațiu redus de manevră economică, întreprinderile mici sunt mai puternic afectate în cazul unor crize economice majore.

O altă provocare la adresa IMM-urilor din regiune o reprezintă necesitatea de a crește gradul de modernizare și de a deveni din ce în ce mai inovative. Deși există un interes real din partea întreprinderilor mici și mijlocii pentru inovarea și modernizarea proceselor de producție precum și a produselor și serviciilor oferite, capacitățile financiare și organizatorice ale acestor companii nu sunt suficiente pentru a le asigura un acces dorit la cele mai performante tehnologii. De asemenea, o altă problemă cu care se confruntă companiile regionale este nivelul de digitalizare relativ scăzut. Potrivit datelor Eurostat disponibile la nivel de țară, ponderea firmelor din România care efectuează tranzacții comerciale electronice era de 14% în 2018, comparativ cu o medie europeană de 45%, iar ponderea firmelor românești care efectuează vânzări online, în anul 2018, era de doar 9% comparativ cu 17% cât se înregistra la nivelul UE28.

Una dintre prioritățile la nivel regional pentru perioada următoare este continuarea și extinderea sprijinului pentru IMM-uri în vederea introducerii de tehnologii puțin poluante și cu consumuri reduse de energie, prin facilitarea achiziționării de brevete de către IMM-uri și implementarea soluțiilor de re tehnologizare și modernizare și susținerea tuturor formelor de inovare în cadrul firmelor (de produs, proces, organizațional, marketing). Având în vedere principiul eficienței alocării resurselor financiare, vor fi sprijinite cu prioritate companiile care își desfășoară activitatea în domeniile regionale de specializare inteligentă identificate prin RIS3.

Dezvoltarea entităților economice bazate pe cercetare și pe valorificarea rezultatelor cercetării (e.g. spin-off-uri, start-up-uri inovative, companii active în domeniul cercetării) se găsește într-un stadiu incipient în Regiunea Centru. Pornind de la rezultate obținute de cercetători și uneori cu sprijinul unor investitori dispuși să mizeze pe succesul acestor investiții, pot lua naștere diverse companii care se bazează în totalitate sau în cea mai mare parte pe valorificarea comercială, pe piață a invențiilor și inovațiilor. Pentru că, de regulă, succesul comercial apare după minim un an este necesar ca la începutul perioadei de funcționare, firmele bazate pe cercetare să primească un sprijin financiar astfel încât rata de supraviețuire a acestora să crească.

Cu toate că apreciem că există resurse semnificative la nivel regional în domeniul cercetării (câteva institute de cercetare, universități puternice), rezultatele din cercetarea teoretică și aplicată ajung greu în sfera economică. Transferul tehnologic, în general, către potențialii beneficiari din sectorul economic este la un nivel nesatisfăcător, acest lucru afectând competitivitatea economică a firmelor din Regiunea Centru. Pornind de la această situație și de la prioritatea asumată la nivel național și european de a crește contribuția cercetării-inovării în economie, se impune ca prioritate regională pentru următorii ani, dezvoltarea și susținerea activității entităților de transfer tehnologic în domeniile de interes pentru regiune.

Pentru a facilita tranziția rapidă spre o economie competitivă bazată pe cercetare și inovare, eforturile la nivel regional vor fi direcționate spre finanțarea următoarelor subpriorități:

- Sprijinirea investițiilor de modernizare tehnologică și a activităților de inovare ale IMM-urilor, în domeniile de specializare inteligentă și alte domenii cu contribuție substanțială la creșterea economică a regiunii, inclusiv domenii emergente
- Susținerea digitalizării IMM-urilor, în domeniile de specializare inteligentă și alte domenii cu contribuție substanțială la creșterea economică a regiunii, inclusive domenii emergente

- Dezvoltarea centrelor/entități de transfer tehnologic și a centrelor de inovare, în domeniile de specializare inteligentă
- Sușținerea dezvoltării de către companii, de activități cu caracter inovativ pentru demonstrarea, verificarea unor concepte privind produse, servicii, procese, atât în domeniile de specializare inteligentă cât și în alte domenii emergente, cu potențial de creștere
- Formarea și specializarea personalului din companii pentru utilizarea noilor tehnologii de producție, achiziționarea de competențe digitale și competențe în domeniile de specializare inteligentă

Beneficiari potențiali:

- IMM-uri și microîntreprinderi
- Spin-off-uri și start-up-uri inovative
- Companii cu activitate în domeniul cercetării
- Entități de transfer tehnologic

P.2.2 Extinderea și diversificarea infrastructurii regionale și locale de afaceri, susținerea clusterelor și dezvoltarea rețelelor de cooperare economică

În ultimii 15-20 ani, în Regiunea Centru s-au creat mai multe structuri de sprijinire a dezvoltării afacerilor (parcuri industriale, incubatoare de afaceri, centre de afaceri). Actuala infrastructură de sprijinire a afacerilor din regiune acoperă doar parțial nevoile investitorilor. Geografic, infrastructura de afaceri este inegal răspândită (dacă luăm ca exemplu doar situația parcurilor industriale, se constă că majoritatea dintre acestea sunt amplasate în județul Brașov), iar rezultatele, privite în ansamblu, obținute de aceste structuri de sprijinire a afacerilor sunt încă destul de modeste, volumul investițiilor atrase și numărul de locuri de muncă create fiind sub așteptări în cazul unora dintre aceste structuri. Pentru a impulsiona dezvoltarea unor noi afaceri în regiune trebuie avute în vedere extinderea infrastructurii actuale de sprijinire a afacerilor precum și diversificarea gamei de servicii oferite de către aceasta.

În viziunea multor experți economici și oameni de afaceri, bazată și pe experiența altor economii europene, clusterelor pot impulsiona dezvoltarea economică și pot aduce o valoare adăugată mai mare. În Regiunea Centru funcționează în prezent peste 20 cluster, principalele domenii de interes fiind: turismul și ocrotirea sănătății, industria alimentară și agricultura, energia regenerabilă, industria creativă, industria lemnului și a mobilei, industria textile și confecții, industria aerospațială, mecatronică, industria electrotehnică, industria prelucrării metalelor.

Dezvoltarea economică la nivel local și regional este susținută prin crearea de structuri de afaceri în cadrul cărora firmele să se bucure de anumite facilități și servicii specifice. În ultimii 15-20 ani s-a încercat crearea unei infrastructuri de afaceri moderne care să răspundă la cerințele specifice ale investitorilor formată din parcuri industriale și tehnologice, centre de afaceri, incubatoare de afaceri etc. Având în vedere rolul important pe care aceste structuri de organizare a afacerilor îl pot avea în dezvoltarea economică a regiunii (a se vedea numeroasele exemple din alte țări europene) considerăm necesare extinderea și susținerea activității clusterelor inovative și a altor structuri și rețele de cooperare precum și a activităților de cooperare economică din Regiunea Centru.

Astfel, în perioada 2021-2027, eforturile pentru asigurarea unui cadru propice pentru dezvoltarea afacerilor vor fi direcționate spre:

- Extinderea infrastructurii regionale și locale de sprijinire a afacerilor (parcuri industriale, zone industriale, platforme logistice (incl. pentru produse agro-alimentare), incubatoare de afaceri, centre de afaceri, camere de comerț etc)
- Extinderea și diversificarea gamei de servicii oferite de către structurile de sprijin pentru afaceri
- Susținerea activității clusterelor inovative și ale altor structuri și rețele de cooperare precum și a activităților de promovare economică
- Susținerea activității Hub-urilor Digitale Inovatoare (EDIH-uri și alte HUB-uri digitale locale și regionale)

Beneficiari potențiali:

- Parcuri industriale
- Parcuri științifice și tehnologice
- Incubatoare de afaceri
- Centre de afaceri
- Acceleratoare de afaceri
- Clustere economice

P.2.3. Susținerea sectorului regional de cercetare-dezvoltare pentru o creștere economică inteligentă

Dezvoltarea sectorului cercetare - dezvoltare - inovare (CDI) este unul dintre factorii care pot cataliza competitivitatea la nivelul Regiunii Centru. La nivel regional se simte necesitatea întăririi legăturii dintre mediul de cercetare și cel de afaceri în perspectiva dezvoltării economiei bazate pe cunoaștere. Conform informațiilor centralizate de pe platforma ERRIS (Engage in the Romanian Research Infrastructure System), la finalul anului 2017, la nivelul Regiunii Centru exista un total de 85 de entități de CDI, incluzându-le aici pe cele din institutele de cercetare-dezvoltare și subunitățile acestora și pe cele din cadrul universităților. Domeniile de cercetare vizate de aceste infrastructuri variază de la agrofood, biologie, industrie, IT, inginerie, științe exacte și mediu construit sustenabil (37 infrastructuri de cercetare), medicină (26 infrastructuri de cercetare), științe umaniste, la textile-confecții.

Amintim, de asemenea, faptul că în prezent, în Regiunea Centru, funcționează 10 instituții de învățământ superior care însumează 63 de facultăți. La nivel regional numărul total de studenți înscriși în anul universitar 2017-2018 era de peste 56 000, dintre care peste o treime la Universitatea Transilvania din Brașov. Celelalte centre universitare de cercetare funcționează în cadrul instituțiilor de învățământ superior: Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu, Universitatea de Medicină și Farmacie și Științe și Tehnologie „George Emil Palade” din Târgu Mureș, Universitatea "1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, etc. Infrastructura de cercetare, formată din facultăți, centre și institute de cercetare, acoperă o gamă largă domenii printre care cele mai importante sunt: științe economice, inginerie și tehnologii avansate, energii regenerabile și biotehnologii, electrotehnică, mecanică, farmacie, medicină, dezvoltare teritorială, dezvoltare durabilă, topografie și geodezie, sociologie, științe exacte (matematică, fizică, chimie, etc.), tehnologia informației și comunicațiilor, ingineria mediului, etc.

Infrastructura de cercetare are nevoie în continuare de investiții semnificative în modernizarea de laboratoare de cercetare, amenajarea și dotarea de centre de cercetare și pentru construirea sau extinderea de campusuri

universitare. Este important să amintim faptul că în ultimii ani a crescut din ce în ce mai mult importanța cercetării, acest fapt resimțindu-se în creșterea numărului de salariați din activitatea de cercetare.

Amintim faptul că la nivel european, **Agenda Uniunii Europene pentru Cercetare și Inovare** și-a asumat creșterea în perioada 2021-2027 a alocărilor comunitare pentru programele de sprijinire a cercetării precum „Horizon”, „Digital Europe”, „Connecting Europe Facility”, „Euratom”, „Innovation Window InvestEU”, prin care să impulsioneze cercetarea și inovarea ca factori principali de creștere economică și de răspuns la provocările societale și de mediu. În ce privește România, finanțarea acordată sectorului intern al cercetării-dezvoltării este încă la un nivel total insuficient, în cursul anului 2018, doar 0,6% din PIB al României fiind alocat domeniului cercetării, dezvoltării și inovării (în Regiunea Centru fondurile alocate cercetării-dezvoltării au reprezentat doar 0,26% din P.I.B.-ul regional), în timp ce media europeană era de două procente, țara noastră ocupând astfel ultima poziție din cadrul Uniunii Europene.

Este important să amintim faptul că atingerea unor standarde europene în ceea ce privește creșterea competitivității, dar și calitatea vieții ține în foarte mare măsură de progresul tehnologic și de asimilarea rapidă a tehnologiilor tot mai moderne și performante. Din acest motiv, eforturile regionale din perioada următoare vor fi concentrate spre asigurarea dezvoltării infrastructurii de CDI din cadrul instituțiilor de cercetare (universități, centre, institute de cercetare, etc.) și a diferitelor entități publice și private din Regiunea Centru.

În acest sens, principalele măsuri din cadrul acestei priorități vor viza:

- Dezvoltarea infrastructurilor de CDI din cadrul entităților publice (universități, centre, institute de cercetare etc) și private
- Susținerea activităților de cercetare-dezvoltare derulate în cadrul entităților publice și private de CDI
- Dezvoltarea de platforme de cooperare și susținerea parteneriatelor între instituții de cercetare, companii și autorități publice
- Stimularea creării entităților economice bazate pe aplicarea rezultatelor cercetării
- Sprijinirea entităților economice bazate pe cercetare în primii 3 ani de viață, în domeniile de specializare inteligentă și alte domenii cu contribuție substanțială la creșterea economică a regiunii, inclusiv domenii emergente
- Susținerea participării entităților de CDI și a companiilor în programe europene de Cercetare
- Dezvoltarea parcurilor științifice și tehnologice
- Formarea personalului din CDI pentru a se adapta noilor competențe cerute de dezvoltarea tehnologică inclusiv în domeniile de specializare inteligentă

Beneficiari potențiali:

- Institute de cercetare, stațiuni de cercetare
- Universitățile prin institutele și centrele de cercetare din cadrul acestora
- Structurile parteneriale constituite în scopul obținerii de rezultate ale cercetării aplicabile în economie
- Companii cu activitate în domeniul cercetării

P.2.4 Creșterea gradului de internaționalizare a economiei și sectorului regional de CDI

Un punct slab al IMM-urilor din Regiunea Centru este gradul redus de internaționalizare al acestora (prin internaționalizare înțelegându-se implicarea în cel puțin una din activitățile specifice: exporturi directe, importuri directe, investiții în străinătate, subcontractori externi, servicii subcontractate către firme străine, cooperare cu firme străine). Datele statistice relevante pentru gradul de internaționalizare al companiilor sunt disponibile doar la nivel de țară, iar acestea arată că 46% din IMM-urile românești nu au efectuat în cursul anului 2018 nicio activitate de internaționalizare în cadrul UE, iar 74% dintre acestea nu au efectuat nicio activitate de internaționalizare în afara Uniunii Europene.

Conectarea economică a regiunii cu piața europeană, deși în creștere, se menține sub potențialul său real și se caracterizează printr-o relație mai degrabă „univocă”. La nivel european funcționează cu succes de mai mulți ani rețele europene care oferă suport IMM-urilor precum: *The Enterprise Europe Network*, *Your Europe Business*, *International Cluster Matchmaking Events*. Conectarea companiilor regionale la rețelele europene de afaceri poate contribui la reducerea actualului decalaj economic pe care Regiunea Centru îl are față de alte regiuni europene.

În perioada actuală, mai mult decât oricând în trecut, cercetarea are nevoie de cooperare eficientă, deschidere și împărtășire a cunoașterii. Pentru Regiunea Centru, cooperarea între instituțiile de cercetare autohtone și entitățile similare din Europa trebuie să devină o prioritate în perioada următoare cu atât mai mult cu cât în trecut acțiunile de acest fel s-au desfășurat la un nivel foarte scăzut. Cercetătorii, în special cei aflați la început de carieră, au nevoie de stagii de aprofundare a studiilor sau de extindere a domeniilor de cercetare, apelând la burse sau diverse sponsorizări. Programe europene precum „Marie Skłodowska Curie” răspund nevoii de mobilitate transnațională, trans-disciplinară și trans-sectorială, promovând schimburile internaționale de cercetători și îmbunătățirea legăturilor acestora cu mediul economic. Ca parte a efortului regional de stimulare a cercetării și inovării, cercetătorii din Regiunea Centru care doresc să aplice în cadrul proiectelor de schimburi de cercetători trebuie sprijiniți activ, inclusiv prin suportarea cofinanțării acestor proiecte.

Pentru a crește gradul de internaționalizare al companiilor și al instituțiilor de cercetare-dezvoltare din Regiunea Centru, pachetul de măsuri pentru perioada următorilor ani va viza două componente:

- Sprijinirea participării IMM-urilor la diverse rețele internaționale de cooperare economică
- Conectarea clusterelor inovative și a altor structuri și rețele de cooperare la marile rețele europene de sprijinire a companiilor și dezvoltarea de parteneriate internaționale
- Extinderea participării active a instituțiilor de cercetare din Regiunea Centru în rețelele europene și dezvoltarea de parteneriate cu instituții de cercetare din străinătate
- Participarea IMM-urilor și organizațiilor CDI în structuri, parteneriate și programe de colaborare, inclusiv în KIC-uri (Knowledge Innovation Communities)

Indicatorii de monitorizare a domeniului strategic 2 Competitivitate economică, cercetare-dezvoltare și inovare:

Denumire indicator	Cod indicator	Tip indicator	Sursa/ mod de obținere	Unitate de măsură	An de referință	Valoare de referință	Observații
Număr de IMM-uri sprijinite pentru modernizare și digitalizare	DS2_1	Realizare	RAI POR Centru	Nr.	2021		
Nr. entități de transfer tehnologic și inovare sprijinite	DS2_2	Realizare	RAI POR Centru, POCIDIF	Nr.	2021		
Nr. companii sprijinite în vederea introducerii în producție a unui produs al cercetării	DS2_3	Realizare	RAI POR Centru, POCIDIF	Nr.	2021		
Ponderea la nivel regional a întreprinderilor inovatoare	DS2_4	Rezultat	I.N.S.	%	2020		Diseminare trienala
Raportul dintre PIB/locuitor la nivel regional și PIB/loc. la nivelul UE27	DS2_5	Rezultat	Eurostat	%	2020		
Nr. infrastructuri de susținere a afacerilor beneficiare de sprijin	DS2_6	Realizare	RAI POR Centru	Nr.	2021		
Valoarea totală a finanțărilor pentru modernizarea infrastructurilor de cercetare	DS2_7	Realizare	POCIDIF, PNCDI	Mil. lei	2021		
Nr. companii care primesc sprijin pentru internaționalizare	DS2_8	Realizare	RAI POR Centru	Nr.	2021		
Nr. persoane beneficiare ale schimburilor internaționale de cercetători	DS2_9	Realizare	POCIDIF, PNCDI	Nr.	2021		

Domeniul Strategic 3 „Resurse umane, incluziune socială, ocupare și sănătate”

Obiectiv strategic: Creșterea coeziunii sociale a Regiunii Centru prin îmbunătățirea incluziunii sociale, creșterea accesului la servicii de educație, sănătate și facilitarea integrării pe piața muncii

Priorități specifice:

P.3.1. Îmbunătățirea calității, eficacității și relevanței ofertei educaționale regionale, a serviciilor și accesului la educație la toate nivelurile

Obiectiv specific: Creșterea nivelului general de educație și îmbunătățirea calității și relevanței procesului de formare profesională

3.1.1. Reabilitarea și modernizarea infrastructurii educaționale a Regiunii Centru

Conform datelor statistice oficiale, în anul 2018, în Regiunea Centru funcționau, în total, 904 unități școlare de toate nivelurile, dintre care 530 erau situate în mediul urban, iar 374 erau situate în mediul rural, majoritatea acestora fiind în subordinea autorităților publice locale. De regulă, unitățile școlare sunt compuse din mai multe clădiri sau corpuri de clădire, multe dintre acestea având o vechime considerabilă. În ultimii 10-12 ani, s-au realizat investiții pentru reabilitarea, modernizarea și dotarea unora dintre unitățile școlare din Regiunea Centru finanțate cu precădere din fonduri europene, ceea ce a condus la creșterea calității procesului educativ și la îmbunătățirea rezultatelor școlare.

Accesul copiilor la servicii de îngrijire și educație este încă redus, raportul de țară al CE din 2020 indică faptul că doar 15,7 % dintre copiii cu vârsta cuprinsă între 0 și 3 ani sunt înscriși la creșă (UE: 34 %), inclusiv din cauza lipsei de creșe. **Conform specialiștilor în educație, participarea la educația timpurie** poate avea efecte pozitive asupra părăsirii timpurii a școlii în special pentru grupurile dezavantajate care sunt cele mai expuse acestui fenomen.

De asemenea, în condițiile optimizării infrastructurii școlare care a dus la desființarea a cca 20% din școlile din regiune în ultimii 10 ani, ne confruntăm cu provocarea asigurării accesului elevilor la școli, în special la școlile din ÎPT, liceal sau universitar, prin asigurarea condițiilor de transport și cazare.

O problemă încă nerezolvată a unităților de învățământ este asigurarea condițiilor minime de funcționare conform standardelor de funcționare provizorie a unităților de învățământ preuniversitar, și a Standardelor de acreditare și de evaluare periodică a unităților de învățământ preuniversitar, stabilite prin Hotărârea de Guvern nr. 21/2007.

Astfel, conform SMIE⁷ 2.220 de școli din România nu au grupuri sanitare în interior, iar diferența dintre mediul urban și cel rural este evidentă: 38% în mediul rural, comparativ cu 7% în mediul urban⁸.

⁷ Strategia pentru Modernizarea Infrastructurii Educaționale 2018-2023

Dotarea școlilor cu echipamente care permit o dezvoltare cognitivă bazată pe experiment, simulare, demonstrație precum: laboratoare, ateliere, biblioteci este deficitară în multe școli. Conform analizei SMIE două din zece școli din mediul urban și șase din zece școli din mediul rural nu sunt dotate cu bibliotecă. Diferențele dintre județe sunt semnificative. De exemplu în județele Alba, și Mureș, sub 40% dintre unitățile de învățământ primar și secundar au bibliotecă. 72% dintre unitățile de învățământ secundar din mediul rural nu sunt dotate cu laborator, comparativ cu 30% dintre unitățile din mediul urban.

Esențială pentru creșterea adaptabilității sistemului de educație la provocări precum cea generată de pandemia SARS-COV 2 este dotarea și pregătirea școlilor și a elevilor pentru a se adapta educației online și la distanță.

Măsura de față își propune să intervină pe următoarele paliere:

- Asigurarea accesului la serviciile de educație în unitățile școlare din Regiunea Centru prin: Îmbunătățirea accesului la servicii de educație în zonele insuficient deservite, grupuri dezavantajate și în unitățile de învățământ supraaglomerate, o mai bună utilizare a spațiilor, flexibilizarea spațiilor, astfel încât să poată fi realizată și adaptarea la situații precum cea generată de pandemia COVID 19, Creșterea capacității de școlarizare în învățământul antepreșcolar (creșe și grădinițe); Îmbunătățirea condițiilor de cazare și posibilităților de transport pentru elevi;
- Creșterea calității, condițiilor de siguranță și funcționare în unitățile școlare din Regiune prin respectarea unor standarde minime pentru infrastructură și alinierea modului de proiectare a facilităților la principiile de învățare; adecvarea utilităților școlare, în care se includ sistemele de încălzire și de ventilație, canalizarea, colectarea deșeurilor și condițiile sanitare.
- Îmbunătățirea calității și relevanței mediilor de învățare prin Asigurarea și dezvoltarea unor medii de învățare de calitate care să sprijine procesul de învățare și stimularea dezvoltării competențelor solicitate pe piața forței de muncă sau a celor fundamentale pentru succesul în viață și în societate: asigurarea spațiilor necesare și dotărilor pentru biblioteci școlare, laboratoare etc.

3.1.2. Modernizarea infrastructurii și a procesului de educație în sistemul de învățământ profesional și tehnic

Având în vedere faptul că educația rămâne una din prioritățile regionale și în perioada 2021-2027, **eforturile de investiționale de modernizare a infrastructurii de educație la toate nivelurile și de formare profesională trebuie să continue** pentru a aduce cât mai multe unități școlare la standardele cerute de un învățământ de calitate, accesibil și relevant.

În ultima perioadă, pe piața muncii din România, se resimte tot mai acut un deficit de competențe și/sau personal calificat, mai ales în sectoarele economice cu dezvoltare rapidă în domeniile de specializare inteligentă și în noile domenii de activitate/sectoare emergente. Sectoare economice precum ITC, mecatronica, industria auto sau chiar turismul, importante pentru economia Regiunii Centru, încep să ducă lipsă de forță de muncă bine pregătită și ca urmare a unei corelări insuficiente între oferta educațională și nevoile actuale ale pieței muncii.

În prezent (2018), la nivelul Regiunii Centru peste 13700 elevi sunt înscriși în școli profesionale, peste 8200 elevi sunt înrolați în învățământul postliceal și de maiștri iar circa 16000 elevi studiază în licee cu profil

⁸ Strategia privind modernizarea infrastructurii educaționale 2017/2023 [SMIE 2017-2023](#)

tehnic sau de resurse. Menționăm, de asemenea, faptul că învățământul profesional dual a parcurs în Regiunea Centru primii săi pași, în prezent fiind acreditate și funcționând cu rezultate bune unități școlare sau clase în sistem dual în toate cele șase județe.

Pentru un acord cât mai bun între piața muncii și sistemul de educație profesională și tehnică și pentru a asigura coerența și sustenabilitatea măsurilor în domeniul educației profesionale, este nevoie în perioada următoare de **implementarea de pachete de măsuri la nivel local sau regional în vederea îmbunătățirii formării profesionale inițiale și continue și de creștere a adaptabilității sistemului educațional la cerințele pieței muncii.**

Astfel, în perioada 2021-2027, una din prioritățile regionale din domeniul educației o va constitui întărirea sistemelor de formare profesională în colaborare cu partenerii economici și sociali pentru o mai bună adaptare la nevoile pieței muncii **prin dezvoltarea de parteneriate între organizații de drept public și privat din sistemul de educație, din mediul economic și din rândul organizațiilor neguvernamentale relevante (patronate, sindicate, asociații profesionale etc.).**

Ca măsură specifică pentru întărirea rolului parteneriatelor se impune **dezvoltarea și extinderea serviciilor de consiliere** în vederea îmbunătățirii accesului informat la programe de educație și formare, în acord atât cu interesele elevilor și studenților, cât și cu nevoile pieței muncii, prin implicarea angajatorilor sau a organizațiilor neguvernamentale în furnizarea serviciilor de consiliere și orientare profesională. Această măsură presupune reunirea, standardizarea și modernizarea serviciilor de consiliere și orientare oferite, posibil prin crearea de platforme de orientare și consiliere profesională și asigurarea funcționalității acestora (inclusiv prin achiziționarea de baterii de teste și softuri necesare platformelor digitale).

În perioada următoare, sunt necesare **noi eforturi pentru adaptarea serviciilor educaționale adresate elevilor și cadrelor didactice, pentru fiecare nivel educațional (profesional, liceal, postliceal etc.),** în corelare cu dinamica pieței muncii (schimbări tehnologice și structurale, digitalizare etc.) prin:

- implementarea de noi standarde (sau revizuire) de pregătire profesională;
- creșterea duratei și a calității stagiilor de practică
- adaptarea programelor școlare la cerințele și nevoile actuale ale pieței;
- programe de formare a cadrelor didactice;
- pilotarea și implementarea unor metode și tehnici de predare-evaluare inovatoare

Modernizarea și dotarea infrastructurii educaționale TVET, începută în anii trecuți, trebuie continuate și extinse pentru asigurarea unui proces educațional relevant și de calitate. Așadar, în perioada 2021-2027, **una dintre prioritățile regionale în domeniul educației o constituie construcția, reabilitarea, modernizarea, extinderea (în anumite cazuri) și echiparea infrastructurii educaționale pentru învățământul de nivel ISCED 3 - 4,** în vederea atingerii condițiilor optime de funcționare a unităților de învățământ. În acest sens, foarte importantă este asigurarea dotărilor și echipamentelor necesare – laboratoare tehnice, softuri educaționale, cloud educațional.

În plus, pentru adaptarea învățământului la noile tehnologii va fi nevoie de construcția și dotarea unor **centre de educație și formare profesională inițială** precum și de crearea cel puțin a unui **campus școlar pentru VET în fiecare județ** al Regiunii Centru.

3.1.3. Sprijinirea modernizării învățământului terțiar

În prezent, în Regiunea Centru funcționează 10 universități, cuprinzând un număr de 63 facultăți și cu un total de 2404 cadre didactice. **În ultimii 5 ani se constată o scădere a interesului pentru instituțiile de educație terțiară din Regiunea Centru**, numărul anual de absolvenți scăzând cu aproape 3000, iar numărul de studenți înscriși cu cca 1000. Această evoluție este în distonanță cu evoluția la nivel european, aici menținându-se un interes ridicat pentru învățământul superior. Astfel, în timp ce ponderea populației din grupa de vârstă 25-64 ani cu studii universitare (nivelul 5-8), în 2017, era de 17,9% la nivelul Regiunii Centru, la nivelul UE28 se înregistra o pondere a celor cu studii superioare de 31,5%. **Dacă analizăm evoluția regională a ponderii persoanelor cu studii superioare în totalul populației din grupa de vârstă 30-34 de ani, se observă că aceasta a crescut de la 21,3% în 2013 la 26,6% în 2017, însă se menține sub valorile la nivelul Uniunii Europene (39,9% în 2017), dar în apropierea țintei naționale de 26,7%.**

În perioada următoare este nevoie de **adaptarea programelor de studiu și a abordărilor didactice din învățământul terțiar astfel încât competențele absolvenților să fie în concordanță cu cele cerute pe piața muncii**. În acest sens, este nevoie de crearea unor structuri funcționale de cooperare între universități și mediul de afaceri care să permită **implementarea unor programe de formare pe lângă universitățile din Regiunea Centru, la solicitarea agenților economici** precum și adaptarea curriculei universitare la solicitările specifice ale pieței muncii. În plus, se impune o susținere mai puternică a universităților în procesul de **dezvoltare a programelor de masterat aplicate, doctorate profesionale, programe postuniversitare de formare și dezvoltare profesională continuă și programe postuniversitare de perfecționare** în vederea apropierii și corelării mai bune între oferta educațională și cerințele pieței regionale a muncii.

Pentru a permite adaptarea rapidă a ofertei educaționale, în vederea furnizării informațiilor necesare, este nevoie de implementarea unui **mecanism de monitorizare a evoluțiilor studenților și ale absolvenților de învățământ terțiar** în paralel cu monitorizarea evoluțiilor cerințelor pieței forței de muncă.

O altă direcție care trebuie continuată și extinsă în perioada 2021-2027 este **sprijinirea mobilității internaționale pentru învățământul terțiar** în vederea dobândirii unor experiențe noi de învățare, într-un context internațional. Trebuie astfel încurajată participarea universităților și studenților din Regiunea Centru la programele europene de schimburi de studenți precum ERASMUS+ sau ERASMUSpro.

Numeroase clădiri care aparțin universităților, atât cele în care se desfășoară procesul de educație cât și clădirile administrative sau cele auxiliare (cămine, cantine, cluburi studențești) se află într-o stare necorespunzătoare și necesită lucrări ample de reabilitare și modernizare, iar în anumite cazuri sunt necesare extinderi sau construcții de noi spații. Cu toate că s-au făcut investiții semnificative în perioada 2014-2020, cabinetele și laboratoarele universitare au încă nevoie de noi echipamente și dotări performante pentru a se apropia de nivelul altor universități europene. Așadar, în perioada 2021-2027, **una din prioritățile regionale de investiții se va îndrepta spre construcția, reabilitarea, modernizarea, extinderea și echiparea infrastructurii educaționale pentru învățământul terțiar.**

3.1.4. Digitalizarea educației și formării profesionale

Utilizarea mijloacelor electronice și accesarea internetului au devenit o necesitate în societatea contemporană, iar sistemul de educație trebuie să asigure atât achiziția și dezvoltarea competențelor digitale ale elevilor și să ofere, în același timp, un exemplu pentru celelalte segmente ale societății. În lumina

acestor exigențe, sistemul de educație din Regiunea Centru trebuie modernizat pentru a se asigura atât **infrastructura digitală specifică cât și achiziția softurilor necesare și pregătirea cadrelor didactice pentru a le utiliza în procesul educativ**. În sensul celor de mai sus, în perioada următoare sunt necesare acțiuni și eforturi investiționale la nivel regional pentru:

- modernizarea și extinderea infrastructurii informatice și asigurarea conexiunilor broadband pentru toate unitățile de învățământ din Regiunea Centru
- echiparea și achiziția de softuri educaționale, pentru elevi, studenți și cadre didactice
- asigurarea suportului necesar (materiale educaționale, cursuri, softuri educaționale etc.) pentru utilizarea și evaluarea competențelor digitale
- asigurarea suportului educațional digital pentru formarea profesională în acord cu tendințele actuale
- modernizarea sistemului de predare-evaluare, în vederea formării competențelor cheie, inclusiv a celor digitale și pentru adaptarea sistemelor de educație și formare la nevoile pieței muncii

3.1.5. Creșterea accesului la educație a grupurilor dezavantajate social

Una dintre provocările cu care se confruntă Regiunea Centru este problema **deficitului de educație și a creșterii abandonului școlar la grupurile dezavantajate social**. Indicatorul referitor la părăsirea timpurie a școlii, în Regiunea Centru, a crescut de la 17,9% la 21,1% în perioada 2013-2017 – aceste valori fiind aproape duble față de cele la nivelul Uniunii Europene. Fără a dispune de date statistice oficiale, dar utilizând mai multe surse concordante de informații, putem aprecia că problema nivelului educațional scăzut și creșterea abandonului școlar afectează într-o măsură mult mai mare grupurile dezavantajate social (familiile cu venituri reduse, copiii din mediul rural, comunitățile de romi) decât restul populației. Abordarea accesului la educație în cazul grupurilor vulnerabile trebuie gândită într-o manieră diferită și este necesar să se înceapă cu **identificarea nevoilor educaționale specifice elevilor din grupurile vulnerabile**.

Un grup țintă important pentru succesul măsurilor de prevenire a abandonului școlar este format din părinții copiilor provenind din grupuri vulnerabile și din persoanele care au în grijă copiii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate. Aceștia trebuie să beneficieze de măsuri de sprijin, consiliere și educație parentală în vederea conștientizării importanței continuării și finalizării studiilor.

O altă măsură în vederea prevenirii abandonului școlar și combaterii părăsirii timpurii a școlii trebuie să vizeze derularea unor acțiuni de conștientizare a actorilor educaționali cu privire la necesitatea deschiderii sistemului către grupurile vulnerabile și aplicarea strategiilor de adaptare curriculară la nevoile elevilor cu cerințe educaționale speciale.

Prioritatea privind creșterea accesului la educație a persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile include un **ansamblu coerent de măsuri care, în esență, facilitează adaptarea sistemului educațional la cerințele specifice ale diferitelor categorii vulnerabile, pe de o parte și oferă suport material elevilor și familiilor acestora pentru parcurgerea ciclurilor educaționale, pe de altă parte**. Preconizăm în perioada 2021-2027 implementarea următoarelor tipuri de acțiuni și măsuri:

- reabilitarea și modernizarea infrastructurii educaționale pentru elevii din grupurile vulnerabile
- asigurarea dotărilor și echipamentelor necesare, inclusiv a softurilor educaționale

- derularea de servicii de consiliere și orientare școlară și profesională
- adaptarea curriculumului, precum și dezvoltarea de materiale educaționale
- servicii de mentorat;
- pregătirea personalului care oferă servicii de educație și îngrijire, inclusiv servicii suport;
- formare pentru cadrele didactice care lucrează cu elevi cu cerințe educaționale speciale/dizabilitati
- sprijinirea dezvoltării metodelor, tehnicilor didactice și adaptarea acestora la nevoile elevilor din grupurile vulnerabile
- implementarea unor programe flexibile de tip "a doua șansă"
- servicii de educație și îngrijire pentru antepreșcolari (inclusiv acoperirea cheltuielilor de funcționare)
- identificarea nevoilor educaționale specifice studenților aparținând grupurilor vulnerabile, inclusiv prin oferirea unor măsuri de acompaniere, consiliere etc.

Pentru a asigura șanse cât mai mari de reușită măsurilor de ordin educațional, este necesară implementarea, în paralel, a unei **palette ample de măsuri de natură socială**, cu accent pe elevii aparținând grupurilor vulnerabile, pentru a-i stimula să finalizeze învățământul obligatoriu și apoi să-și continue studiile profesionale și liceale. Aceste măsuri pot fi grupate pe următoarele obiective specifice:

- asigurarea serviciului de transport al elevilor din mediul rural către școli/licee.
- asigurarea costurilor cu internatul, transport, burse
- oferirea de măsuri de acompaniere pentru copiii aparținând grupurilor vulnerabile (vouchere, îmbrăcăminte, încălțăminte etc.)
- asigurarea intervențiilor conexe celor educaționale (sănătate, sănătate mintală, recuperare etc.);
- dezvoltarea de programe de tip „școală după școală”, care să includă suport educațional, consiliere și activități recreative și de socializare

3.1.6. Stimularea participării adulților la educația continuă și dezvoltarea sistemului de învățare pe parcursul întregii vieți

Ritmul rapid al modernizărilor tehnologice și schimbările radicale în metodele de lucru, impun ca adulții activi pe piața muncii să fie permanent în pas cu aceste evoluții tehnologice. Mai mult, revoluțiile tehnologice produc schimbări economice de structură, unele ocupații sau ramuri economice putând să dispară. De aceea, economiile dinamice sunt acelea care reușesc să își adapteze mai repede pregătirea forței de muncă, iar educația pe parcursul întregii vieți active, este văzută drept una din cheile menținerii competitivității economice. **România și Regiunea Centru au un grad foarte redus de participare a populației în vârstă de muncă la formare și perfecționare profesională continuă**, în special în mediul rural. Ultimele date statistice disponibile doar pentru nivelul național (cf. Eurostat) arată că, în anul 2018, o proporție infimă, de numai 0,9% din totalul populația de 25-64 ani a României a participat la un stagiul de educație formală sau neformală, țara noastră plasându-se, astfel, pe ultimul loc în Uniunea Europeană și mult sub media UE 28 (11,1%).

Schimbarea acestei situații necesită în perioada următoare **eforturi în două direcții: prima vizează diversificarea ofertei și îmbunătățirea calității educației pe parcursul vieții, iar a doua direcție vizează**

conștientizarea în privința avantajelor și încurajarea participării salariaților la cursuri de formare profesională.

Prima dintre direcții presupune implementarea unor programe și pachete de măsuri care au ca scop:

- sprijinirea înființării și funcționării centrelor comunitare pentru învățare permanentă
- îmbunătățirea, modernizarea și dotarea infrastructurii aferente furnizării serviciilor de formare pe tot parcursul vieții
- îmbunătățirea, modernizarea și dotarea infrastructurii aferente furnizării serviciilor de formare de tip artizanat, meșteșugăresc și alte meserii tradiționale,
- dezvoltarea sistemului de asigurare a calității în furnizarea serviciilor de formare și evaluare pentru adulți
- dezvoltarea de centre de pregătire complementară
- îmbunătățirea competențelor lingvistice (cursuri de limba română, cursuri de limbi străine)
- diversificarea și flexibilizarea ofertei educationale prin crearea cadrului metodologic și sprijinirea organizării de cursuri pentru adulți în unitățile de învățământ preuniversitar și universitar

A doua direcție presupune facilitarea accesului angajaților la formare pe tot parcursul vieții prin mastere profesionale, cursuri postuniversitare etc. sau prin dezvoltarea parteneriatelor între angajatori și furnizori de formare continuă. Încurajarea participării adulților la învățarea pe tot parcursul vieții se poate face prin:

- finanțarea participării la cursuri de formare pentru creșterea competențelor tehnice, manageriale, lingvistice etc
- campanii de informare/conștientizare;
- asigurarea participării la programe de formare pentru actualizarea/perfecționarea competențelor cheie (în special a competențelor digitale);
- dobândirea unor noi competențe profesionale, care să faciliteze (re)insertia și/sau menținerea pe piața muncii;
- recunoașterea și validarea rezultatelor învățării realizate în contexte non-formale și informale, concomitent cu actualizarea competențelor, inclusiv a celor digitale, pentru a răspunde nevoilor pieței muncii;
- furnizarea unor servicii de consiliere și orientare în carieră

O atenție particulară trebuie acordată persoanelor care aparțin grupurilor vulnerabile (persoane cu dizabilități, cu boli cronice, din mediul rural, cu calificări reduse sau fără calificări) în vederea dobândirii sau menținerii statutului activ pe piața muncii al acestor persoane.

Nu în ultimul rând, este necesară **sprijinirea îmbătrânirii active**, prin metode și tehnici specifice necesare pentru îmbunătățirea competențelor sau recalificarea lucrătorilor vârstnici.

Implementarea priorității specifice privind îmbunătățirea calității, eficacității și relevanței ofertei educaționale regionale, a serviciilor și accesului la educație la toate nivelurile se va putea realiza printr-un pachet complex de intervenții și măsuri care vor viza:

- investiții în infrastructura de educație și formare profesională la toate nivelurile, inclusiv digitalizare

- adaptarea serviciilor educaționale adresate elevilor și cadrelor didactice pentru fiecare nivel educațional (în special profesional, liceal, TVET, postliceal) la dinamica pieței muncii
- îmbunătățirea procesului de educație în învățământul terțiar
- creșterea competențelor digitale ale elevilor și cadrelor didactice prin adaptarea programei și metodelor de învățare și dezvoltarea infrastructurii și dotărilor specifice
- creșterea accesului la serviciile de educație și formare profesională pentru persoanele aparținând grupurilor vulnerabile
- creșterea participării și îmbunătățirea ofertei pentru formarea profesională continuă, inclusiv prin crearea unor centre pentru învățare permanentă

Indicatorii de monitorizare a priorității P.3.1:

Denumire indicator	Cod indicator	Tip indicator	Sursa/ mod de obținere	Unitate de măsură	An de bază	Valoare de bază	Observații
Valoarea contractelor de finanțare nerambursabilă vizând infrastructura educațională preuniversitară	DS3_1	realizare	AMPOR AMPOEO	Mil. lei	2021		
Valoarea contractelor de finanțare nerambursabilă vizând infrastructura educațională universitară	DS3_2	realizare	AMPOR AMPOEO	Mil. lei	2021		
Rata de părăsire timpurie a școlii	DS3_3	rezultat	I.N.S.	%	2020		
Rata de participare a adulților la cursurile de formare profesională	DS3_4	rezultat	I.N.S.	%	2020		

P.3.2. Sprijinirea măsurilor active de ocupare și modernizarea pieței muncii

Obiectiv specific: creșterea gradului regional de ocupare a populației în vârstă de muncă

Din datele și informațiile incluse în analiza socioeconomică, reiese că, la scară regională, ne confruntăm cu fenomenul subocupării și cu o subutilizare cronică a resurselor de muncă. Rata de ocupare a populației în vârstă de muncă în Regiunea Centru se menține la un nivel scăzut comparativ cu media europeană, chiar dacă în perioada 2011-2018 a înregistrat o ușoară ameliorare. Astfel, conform ultimelor statistici oficiale, **rata de ocupare în anul 2018 pentru grupa de vârstă 20-64 ani era de 63,9% în Regiunea Centru, sensibil mai mică**

față de media europeană de 73,1%, regiunea noastră plasându-se, după acest criteriu, pe locul 265 din 328 regiuni europene comparate. Componenta cea mai numeroasă a populației ocupate – forța de muncă salariată - a crescut cu cca 14% între 2013 și 2018, de la 573 807 la 653 485 persoane. Un aspect important relativ la nivelul ocupării este discrepanța semnificativă între mediul urban și mediul rural, cel din urmă înregistrând la nivelul Regiunii Centru, în anul 2018, o rată de ocupare pentru populația de 15-64 ani de doar 50,6%, față de rata de 65% înregistrată în mediul urban. În plus, chiar dacă totalul resurselor de muncă la nivel regional se ridică la 1,45 milioane persoane în anul 2018, gradul de utilizare a acestora era de doar 72,3% la nivel regional (78,1% în cazul bărbaților și 66,2% în cazul femeilor). De asemenea, **numărul șomerilor și rata șomajului s-au înjumătățit în perioada 2013- 2018**, fie că vorbim de rata șomajul B.I.M (de la 9,5% la 4,2%) fie de rata șomajului înregistrat conform metodologiei ANOFM (de la 6,3% la 2,9%), această evoluție determinând, alături de aspectul pozitiv și dorit de reducere a poverii sociale a șomajului, lipsa din ce în ce mai extinsă a forței disponibile de muncă.

Structura ocupării la nivelul Regiunii Centru arată destul de diferit față de structura ocupării la nivelul Uniunii Europene. Astfel, agricultura deține o pondere de 16,8% din totalul populației ocupate comparativ cu media UE de doar 4,1%, în timp ce industria concentrează cea mai mare parte a populației ocupate: 31,9% din total, valoare aproape dublă față de media europeană de 17,1%, în schimb sectorul serviciilor deține ponderi sensibil mai mici. Astfel, serviciile pentru piață atrag 13% din populația ocupată la nivel regional comparativ cu 27,2% la nivelul UE, iar serviciile sociale au o pondere de 17,7% la nivelul Regiunii Centru comparativ cu 31,1% la nivelul UE28. Ponderi similare la nivelul Regiunii Centru și la nivelul UE28 se înregistrează în cazul sectoarelor construcții și comerț. În condițiile creșterii gradului de convergență economică a Regiunii Centru față de restul regiunilor europene, **putem anticipa modificări structurale semnificative ale cererii forței de muncă la nivel regional.** Deja **se resimte un acut deficit de competențe și/sau personal calificat**, mai ales în sectoarele cu dezvoltare rapidă și în sectoarele economice emergente/ocupațiile noi ca urmare a necorelării între oferta educațională cu nevoile de pe piața muncii. O altă consecință a lipsei de corelare între cerere și ofertă pe piața regională a muncii este creșterea de 1,9 ori a numărului locurilor de muncă vacante în perioada 2013-2018.

Ponderea persoanelor cu studii superioare la scara Regiunii Centru se menține la un nivel scăzut, de doar 17,9% din totalul populației adulte, mult sub ponderea la nivelul UE28 a persoanelor care au absolvit învățământul terțiar (31,5%). Această situație reduce nivelul mediu de angajabilitate al forței de muncă din Regiunea Centru deoarece, potrivit analizelor și statisticilor în domeniu, o persoană cu studii superioare are șanse mult mai mari de a ocupa un loc de muncă decât o persoană cu un nivel scăzut de educație. Câteva date statistice oficiale sunt elocvente în acest sens: rata de ocupare la persoanele cu studii superioare, pentru grupa de vârstă 20-64 ani era, în anul 2018, de 84,5% la nivelul UE28 și de 87,6% la nivelul Regiunii Centru. În același timp, rata de ocupare la persoanele cu studii primare sau secundare, ciclul inferior (ISCED 0-2), pentru grupa de vârstă 20-64 ani era, în anul 2018, de 56,1% la nivelul UE28 și de doar 35,3% la nivelul Regiunii Centru.

În perioada următoare, eforturile la nivel regional pentru atingerea obiectivului de creștere a ocupării trebuie să se focalizeze pe câteva priorități specifice: încurajarea antreprenoriatului, a întreprinderilor sociale și a ocupării pe cont propriu, facilitarea accesului pe piața muncii a categoriilor dezavantajate social prin măsuri specifice de sprijin, stimularea perfecționării și reconversiei profesionale, încurajarea mobilității teritoriale a forței de muncă, încurajarea îmbătrânirii active, modernizarea mecanismului și diversificarea serviciilor de intermediere și plasare a forței de muncă.

3.2.1. Sprijinirea antreprenoriatului ca măsură de creștere a ocupării

Antreprenoriatul reprezintă o componentă importantă a populației ocupate ce are o contribuție din ce în ce mai mare la nivel european în ce privește susținerea ocupării. Prin prisma celui mai important indicator care descrie gradul de dezvoltare a antreprenoriatului -nr. IMM-uri raportat la nr. populației- **Regiunea Centru, cu o valoare de 27,5 IMM-uri/ 1000 locuitori în anul 2017, se situează mult sub media europeană de 47,9 IMM-uri/ 1000 locuitori.** Este deci nevoie, în perioada următoare, de **susținerea antreprenoriatului** prin implementarea unor programe și pachete de măsuri bine țintite. Menționăm în acest sens câteva tipuri de intervenții:

- programe de sprijin antreprenorial (tutorat/ mentorat, asistență/ consiliere, etc), inclusiv prin activarea potențialului antreprenorial al unor persoane aparținând grupurilor dezavantajate
- acordare de sprijin personalizat (tutorat, mentorat) și servicii sau activități de consiliere
- acordare de sprijin financiar pentru inițierea și susținerea unei afaceri în primul an de funcționare
- asistență și consultanță în afaceri post înființare, inclusiv prin programe de pregătire a managerilor sau punerea la dispoziție a unor spații și servicii de tip coworking

3.2.2. Sprijinirea accesului pe piața muncii a persoanelor din grupurile dezavantajate social

O măsură complementară sprijinirii antreprenoriatului este **susținerea întreprinderilor sociale și încurajarea ocupării pe cont propriu** (lucrătorul pe cont propriu este persoana care exercită o activitate economică într-o afacere individuală fără a angaja niciun salariat). În mod similar pachetelor de măsuri care vizează susținerea antreprenoriatului, în perioada următoare ar trebui implementate programe și măsuri care susțin auto-ocuparea precum și crearea și funcționarea întreprinderilor sociale.

Referitor la susținerea întreprinderilor sociale (înființare și dezvoltare) facem mențiunea că **este recomandabil ca acest sprijin să fie corelat cu alte măsuri complementare, ca parte a strategiilor dezvoltate în cadrul DLRC (dezvoltarea locală plasată sub responsabilitatea comunității), fără însă a fi limitat la zonele acoperite de astfel de strategii.** Pentru a asigura sustenabilitatea acestor afaceri trebuie ca sprijinul pentru întreprinderile sociale create să fie extins prin promovarea produselor, serviciilor sau lucrărilor executate și de asemenea prin acordarea de suport în identificarea unor piețe de desfacere pentru aceste întreprinderi.

La nivelul Regiunii Centru se înregistrează diferențe considerabile între grupele de vârstă, mediile de rezidență sau nivelul de educație. Ratele de ocupare mult mai scăzute decât media se înregistrează în cazul tinerilor și în particular ale celor din categoria NEETs (Not in Education, Employment or Training), în cazul persoanelor de peste 55 ani, în rândul populației din mediul rural și îndeosebi în rândul persoanelor cu un nivel scăzut al studiilor absolvite precum și în cazul persoanelor provenind din comunitatea Roma.

Pentru a facilita accesul pe piața muncii al persoanelor aparținând categoriilor sociale menționate mai sus este nevoie de un **sprijin complex și diferențiat, sub forma unor pachete de măsuri de ocupare în vederea integrării acestora pe piața muncii** care să cuprindă diferite măsuri combinate:

- servicii personalizate de profilare, informare, consiliere și orientare
- sprijin în găsirea unui loc de muncă/ mediere/plasare pe piața muncii urmărind integrarea socioprofesională a persoanelor vulnerabile pe piața muncii

- îmbunătățirea nivelului de competențe prin programe de formare profesională/ucenicie la locul de muncă/stagii/alte programe de pregătire
- furnizarea unor pachete de măsuri de evaluare și certificare a competențelor în vederea asigurării mobilității în carieră și pe piața muncii
- servicii de evaluare și certificare, după caz, a competențelor obținute în contexte informale sau nonformale
- furnizarea de servicii de acompaniere socio-profesională, alături de cele de ocupare, pentru categoriile de persoane dezavantajate în piața muncii
- furnizarea de servicii de acompaniere socio-profesională, și formare profesională în meserii tradiționale, alături de cele de ocupare, pentru comunitatea romă și nu numai.

3.2.3. Stimularea intrării tinerilor pe piața muncii

Potrivit statisticilor disponibile la nivel regional, rata de ocupare pentru tinerii din grupa de vârstă 15-24 era, în anul 2018, de doar 15%, cu mențiunea că majoritatea acestora urmau o formă de educație. Pentru grupa de vârstă 25-34 ani, rata de ocupare în mediul urban era de 79,8%, însă de numai 57,9% în mediul rural.

La fel ca în perioada 2014-2020, **tinerilor din categoria NEETs trebuie să le fie acordată o atenție deosebită** pentru că aceștia reprezintă un segment de populație care ar trebui să fie activ pe piața muncii o perioadă îndelungată și, în același timp, prezintă un grad mare de adaptabilitate. Printre **măsurile care pot să asigure integrarea mai rapidă a persoanelor din categoria NEETs pe piața muncii** menționăm următoarele:

- realizarea de rețele de lucrători de tineret, selectați din rândul NEET având ca obiectiv implicarea acestora în activarea tinerilor
- furnizarea unor pachete integrate de măsuri de activare a tinerilor, inclusiv a celor din categoria NEET (continuarea educației+ asigurarea unui loc de muncă)
- subvenționarea angajatorilor în vederea angajării tinerilor NEETs
- încurajarea formelor flexibile de angajare (timp parțial, muncă de la distanță etc) în cazul tinerilor

3.2.4. Modernizarea mecanismului și diversificarea serviciilor de intermediere și plasare a forței de muncă

Având în vedere schimbările foarte rapide înregistrate în economie și implicit pe piața muncii, este nevoie mai mult decât oricând de date cuprinzătoare privind necesarul actual de forță de muncă, detaliat pe domenii și specializări precum și de anticiparea tendințelor pe termen scurt și mediu privind cererea de forță de muncă. Se impune deci **eficientizarea mecanismului actual de monitorizare și modernizarea serviciilor de intermediere a forței de muncă și a instrumentelor utilizate în acest sens** precum bursa locurilor de muncă.

Una din măsurile importante vizează dezvoltarea de sisteme functionale pentru identificarea și anticiparea nevoilor de competențe pe niveluri diferite (regional, județean, local) prin crearea și susținerea structurilor consultative compuse din reprezentanți ai cererii și ofertei de forță de muncă având ca obiective principale producerea, prelucrarea, analiza și diseminarea informațiilor relevante pentru piața muncii.

O altă măsură trebuie să aibă în vedere derularea de studii de piață și dezvoltarea de metode și instrumente pentru identificarea zonelor din Regiunea Centru care înregistrează deficit de forță de muncă și estimarea volumului și structurii acestor deficite.

3.2.5. Dezvoltarea și modernizarea sistemului de formare profesională continuă

Modificările structurale suferite de economia regională, restrângerea sau chiar dispariția unor activități economice și apariția altora impun pentru multe persoane active nu doar schimbarea fizică a locului de muncă ci chiar schimbarea profesiei, această situație presupunând achiziții profesionale noi și învățarea rapidă a unei profesii noi. În plus, ca urmare a progresului tehnologic foarte rapid, metodele de lucru și cunoștințele profesionale necesare pentru desfășurarea de către angajați a aceleiași activități economice se schimbă cu o frecvență din ce în ce mai mare. Pentru a rămâne competitivă și pentru a-și menține un grad satisfăcător de ocupare, Regiunea Centru trebuie să dispună de o forță de muncă bine pregătită dar și mai ușor adaptabilă la viitoarele cerințe ale pieței muncii. **Mobilitatea profesională scăzută și participarea redusă a forței de muncă la programe de formare continuă sunt limitări importante care determină rigidizarea pieței regionale a muncii.**

Ultimele date statistice disponibile doar pentru nivelul național (Eurostat) arată că, în anul 2018, o proporție infimă, de numai 0,9% din totalul populația de 25-64 ani a României a participat la un stagiul de educație formală sau neformală în perioada de 4 săptămâni anterioare cercetării statistice, țara noastră plasându-se, astfel, pe ultimul loc în Uniunea Europeană și mult sub media UE 28 (11,1%). Toate aceste aspecte creează dificultăți în ce privește acoperirea necesarului de forță de muncă și prelungesc perioada necesară pentru ocuparea anumitor posturi.

Deși în Regiunea Centru activează mulți furnizori de formare profesională pentru adulți care derulează diferite programe de formare, calitatea acestor programe și relevanța lor pentru piața regională a muncii sunt sub nivelul dorit. Este necesar **să fie întărită capacitatea sistemului regional de asigurare a calității în formarea profesională a adulților** prin dezvoltarea capacității comisiilor județene pentru autorizarea furnizorilor de formare profesională și a infrastructurii necesare monitorizării și raportării situației privind formarea profesională a adulților. O componentă a acestei măsuri o reprezintă formarea profesională a personalului comisiilor, a specialiștilor și evaluatorilor de furnizori și programe.

Furnizorii de formare profesională trebuie sprijiniți în vederea **dezvoltării capacității de furnizare a unor programe de formare de calitate și flexibile**, inclusiv prin formarea profesională a formatorilor, a specialiștilor și a coordonatorilor de ucenicie. Este nevoie de o ofertă de programe de formare pentru dobândirea și dezvoltarea de **competențe profesionale, cheie, inclusiv digitale** care să permită o bună adaptare a beneficiarilor la cerințele viitoare ale pieței muncii.

Potențialii beneficiari de formare profesională pentru adulți trebuie **informați și consiliați prin campanii dedicate, concomitent cu derularea unor scheme de stimulare a angajatorilor** pentru organizarea de programe urmărind actualizarea și dezvoltarea competențelor personalului angajat.

Pentru a ține pasul cu cerințele în schimbare ale pieței muncii este nevoie în perioada următoare de crearea de noi **instrumente, de tipul platformelor interactive, care să permită corelarea nevoilor de competențe ale angajatorilor cu oferta de programe de formare.**

Dezvoltarea noilor sectoare economice și modificarea metodelor de lucru determină apariția de noi profesii pentru care se impune **actualizarea și dezvoltarea de noi standarde ocupationale** în conformitate cu cerințele în schimbare ale pieței muncii.

3.2.6. Încurajarea mobilității geografice a forței de muncă

Mobilitatea geografică redusă este o altă caracteristică a pieței regionale a muncii, aceeași situație fiind întâlnită și la nivel național, potrivit mai multor informații statistice concordante. Sunt mai multe cauze care contribuie la nivelul redus de mobilitate teritorială a forței de muncă în România și implicit în Regiunea Centru, începând cu obișnuințele personale și modelele culturale autohtone și terminând cu lipsa unui sistem eficient de transport de călători și lipsa infrastructurii moderne pentru creșterea și educarea copiilor angajaților. Pentru a schimba situația puțin favorabilă pentru navetiști și percepțiile negative privind navetismul trebuie implementate pachete de măsuri care țintesc atât salariații cât și angajatorii, precum:

- aplicarea unor pachete de măsuri care să vizeze stimularea mobilității forței de muncă, inclusiv stimulente financiare pentru relocare
- dezvoltarea unor sisteme moderne de transport pentru navetiști și susținerea cheltuielilor de transport aferente navetei
- sprijin acordat angajatorilor pentru asigurarea de servicii suport pentru angajați în legătură cu creșterea și educarea copiilor lor (inclusiv crearea infrastructurii de educație) în vederea asigurării echilibrului între viața profesională și viața personală
- campanii de informare și promovare a măsurilor care vizează îmbunătățirea condițiilor de muncă și viață pentru salariații navetiști și familiile acestora

3.2.7. Încurajarea menținerii pe piața muncii a lucrătorilor vârstnici

Insuficiența forței de muncă și restabilirea echilibrului între populația activă și populația inactivă vor impune prelungirea perioadei de activitate și creșterea vârstei de retragere completă din activitate sau, cu alte cuvinte, este nevoie de **încurajarea îmbătrânirii active**. De altfel, potrivit datelor Eurostat, perioada medie de activitate a unei persoane în România ajunge, în anul 2018, la aproximativ 33,5 ani, fiind cu aproape 3 ani mai mică decât media europeană (36,2 ani). Conceptul de „active ageing” a depășit sfera teoretică în cele mai multe state europene, iar concretizarea lui presupune implementarea unui ansamblu coerent de politici menite să favorizeze menținerea persoanelor de peste 55 ani în câmpul muncii. În multe țări europene vârstnicii desfășoară diverse activități economico-sociale remunerate, cu o durată zilnică și lunară redusă, în conformitate cu posibilitățile fizice și de sănătate ale acestora. Este nevoie în perioada următoare de o adaptare a ofertei regionale de locuri de muncă, în sensul flexibilizării acesteia pentru a se putea permite încadrarea în activitate a unui număr mai mare de vârstnici. Astfel, este nevoie de **programe specifice de perfecționare profesională având ca grup țintă lucrătorii vârstnici** precum și de o modificare a cadrului legal actual care să faciliteze **adoptatea de programe de muncă mai flexibile (ex. plata cu ora)**. Angajatorii trebuie stimulați să fie deschiși la apariția unor noi forme de muncă (ex. **munca la domiciliu**) și să acorde o atenție sporită riscurilor noi și prevenirii bolilor profesionale în cazul angajaților vârstnici.

Implementarea priorității specifice privind sprijinirea măsurilor active de ocupare și modernizarea pieței muncii se va putea realiza printr-un set de măsuri și intervenții care vor viza:

- creșterea gradului de ocupare prin încurajarea antreprenoriatului

- încurajarea ocupării pe cont propriu și susținerea întreprinderilor sociale
- acordarea unui sprijin personalizat pentru categoriile dezavantajate pe piața muncii
- modernizarea mecanismului și a serviciilor de intermediere și plasare a forței de muncă
- stimularea reconversiei profesionale a forței de muncă și a perfecționării profesionale
- încurajarea mobilității teritoriale a forței de muncă
- încurajarea îmbătrânirii active

Indicatorii de monitorizare a priorității P.3.2:

Denumire indicator	Cod indicator	Tip indicator	Sursa/ mod de obținere	Unitate de măsură	An de bază	Valoare de bază	Observații
Nr. de noi afaceri (start-upuri) sprijinite	DS3_5	realizare	AMPOEO	Nr.	2021		
Nr. de șomeri care participă la cursuri de reconversie/ perfecționare profesională	DS3_6	realizare	AJOFM-uri	Nr.	2021		
Nr. de întreprinderi sociale sprijinite	DS3_7	realizare	AMPOEO	Nr.	2021		
Rata de ocupare a populației din grupa de vârstă 20-64 ani	DS3_8	rezultat	I.N.S.	%	2020		

P.3.3. Dezvoltarea infrastructurii, creșterea accesului și îmbunătățirea serviciilor acordate persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile

Obiectivul specific: Creșterea incluziunii sociale și combaterea sărăciei prin acces în mod egal la infrastructură socială și serviciile aferente adaptate nevoilor persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile și comunităților marginalizate sau dezavantajate

Promovarea incluziunii sociale și combaterea sărăciei este un proces dinamic, complex și de multe ori sensibil și dificil care poate fi facilitat de continuarea finanțării investițiilor în infrastructura socială care contribuie la creșterea gradului de acoperire cu servicii sociale pentru grupurile vulnerabile.

Principalele provocări în contextul incluziunii sociale la nivelul Regiunii Centru sunt îmbătrânirea populației, menținerea fenomenului de sărăcie, incluziune redusă pe piața muncii, rată ridicată a abandonului școlar, procent ridicat de populație romă afectată de sărăcie. Astfel, cele mai importante **consecințe** ale problemelor

sociale pentru categoriile de persoane vulnerabile sunt: diminuarea calității vieții, scăderea siguranței sociale, reducerea coeziunii sociale. Amintim că la nivelul României au fost considerate principalele **grupuri vulnerabile**: persoanele sărace, copiii și tinerii lipsiți de îngrijire și sprijin parental, persoanele vârstnice singure sau dependente, romii, persoanele cu dizabilități, persoanele care trăiesc în comunități marginalizate, alte grupuri vulnerabile. În general, grupuri vulnerabile sunt cele excluse de pe piața forței de muncă, din sistemul de educație, sănătate, locuire, și/sau alte servicii.

La nivelul Regiunii Centru s-au implementat o serie de proiecte de investiții în infrastructura de servicii sociale cu impact pozitiv în special în dezvoltarea la nivel local. Este în continuare nevoie de un acces mai mare în rândul grupurilor vulnerabile precum și a persoanelor care trăiesc în comunități marginalizate la infrastructura de servicii sociale, în special în localitățile urbane mici și zonele rurale. Este nevoie de o creștere a gradului de acoperire cu servicii sociale pentru toți potențialii beneficiari, în special în ce privește serviciile sociale integrate.

La nivelul **Regiunii Centru** în **perioada de programare 2014-2020** investițiile în infrastructura socială au fost eligibile pentru finanțare nerambursabilă prin **POR 2014-2020**, Axa 8 "Dezvoltarea infrastructurii de sănătate și sociale", prin Prioritatea de Investiții 8.1, Obiectiv specific 8.3.A "Persoane vârstnice", Obiectiv specific 8.3.B "Persoane cu dizabilități" și Obiectiv specific 8.3.C "Copii". Au fost depuse la nivelul Regiunii Centru 24 de proiecte (22 proiecte pe 8.1/8.3A și 2 proiecte pe 8.1/8.3C). Dintre acestea, au fost contractate 12 proiecte pe 8.1/8.3A și un proiect pe 8.1/8.3.C (în orașul Cristuru Secuiesc). Pentru 8.1/8.3A care viza proiecte de modernizare, schimb de destinație clădire, extindere a infrastructurii și a serviciilor sociale pentru persoane vârstnice au fost două apeluri de proiecte: 9 proiecte pe apelul de proiecte POR/8/8.1/8.3/A/1 având beneficiari în municipiile Alba Iulia, Blaj, Odorheiu Secuiesc, Aiud, orașele Ocna Sibiului, Cugir și Zlatna, comunele Merești și Lueta și 3 proiecte pe apelul de proiecte POR/8/8.1/8.3/A/2 având beneficiari în municipiul Miercurea Ciuc, orașul Abrud și comuna Ciugud.

Pentru perioada de **programare 2021-2027** în **portofoliul de proiecte la nivelul Regiunii Centru** au fost incluse 47 de proiecte în domeniul social, ce reprezintă 8% din numărul total de proiecte pe toate domeniile, cele mai multe fiind în județele Mureș (32%), Alba (30%), Brașov (15%), Covasna (13%), la popul opus Sibiu (9%) și Harghita (2%). Din analiza portofoliului de proiecte reiese că la nivelul Regiunii Centru este nevoie de o continuare a investițiilor în infrastructura socială prin proiecte care vizează achiziție imobil, construcție extindere, reabilitare, modernizare, dezvoltare, dotare și/sau amenajare. Există proiecte potențiale prin care se dorește înființarea/construcția/dezvoltarea/amenajarea de: cămine pentru persoane vârstnice, centru de tranzit pentru tinerii care părăsesc sistemul de protecție, centre respiro, centre de plasament pentru copii, centre de zi/de terapie ocupațională/de recuperare pentru copii și adulți cu dizabilități, case de tip familial, centru pentru dezvoltarea deprinderilor de viață independentă, locuințe sociale pentru persoane defavorizate, adăposturi de noapte, centru de intervenție în situații de urgență, centru comunitar multifuncțional pentru persoanele defavorizate, centru adăpost pentru familii, persoane și copii aflați în dificultate, centru de îngrijire pentru persoane vârstnice, centre de zi care lucrează cu un procent ridicat de romi, cantină socială, centru de asistență și sprijin pentru persoanele în dificultate. De asemenea, menționăm proiecte care au ca obiectiv principal înființarea de noi servicii sociale, de pilă, cum sunt cele care asigură tranziția persoanelor cu dizabilitati din sistemul instituționalizat în comunitate sau dezvoltarea serviciilor sociale precum cele pentru persoanele adulte cu dizabilități, de îngrijire la domiciliu, la nivel comunitar în urma procesului de dezinstuționalizare, de îngrijire familială și a serviciilor de îngrijire în cadrul comunității. Amintim și proiectele prin care se dorește creșterea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități mentale, a persoanelor fără adăpost, a persoanelor în risc de sărăcie din zone marginalizate, a persoanelor vulnerabile cu

risc de marginalizare socială, a copiilor din comunități vulnerabile. De asemenea, sunt considerate utile și proiecte ce vizează dezvoltarea resurselor umane în domeniul social și sprijinirea consolidării rețelei de asistenți maternali.

Priorități specifice:

3.3.1. Extinderea, construcția, reabilitarea, dezvoltarea, modernizarea și dotarea infrastructurii sociale

Investițiile în modernizarea infrastructurii sociale și serviciile aferente au un impact pozitiv în dezvoltarea socială facilitând în același timp o mai bună incluziunea socială și un accesul egal pentru toți la servicii sociale.

La nivelul Regiunii Centru este necesară continuarea investițiilor în proiecte ce vizează **construcția, extinderea, reabilitarea, dezvoltarea, modernizarea, dotarea** atât în ce privește **infrastructura de servicii sociale fără componentă rezidențială** cât și infrastructura **rezidențială**. Această nevoie a fost observată și analizată atât în cadrul procesului partenerial cât și a documentării în special în ce privește informația statistică. De pildă, menționăm câteva date statistice la nivelul Regiunii Centru care oferă o imagine cu privire la situația copiilor beneficiari ai sistemului de protecție socială, persoanele cu dizabilități și infrastructura și serviciile sociale având ca beneficiari persoanele vârstnice.

Potrivit datelor statistice din cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale, la nivelul Regiunii Centru **numărul de copii beneficiari ai sistemului de protecție specială** a scăzut în perioada 2013-2019 cu 17,5% de la 7995 la 6595 copii. În 2019 din numărul total de copii beneficiari ai sistemului de protecție specială 43,3% erau copii în servicii rezidențiale, iar 56,7% copii în servicii de tip familial. Din cei 2854 de copii în servicii rezidențiale în 2019 la nivel regional 76,4% erau copii în servicii rezidențiale publice, iar restul de 23,6% copii în servicii rezidențiale private.

La nivelul Regiunii Centru **numărul persoanelor cu dizabilități** a crescut cu +15,3% în 2017 comparativ cu anul de referință 2013, ajungând la 72902 de persoane. Raportându-ne la aceeași perioadă, numărul adulților cu dizabilități a crescut cu +17,5% (ajungând la 66902 persoane), iar cel al copiilor cu dizabilități a scăzut cu -4,4% (ajungând la 6000 de persoane). Numărul total de persoane cu dizabilități care au beneficiat de asistenți personali a crescut cu peste o treime (+35,2%, la 14896 persoane).

În ultimii ani a crescut numărul persoanelor cu dizabilități la nivel regional fiind necesare investiții în infrastructura socială care să faciliteze extinderea, diversificarea și modernizarea serviciilor sociale adresate persoanelor cu dizabilități cu accent pe servicii la domiciliu și/sau în centre de zi, dar mai ales adaptate nevoilor individuale. Amintim etapa tranziției de la servicii rezidențiale la servicii în comunitate, în acest context, fiind nevoie de o accelerare a procesului de dezinstituționalizare a persoanelor adulte cu dizabilități și în același timp de dezvoltarea de alternative de sprijin pentru viață independentă, integrare în comunitate și prevenirea re/instituționalizării.

În ceea ce privește **infrastructura și serviciile sociale pentru persoane vârstnice** potrivit datelor statistice⁹ din 2017 la nivelul Regiunii Centru erau înregistrate:

- 73 **cămine pentru persoane vârstnice** (dintre care 3 în subordinea DGASPC, 11 în subordinea consiliilor locale, 56 administrate de organizații nonguvernamentale, iar 3 administrate de operatori economici), având o capacitate totală de 3279 de locuri și număr mediu lunar de beneficiari de 2837 (reprezentând

⁹ Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Buletinul statistic "Evoluții în domeniul asistenței sociale în anul 2017"

un gradul de acoperire a capacității căminelor pentru persoane vârstnice de 86,5%). Numărul de cămine pentru persoane vârstnice a crescut cu aproape jumătate față de 2013 (+43,1%, 51 cămine)

- 68 *centre care acordă servicii de îngrijire la domiciliu* pentru persoane vârstnice (dintre care 56 administrate de organizații nonguvernamentale) comparativ cu 56 centre înregistrate în 2013, având o capacitate de 8376 de locuri și un număr mediu lunar de beneficiari de 6841
- 21 *centre de zi de socializare și petrecere a timpului liber (tip club)* pentru persoane vârstnice cu o capacitate de 1095 de locuri și un număr mediu lunar de beneficiari de 745
- 4 *centre de zi de asistență și recuperare* pentru persoane vârstnice cu o capacitate de 110 de locuri și un număr mediu lunar de beneficiari de 83
- 10 *locuințe protejate* pentru persoane vârstnice cu o capacitate de 30 de locuri și un număr mediu lunar de beneficiari de 27, comparativ cu 2013 unde era o singură locuință protejată cu o capacitate de 10 locuri
- 3 *centre de tip respiro/centre de criză* pentru persoane vârstnice dintre care 2 în subordinea consiliilor locale și unul administrat de organizații nonguvernamentale, având o capacitate totală de 28 de locuri și un număr mediu lunar de beneficiari de 13

În ce privește infrastructura pentru alte grupuri vulnerabile, amintim că la nivel regional în 2017 nu exista niciun **centru de zi pentru integrare/reintegrare socială**, nici în subordinea consiliilor locale nici administrate de organizații nonguvernamentale.

Potrivit datelor statistice din cadrul INS, la nivelul Regiunii Centru în 2017 erau 25 de **cantine de ajutor social** (15 cantine publice și 10 cantine private) mai puține comparativ cu anul 2013 unde erau înregistrate 28 de cantine sociale. În 2017 capacitatea totală a cantinelor sociale la nivelul regiunii era de 2654 de locuri (35,5% în sistem privat și 64,5% în sistem public), în scădere cu 11,9% față de 2013. Numărul zilnic de beneficiari era în 2017 la nivel regional de 1947 de persoane (39,5% în sistem privat și 60,5% în sistem public) în scădere cu 13,2% față de 2013.

O prioritate o reprezintă continuarea investițiilor în infrastructura și serviciile sociale ca urmare a **procesului de dezinstituționalizare a copiilor și persoanelor cu dizabilități** și care are ca rezultat vizibil închiderea unor instituții de tip rezidențial și dezvoltarea și diversificarea serviciilor alternative.

În ce privește **reducerea instituționalizării copiilor** menționăm că la nivelul Regiunii Centru în 2019 erau în evidență 2854 **copii în servicii rezidențiale publice și private** (43,3% din numărul total de copii beneficiari ai sistemului de protecție socială), cu o cincime mai puțin față de 2013 (-21,1%). Numărul copiilor în servicii rezidențiale publice a scăzut cu un sfert (-26,0%), iar cel al copiilor în servicii rezidențiale private a scăzut nesemnificativ (-0,1%).

Procesul de dezinstituționalizare, trebuie centrat pe copil și pe asigurarea unei vieți mai bune, a unei copilării fericite și mai multor șanse de dezvoltare deplină și armonioasă pentru toți copiii din instituții. În acest sens, sunt necesare investiții în infrastructurii de servicii sociale fără componentă rezidențială, precum: **centre de zi pentru copii** (care furnizează servicii suport atât pentru copii care părăsesc centrele rezidențiale, ca urmare a dezinstituționalizării, cât și pentru copii aflați în situații de risc de separare de familie din comunitate), centre de zi pentru consiliere și sprijin pentru părinți și copii, **case de tip familial** în care vor fi îngrijiți copiii proveniți din centrele de plasament închise și pentru care nu au putut fi identificate alte soluții de îngrijire alternativă la îngrijirea rezidențială. De asemenea, este nevoie de continuarea sprijinirii autorităților de la nivel local sau furnizorilor de servicii sociale publice și privați în proiecte care vizează transformarea unor imobile în centre de

zi sau case de tip familial pentru copii, în special investiții în reabilitare, modernizare, extindere, dotare. Nu trebuie neglijate nici proiectele ce vizează crearea, modernizarea, adaptarea facilităților de acces fizic pentru persoane cu dizabilități.

În ce privește **reducerea instituționalizării persoanelor adulte cu dizabilități** la nivelul regiunii sunt necesare investiții în proiecte de construcție, reabilitare, modernizare, extindere, dezvoltare și/sau dotare de imobile pentru înființarea de **centre de zi** și **locuințe protejate** destinate acestor categorii de beneficiari. Prin înființarea de locuințe protejate se facilitează procesul de integrare a persoanelor adulte cu dizabilități în comunitate, făcând tranziția de la instituțiile/ centrele rezidențiale de tip vechi la o locuință dimensionată la cel mult 10 persoane, potențialii beneficiari fiind sprijiniți în dobândirea de deprinderi, competențe și abilități necesare integrării. De asemenea, prin înființarea de centre de zi se va oferi acces la servicii sociale și sprijin nu doar pentru persoanele adulte cu dizabilități care vor fi dezinstituționalizate din centrele rezidențiale, ci și persoanelor adulte cu dizabilități din comunitățile respective, cărora în prezent nu li se oferă servicii prin care să se prevină instituționalizarea. Atât în ce privește locuințele protejate cât și centrele de zi, sunt necesare dotări la cele mai bune standarde, care sunt adaptate nevoilor beneficiarilor, inclusiv tehnologii de acces și tehnologii și dispozitive asistive pentru persoane adulte cu dizabilități. Este important ca infrastructura socială și serviciile aferente să permită crearea unui mediu propice de îngrijire și asistență, un mediu cât mai apropiat de cel de tip familial, care să le permită acestor oameni să dobândească un nivel corespunzător de independență pentru integrare socială și profesională.

O altă prioritate este **asigurarea condițiilor de locuire temporară** pentru persoanele vulnerabile. Asigurarea accesului la o locuire adecvată reprezintă o condiție pentru exercitarea unor drepturi fundamentale de care trebuie să beneficieze orice persoană. A nu avea o locuință și/sau acces la o locuire adecvată este sinonim cu sărăcia extremă, reprezentând un deficit cronic de mijloace și oportunități, o manifestare a excluziunii sociale severe. Asigurarea accesului la locuire reprezintă un element esențial al incluziunii sociale.¹⁰ Creșterea accesului la locuințe se poate reflecta într-o scădere a numărului de persoane cu risc de sărăcie sau excluziune socială. Există multe grupuri vulnerabile care se confruntă cu sărăcie extremă, cum ar fi oamenii străzii și persoanele care locuiesc în condiții neadecvate.

În ceea ce privește **infrastructura și serviciile sociale pentru persoane fără adăpost** potrivit datelor statistice¹¹ din 2017 la nivelul Regiunii Centru erau înregistrate:

- **12 adăposturi de noapte** dintre care 6 aflate în subordinea consiliilor locale (245 fiind numărul mediu de lunar de beneficiari și o capacitate de 236 locuri), 6 administrate de organizații nonguvernamentale (156 fiind numărul mediu de lunar de beneficiari și o capacitate de 204 locuri) și niciunul în subordinea DGASPC
- un **centru rezidențial de asistență și reintegrare/reintegrare socială pentru persoanele fără adăpost** aflat în subordinea consiliilor locale cu un număr mediu lunar de beneficiari de 25 și o capacitate de 30 de locuri și niciun centru în subordinea DGASPC sau administrat de organizații nonguvernamentale
- un **centru de zi pentru informare și consiliere pentru persoane fără adăpost** cu un număr mediu lunar de beneficiari de 16 și o capacitate de 20 de locuri

La nivelul Regiunii Centru este nevoie de creșterea accesului la servicii de locuire în special pentru persoanele fără adăpost și pentru alte persoane care nu își permit o locuință. Este nevoie de creșterea accesibilității

¹⁰ <https://lege5.ro/Gratuit/heztcnbv/locuire-hotarare-829-2002?dp=gizdkmryha2tq>

¹¹ Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Buletinul statistic "Evoluții în domeniul asistenței sociale în anul 2017"

rândul persoanelor vulnerabilă în ce privește **condiții decente de locuire**. Un mai mare accent ar trebui pus și în ce privește dezvoltarea sectorului **locuirii sociale**. În România, locuința socială¹² este locuința care se atribuie cu chirie subvenționată unor persoane sau familii, a căror situație economică nu le permite accesul la o locuință în proprietate sau închirierea unei locuințe în condițiile pieței”. În general, beneficiarii de locuințe sociale sunt: persoanele fără adăpost, tinerii care părăsesc sistemul de protecție, foștii deținuți, persoanele evacuate din casele retrocedate, persoanele dependente de droguri, etc. În plus, este nevoie de continuarea sprijinirii persoanelor fără adăpost de a beneficia de **adăposturi temporare** până când o locuință permanentă devine disponibilă. De asemenea, la nivel regional este nevoie de **asigurarea sprijinului de urgență și creșterea capacității de prevenție timpurie pentru persoanele fără adăpost**.¹³

În perioada 2021-2027 este nevoie de continuarea investițiilor în infrastructura socială prin finanțarea proiectelor ce vizează **extinderea, construcția, reabilitarea, dezvoltarea, modernizarea și dotarea** următoarelor tipuri de infrastructură socială pe categorii de beneficiari:

- **infrastructura pentru copii:** case de tip familial, centre de zi pentru copii, centre de zi pentru consiliere și sprijin pentru părinți și copii, etc.
- **infrastructura pentru persoane vârstnice:** centre rezidențiale (cămine), centrele de zi, unitățile de îngrijire la domiciliu, centre sociale (în special centre multifuncționale), cantine sociale, centre de preparare și distribuire a hranei
- **infrastructura pentru persoane cu dizabilități:** centre de zi, locuințe protejate, centre de tip „respiro”, centre și servicii de abilitare/reabilitare
- **infrastructura pentru alte grupuri vulnerabile:** asigurarea condițiilor de **locuire temporară** (locuințe protejate (LP), centre de primire în regim de urgență (CPRU), locuințe sociale, adăposturi temporare, etc.), centre comunitare de intervenție integrată, centre multifuncționale, cantine sociale, etc.

3.3.2. Dezvoltarea și diversificarea serviciilor sociale integrate și a altor servicii adaptate nevoilor comunităților și persoanelor din grupuri vulnerabile

În vederea creșterii calității serviciilor sociale care să răspundă nevoilor și așteptărilor beneficiarilor, în baza prevederilor Legii nr.197/2012 privind asigurarea calității în domeniul serviciilor sociale, în 2014 s-a demarat procedura de acreditare a furnizorilor de servicii sociale, iar începând cu 2016 s-a realizat licențierea serviciilor sociale în funcție de specificul acestora.¹⁴

Potrivit datelor și informațiilor din cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale¹⁵ la nivelul Regiunii Centru, în 2019 erau înregistrați 443 **furnizori de servicii sociale acreditați** dintre care 26% furnizori publici și 74% furnizori privați. În funcție de mediul de rezidență, în 2019 la nivel regional 64,6% din furnizorii de servicii sociale acreditați erau în mediul urban, iar restul de 35,4% în mediul rural. În 2019 la nivelul Regiunii Centru

¹² conform art. 2 lit. c) din legea locuinței nr. 114/1996, cu modificările și completările ulterioare

¹³Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020, România, Ministerul Muncii, Familiei, Protecției sociale și persoanelor vârstnice,

http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Familie/2016/StrategyVol1RO_web.pdf

¹⁴ http://mmuncii.ro/j33/images/buletin_statistic/Asist_2019.pdf, pagina 18 și 19

http://mmuncii.ro/j33/images/buletin_statistic/Asist_2019.pdf

existau 167 de localități unde funcționau furnizori publici și privați de servicii sociale acreditați dintre care 28,1% în mediul urban și restul de 71,9% în mediul rural.

La finele anului 2019, la nivelul Regiunii Centru funcționau un număr total de 768 de **servicii sociale licențiate** dintre care 42,8% erau servicii publice, iar 57,2% erau servicii private. La nivel de medii de rezidență, la nivel regional două treimi din numărul total de servicii sociale licențiate funcționau în mediul urban (67,1%), iar restul de 32,9% în mediul rural. În funcție de categoriile de beneficiari, aproape jumătate din numărul total de servicii sociale licențiate în Regiunea Centru în 2019 erau destinate copiilor și familiilor cu copii (48,3%), un sfert persoanelor vârstnice (25,8%), aproape o zecime persoanelor cu dizabilități (9,6%), restul categoriilor fiind sub 2% (1,7% pentru victime ale violenței în familie, 1,2% pentru persoane fără adăpost, 1% pentru persoane cu diferite adicții, etc.). În 2019 la nivelul Regiunii Centru existau 141 de localități unde funcționau servicii sociale licențiate, dintre care 34% în mediul urban și restul de 66% în mediul rural.

Serviciile sociale au caracter proactiv și presupun o **abordare integrată** a nevoilor persoanei, în relație cu situația socioeconomică, starea de sănătate, nivelul de educație și mediul social de viață al acesteia. Pornind de la nevoile fiecărei persoane, serviciile sociale pot avea o adresabilitate mai largă, la nivel de grup sau comunitate.¹⁶

Există la nivel regional și local foarte multe contexte în care este necesară implementarea de proiecte ce vizează servicii sociale dezvoltate și acordate în sistem integrat cu alte tipuri de servicii, precum cele de ocupare și integrare pe piața muncii, de sănătate, socio-medicale, psihologice, educaționale, precum și cu alte servicii sociale de interes general, în funcție de caz. Furnizate integrat, aceste servicii pot preveni sau combate sărăcia, excluziunea socială sau alte situații de vulnerabilitate. În plus, este necesar ca serviciile sociale integrate să fie implementate pe categorii principale de grupuri vulnerabile sau comunități dezavantajate.

În vederea reducerii sărăciei și excluziunii sociale este nevoie la nivelul Regiunii Centru, în special în mediul rural și localitățile urbane mici, de continuarea, extinderea, diversificarea sau dezvoltarea investițiilor privind **serviciile comunitare integrate**.

Există atât la nivel local și regional cât și la nivel național și internațional multe provocări în procesul de diminuare, chiar eradicare a sărăciei extreme și a excluziunii sociale, însă în cele mai multe contexte serviciile integrate sunt un răspuns la nevoile specifice ale grupurilor vulnerabile. Concret, este necesară finanțarea de proiecte care vizează dezvoltarea și acordarea de servicii sociale integrate cu accent, în funcție de caz, pe următoarele domenii:

- **educație:** o mai bună integrare în sistemul de învățământ cu accent pe creșterea gradului de cuprindere în învățământ și reducerea absenteismului și abandonului școlar cât și pe dobândirea unor competențe și meserii/calificări profesionale în rândul elevilor și tinerilor aparținând grupurilor dezavantajate și comunităților marginalizate. Este nevoie de o creșterea nivelului de educație, începând de la educația timpurie de nivel ante-preșcolar și preșcolar, învățământ primar și secundar, inclusiv a doua șansă și reducerea părăsirii timpurii a școlii. În plus, este nevoie de un sistem în care persoane vulnerabile, în special persoane cu dizabilități să poată avea o mai bună claritate cu privire la competențele profesionale sau vocaționale în termeni de calitate și compatibilitate privind cerințele pe piața muncii, dar și identificare și valorificarea de potențiale abilități, competențe, aptitudini.
- **ocuparea forței de muncă:** o mai facilă integrare pe piața muncii și creșterea gradului de ocupare în rândul persoanelor vulnerabile sau cele ce provin din comunități marginalizate, precum și scăderea

¹⁶Sistemul de servicii sociale, Legea 292/2011, Art. 28, <https://lege5.ro/Gratuit/gi4diobsha/sistemul-de-servicii-sociale-lege-292-2011?dp=gu4tinbrha4dg>

ratei șomajului de lungă durată. Concret, prin activități de consiliere, orientare, formare profesională, evaluarea competențelor dobândite în sistem non-formal și informal, subvenționarea angajatorilor pentru angajarea persoanelor aparținând acestor categorii, participarea la programe de ucenicie și stagii, susținerea antreprenoriatului în cadrul comunității, inclusiv a ocupării pe cont-propriu etc. Este nevoie de o mai mare promovare a egalității de șanse privind integrarea pe piața muncii prin identificarea de oportunități de ocupare, oferirea de servicii de sprijin și acompaniere, prin conștientizarea mediului economic și a comunității cu privire la abilitățile drepturile și beneficiile sociale ale integrării pe piața muncii a persoanelor vulnerabile. În plus, există un potențial mare în identificarea și valorificarea aptitudinilor persoanelor vulnerabile prin încurajarea și susținerea antreprenoriatului prin idei de proiecte ce se încadrează în domeniul larg al **economiei a sociale** care la rândul său contribuie la procesul de incluziune socială. De asemenea, ar trebui acordată o atenție mai mare proiectelor ce vizează dezvoltarea și accesul la servicii de **integrare profesională individualizată**, adaptate nevoilor reale ale persoanelor vulnerabile, în special cele afectate puternic de șomaj și diverse privațiuni (acces limitat la servicii socio-medicale, condiții decente de locuire, etc.).

- **medical:** monitorizarea stării de sănătate, acces la servicii medicale primare, de prevenție sau de ocrotire a sănătății, sprijin în recuperare și reabilitare mai facilă în condițiile unei/unor afecțiuni medicale
- **condiții de viață și locuire:** există câteva categorii în rândul persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile și comunităților marginalizate care se confruntă cu deprivare materială sau risc de sărăcie, pentru acestea fiind necesar sprijin care să asigure îmbunătățirea condițiilor de locuit, inclusiv reabilitarea locuințelor și/ sau legalizarea asigurării de utilități, sprijin material pentru acoperirea unor nevoi vitale persoanelor care se află în diferite privațiuni (exemplu: alimente, materiale igienice și sanitare, îmbrăcăminte, rechizite școlare pentru elevi, etc.), în special **asigurarea de costuri de întreținere temporară**
- **juridic:** acordare de asistență juridică pentru reglementări acte, consiliere și advocacy
- **psihosocial și respectarea drepturilor omului :** sprijinirea participării la viața socială, respectarea drepturilor omului, promovarea egalității de șanse, combaterea discriminării, îndepărtarea barierelor mentale privind prejudecăți asociate cu diverse categorii de persoane vulnerabile, promovarea multiculturalismului în egală măsură (atât etnicilor romi cât și alte naționalități), integrare prin terapie ocupațională, servicii de socializare și petrecere a timpului liber. În esență, este nevoie de o **mai mare dezvoltare a abilităților de integrare socială și profesională** în special în rândul persoanelor cu vulnerabilitate socială multiplă. Un potențial îl reprezintă și identificarea și valorificarea de sisteme alternative de dezvoltare socială. În plus, amintim și importanța dobândirii de abilități de integrare socială ca urmare a participării la cursuri de formare **DVI (deprinderi viața independentă)**.

În dezvoltarea și diversificarea serviciilor sociale integrate este necesară sprijinirea proiectelor în care se pune accentul pe inițiative locale privind **crearea unor echipe comunitare de intervenție integrată**, cu accent pe echipe multidisciplinare formate, după caz, din: consilier școlar, mediator școlar, asistenți sociali, tehnicieni de asistență socială, medic, asistenți medicali comunitari, mediatori sanitari, consilier juridic, advocacy, mediatori romi, etc.

Problematika integrării socio-economice a persoanelor vulnerabile și a comunităților marginalizate (inclusiv migranți) este foarte complexă, sensibilă, dinamică și câteodată destul de subiectivă chiar și în contextul unor abordări pragmatice și obiective. Acest aspect nu este doar la nivelul Regiunii Centru, ci și la nivel național și în foarte multe situații și la nivelul Uniunii Europene, pe plan internațional și global. Este nevoie în continuare de o creștere calitativă și cantitativă a proiectelor la nivel regional, județean și local ce vizează **facilitarea**

integrării sociale și economice a persoanelor din categoria grupurilor vulnerabile sau din comunitățile marginalizate (inclusiv migranți). Astfel, sunt necesare proiecte și programe care facilitează creșterea nivelului de educație (ex. programe pentru elevi de tip "școala după școală", "after school", etc.), creșterea competențelor profesionale (ex. proiecte de calificare și orientare în carieră), stimularea spiritului antreprenorial (ex. înființarea și dezvoltarea de întreprinderi sociale), etc. De asemenea, o prioritate ar trebui acordată proiectelor ce vizează **dezvoltarea și diversificarea serviciilor sociale în vederea reintegrării socio-profesionale în urma dezinstuționalizării copiilor și persoanelor cu dizabilități**. Este nevoie de o deschidere mai mare spre proiecte prin care se pot dezvolta, diversifica și moderniza servicii sociale care să faciliteze **explorarea și dezvoltarea vocațională a persoanelor cu dizabilități**. Deși numărului persoanelor cu dizabilități încadrate în muncă a crescut cu un sfert în perioada 2013-2017 (+26,1%), ponderea persoanelor cu dizabilități încadrate în muncă din totalul adulților cu dizabilități este foarte mică, înregistrând o ușoară creștere de la 5,4% la 6,0%.

O necesitate o reprezintă implementarea de proiecte strategice la nivel regional cu aplicabilitate la nivel local și care vizează **înființarea și dezvoltarea serviciilor de prevenție pentru grupurile vulnerabile**, în special activități de consiliere adresate persoanelor ce prezintă riscuri sociale. În urma unui studiu realizat de Banca Mondială s-a ajuns la concluzia că la nivel național "**serviciile locale de prevenție, informare și consiliere au un impact foarte redus**, în mare parte din cauza deficitului de asistenți sociali și a insuficienței pregătiri profesionale a personalului existent. Nu există metodologii de evaluare sau monitorizare a situației diferitelor grupuri vulnerabile din fiecare localitate, nici metodologii pentru detectarea precoce a cazurilor cu risc. Asistența socială nu se acordă în baza unor planuri și obiective clare, ci doar atunci când apare un caz. Asistenții sociali desfășoară rareori muncă de teren deoarece sunt copleșiți de sarcinile administrative aferente activității de acordare a prestațiilor sociale."¹⁷

În esență sunt necesare investiții și în ce privește dezvoltarea, diversificarea și modernizarea serviciilor sociale aferente atât pentru infrastructura **fără componentă rezidențială** (precum: centre de zi, centre multifuncționale, centre de tip „respiro”, centre de consiliere, centre/servicii de abilitare/reabilitare, cantine sociale, centre comunitare de intervenție integrată, etc.), cât și infrastructura **rezidențială** (precum: locuințe/case de tip familial (CTF), centre rezidențiale, apartamente de tip familial, locuințe protejate etc.). Un mare accent ar trebui pus și pe **serviciile sociale nou înființate** ca urmare a investițiilor în infrastructură (în special construcție, modernizare, extindere, dotare).

În perioada 2021-2027 este nevoie **înființarea, dezvoltarea și/sau diversificarea serviciilor sociale** cu accent pe:

- **servicii sociale integrate** și a altor **servicii adaptate nevoilor persoanelor** din grupuri vulnerabile, comunități defavorizate sau marginalizate
- **servicii de prevenție** pentru persoanele care prezintă riscuri sociale
- **facilitarea integrării socio-economice** a persoanelor vulnerabile și a comunităților marginalizate (inclusiv migranți) prin programe ce facilitează creșterea nivelului de educație și a competențelor profesionale, dezvoltarea psiho-socială și o mai bună integrare pe piața muncii, inclusiv prin încurajarea antreprenoriatului social
- **reintegrarea socio-profesională** a copiilor și a persoanelor cu dizabilități ca urmare a **reducerii instituționalizării** acestor tipuri de persoane vulnerabile

¹⁷ Studiu de fundamentare pentru Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020, Banca Mondială, București, 2015, ISBN 978-973-0-20535-0, pag. 126, http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Familie/2016/SF_BancaMondiala_RO_web.pdf

3.3.3. Creșterea capacității administrației și altor structuri publice și private de a furniza servicii de calitate și adaptate nevoilor persoanelor din grupurile vulnerabile

Unele dintre cele mai mari provocări întâlnite în procesul de creștere a capacității administrației și altor structuri publice și private de a furniza servicii de calitate sunt atingerea standardelor necesare privind calitatea competențelor profesionale, informatizarea și digitalizarea serviciilor sociale, dezvoltarea de servicii adaptate nevoilor persoanelor din grupurile vulnerabile precum și facilitarea accesului la acestea, dezvoltarea și valorificarea proiectelor în parteneriat cu accent pe componenta cercetare, dezvoltare și inovare în domeniul social, etc.

La nivelul Regiunii Centru este nevoie de o **creșterea calității competențelor profesionale** în special în rândul angajaților autorităților locale cu atribuții în domeniul asistenței sociale. Proiecte strategice la nivel regional în domeniul formării profesionale a personalului din domeniul asistenței sociale pot avea un impact pozitiv vizibil în implementarea mult mai obiectivă și pragmatică a politicilor și strategiilor din domeniul asistenței sociale cât și în ce privește furnizarea serviciilor în comunitate în urma unei atente analize a nevoilor comunității și categoriilor vulnerabile. În plus, astfel de proiecte pot fi o soluție la o probleme majore ca urmare a formării profesionale insuficiente a personalului din domeniul asistenței sociale la nivel local. Precizăm că, în general, **activitatea domeniului asistenței sociale la nivel local** reprezintă în mare parte activități de management și implementare a birocrăției privind gestionarea prestațiilor financiare (precum: venitul minim garantat, ajutorul pentru încălzirea locuinței, alocația copilului și alocațiile familiale, etc.) precum și vizite la domiciliu.

Sunt situații la nivel local din Regiunea Centru în care este nevoie de o **mai bună corelare a pregătirii profesionale cu responsabilitățile locului de muncă**. Este nevoie de o atenție mai sporită în ce privește atât pregătirea inițială cât și cea continuă a personalului care activează în domeniul asistenței sociale, fie că sunt **furnizori publici sau privați** de servicii sociale. De asemenea, este nevoie de o un mai bună cunoaștere a nevoilor de formare și perfecționare profesională la nivel de instituție, mai ales în contextul schimbărilor legislative și a nevoilor reale existente în comunitate. Creșterea capacității administrației și altor structuri publice și private care activează în domeniul serviciilor sociale poate fi facilitată prin implementarea de proiecte ce vizează dezvoltarea **de programe de perfecționare și formare profesională continuă** care la rândul său pot avea un impact pozitiv în vederea eficientizării serviciilor sociale (mai ales la nivel comunitar). Concret, este necesară finanțarea unor activități de formare profesională, în special formare continuă cu accent pe: **cursuri de perfecționare, cursuri de specializare, schimb de bune practici**. De asemenea, ar fi necesară o deschidere și pentru dezvoltarea unei culturi a formării profesionale în domeniul asistenței sociale prin programe de **Internship**. Mai mult, există un potențial al proiectelor care vizează promovarea la nivel atât local și regional cât și național și internațional a bunelor practici în domeniul asistenței sociale și posibilitatea de a iniția, dezvolta sau extinde parteneriate cu furnizori de servicii sociale sau instituții din domenii conexe.

O provocare o reprezintă și **recrutarea forței de lucru specializate** în domeniul asistenței sociale. În plus, există o pondere mare a absolvenților care au obținut diplome universitare în domeniul asistenței sociale care refuză posibilitatea participării la concursuri de angajare în domeniul de pregătire în localități rurale. Astfel, există foarte multe situații, în special în zona rurală și localitățile urbane mici unde există un deficit de personal, resurse și capacități necesare pentru a implementa activități de asistență socială.

În contextul progresului științific și tehnologic, activitățile de management din domeniul social precum și dezvoltarea și implementarea de servicii sociale de calitate și adaptate nevoilor persoanelor din grupuri

vulnerabile pot fi eficientizate prin dezvoltarea de platforme informatice cu accent pe digitalizarea serviciilor. De asemenea, un potențial ridicat îl are și dezvoltarea de aplicații informatice în domeniul social în cadrul unor proiecte în parteneriat cu mediul economic și cel de cercetare - dezvoltare - inovare.

O prioritate pentru următoarea perioadă de programare ar trebui acordată **elaborării și implementării strategiilor de dezvoltare locală plasate sub responsabilitatea comunității** care vizează atât dezvoltarea de servicii (sociale, educaționale, de sănătate, de ocupare, etc.) cât și infrastructura (socială, sportivă, educațională, de agrement sau turistică) care, într-o abordare integrată, facilitează incluziunea socială a grupurilor dezavantajate.

În perioada 2021-2027 este nevoie la nivelul Regiunii Centru de o creștere semnificativă a capacității administrației și altor structuri publice și private de a furniza servicii de calitate și adaptate nevoilor persoanelor din grupurile vulnerabile prin proiecte care vizează:

- facilitarea accesului la formare profesională continuă a personalului cu atribuții în domeniul social, în special servicii sociale integrate, prin susținerea, finanțarea și implementarea de programe de perfecționare și formare profesională continuă: cursuri de perfecționare, cursuri de specializare, schimb de bune practici, internship, etc.
- dezvoltarea, implementarea și asigurarea sustenabilității de platforme electronice ce vizează informatizarea și digitalizarea serviciilor:
- dezvoltarea de proiecte de CDI pentru realizarea de aplicații cu utilizare în domeniul social
- facilitarea accesului persoanelor din grupuri vulnerabile la servicii sociale personalizate, adaptate nevoilor
- creșterea capacității de elaborare și implementare a strategiilor de dezvoltare locală plasate sub responsabilitatea comunității

Indicatorii de monitorizare a priorității P.3.3:

Denumire indicator	Cod indicator	Tip indicator	Sursa/ mod de obținere	Unitate de măsură	An de bază	Valoare de bază	Observații
Rata riscului de sărăciei sau excluziune socială (AROPE)	DS3_9	rezultat	I.N.S	%	2020		
Rata deprivării materiale severe	DS3_10	rezultat	I.N.S	%	2020		
Numărul de centre sociale reabilitate, extinse, modernizate, nou construite	DS3_11	realizare	POIDS 2021-2027	Număr	2021		
Nr. de beneficiari în urma implementării proiectelor cu finanțare nerambursabilă vizând infrastructura socială	DS3_12	realizare	POIDS 2021-2027	Număr	2021		

Denumire indicator	Cod indicator	Tip indicator	Sursa/ mod de obținere	Unitate de măsură	An de bază	Valoare de bază	Observații
Numărul de persoane cu dizabilități dezinstituționalizate	DS3_13	realizare	Consilii județene	Număr	2021		

P.3.4. Extinderea și modernizarea infrastructurii de sănătate, creșterea accesului și îmbunătățirea serviciilor de sănătate, cercetare-dezvoltare, inovare în sănătate

Obiectivul strategic: Îmbunătățirea accesului, a eficienței și calității serviciilor medicale oferite populației inclusiv prin dezvoltarea de noi instrumente bazate pe CDI și creșterea capacității acestuia de adaptare la situații precum criza COVID-19

Este o certitudine că o stare bună de sănătate este un element esențial al bunăstării umane, reprezentând atât o valoare în sine, cât și un element cheie al capitalului uman, care la rândul său contribuie la procesul de dezvoltare socio-economică, în special creșterea competitivității economice la nivel regional și local.

Principalele provocări în legătură cu sistemul de sănătate din regiune sunt:

- Accesul inegal la servicii de sănătate datorat lipsei infrastructurii de bază precum și a asistenței specializate (în special în mediul rural dar și în unele localități urbane din regiune: ex. Baia de Arieș, Teiuș, Borsec, Cristuru Secuiesc etc) sau infrastructurii inadecvate (ex. spații inadecvate și echipamente depășite din punct de vedere tehnic sau echipamente moderne de diagnostic insuficiente sau inexistente)
- Diferențe semnificative ale ratei mortalității între mediul urban și rural și între gen
- Programe insuficiente de prevenție în sănătate reflectate în numărul mare al cazurilor de deces care puteau fi evitate: conform documentului Raportul Privind Starea de Sănătate a Populației în anul 2018, peste 45% din decesele înregistrate în anul 2018 putea fi evitate, 24,6 % fiind decese influențabile prin tratament iar 21% intrând în categoria deceselor prevenibile
- Rata riscului de sărăcie, aflat încă la un nivel ridicat față de media UE, afectează într-o mare măsură copiii și persoanele de peste 65 de ani, limitându-le accesul la servicii de sănătate corespunzătoare, în special în comunitățile sărace și zonele neacoperite cu servicii de sănătate
- Personalul medical școlar: medici și asistenți este insuficient pentru deservirea populației școlare: indicele de asigurare a preșcolarilor și elevilor cu medici și asistenți medicali este de 0,27 ‰ respectiv 1,18‰ cu diferențe substanțiale între județe, în regiunea Centru județele Mureș, Covasna și Sibiu au valori ale celor doi indicatori sub media națională
- Dotarea cu echipamente performante de diagnostic este la un nivel scăzut în România: 15 aparate CT la 1000000 loc și 9 aparate RMN la 1000000 locuitori față de 28,64 aparate CT la 1 milion locuitori și 22,96 aparate RMN la 1 milion locuitori în Austria, diferențele fiind mult mai mari față de țări precum Germania, Letonia, Danemarca¹⁸
- În corelare directă cu numărul aparatelor CT și RMN este rata examinărilor CT și RMN la 1000 de locuitori. În 2018 s-au efectuat la nivel național 2171,4 examinări CT la 100000 locuitori și 3522 tomografii simple,

¹⁸Sursa Raportul National al Stării de Sănătate a Populației 2018 <https://insp.gov.ro/sites/cnepss/rapoarte/>

revenind un număr de 18,1 la 100000 loc. examinări tomografice simple și 266 examinări RMN la 100000 locuitori cu mult sub valorile înregistrate în alte State Membre ale UE (Franța 114 examinări RMN la 1000 locuitori, 36,3% în Polonia)¹⁹

- Cheltuielile publice cu sănătatea ca pondere în PIB național au fost cele mai mici din UE în anul 2017, de doar 5,2% din PIB față de o medie a UE de 9,9%²⁰

Asigurarea accesului la infrastructura și serviciile de sănătate este un obiectiv esențial în perioada 2021/2027 pentru Regiunea Centru prin continuarea finanțării proiectelor de investiții ce vizează extinderea, reabilitarea, modernizarea și dotarea infrastructurii de sănătate atât la nivel local cât și județean și regional precum și dezvoltarea serviciilor de sănătate specializate, inclusiv dezvoltarea bazelor de tratament și recuperare din stațiunile balneare; dotarea spitalelor și unităților medicale cu aparatură și instrumente moderne de diagnostic și tratament; creșterea accesului la programe de prevenție;

3.4.1. Extinderea, reabilitarea, modernizarea și dotarea infrastructurii de sănătate de la nivel regional, județean și local

Nevoile de dezvoltare și modernizare a infrastructurii publice de sănătate sunt în continuare mari.

Următoarele **categorii de intervenții** sunt necesare, conform portofoliului de proiecte existent și analizei regionale:

- investiții privind reabilitarea, modernizarea și/sau dotarea cu echipamente a **tuturor categoriilor de spitale: spitalele județene de urgență, a spitalelor județene, spitale municipale, spitale orașenești**
- Investiții în reabilitarea, modernizarea, extinderea, dotare a infrastructurii **ambulatoriilor**. Astfel, ar trebui acordată o atenție atât ambulatoriilor existente cât și înființării de noi ambulatorii prin transformarea spitalelor mici, ineficiente sau reorganizării, relocării ambulatoriilor existente. În multe situații sunt necesare dotări, echipamente, dispozitive medicale pentru infrastructura ambulatoriilor atât pentru structura existentă cât și pentru cea viitoare a ambulatoriului (de exemplu: laboratoare de analize medicale, radioterapie, screening diferitelor forme de cancer, al hepatitelor, cel cardiovascular, etc.), Nu în ultimul rând, este necesară o mai bună accesibilizare a spațiului destinat serviciilor medicale și a căilor de acces pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități.
- **îmbunătățirea calității și a eficienței îngrijirii spitalicești de urgență** prin reabilitarea, modernizarea, extinderea, dotarea infrastructurii **unităților de primiri urgențe (UPU) și a compartimentelor de primiri urgențe (CPU)**. Este nevoie de **consolidarea sistemului integrat de urgență** și continuarea **dezvoltării** acestuia prin extinderea și dezvoltarea infrastructurii serviciilor integrate de urgență. În acest sens, este nevoie de investiții în echipamente de specialitate care să permită creșterea capacității de răspuns în situații de urgență, a eficienței serviciilor de prim-ajutor calificat și a transportul pacienților. Este nevoie atât de modernizarea infrastructurii existente a sistemului integrat de urgență cât și prin dezvoltarea de noi structuri în cadrul acestuia. Este necesară și achiziția unui număr suficient de **ambulanțe** echipate/dotate la cele mai înalte standarde prin care să se poată asigura calitatea și eficiența îngrijirii medicale de urgență. Menționăm diferite tipuri de ambulanțe precum cele specializate pentru pacientul cu risc biologic, pentru transport nou-născuți în stare critică, pentru victime multiple, etc., dar și alte tipuri de infrastructură de urgență cum sunt autospeciale (de exemplu cele de transport pacienți în zona montană), etc. Este nevoie, de asemenea, de construirea/modernizarea hangarelor și heliporturilor pentru UPU care utilizează elicoptere

¹⁹Sursa Raportul național al Stării de Sănătate a Populației 2018 <https://insp.gov.ro/sites/cnepss/rapoarte/>

²⁰Sursa EUROSTAT https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Healthcare_expenditure_statistics

- asigurarea infrastructurii de bază și a serviciilor de sănătate în **mediul rural**. Este nevoie în multe zone rurale de înființarea, construcția, extinderea, reabilitarea, modernizarea sau dotarea unități medicale/dispensare cu aparatură medicală adecvată pentru a deservi populația din proximitate. O oportunitate o reprezintă implementarea soluțiilor de telemedicină, mai ales la nivelul zonelor rurale izolate și dezavantajate.
- Dezvoltarea de unități medicale specializate: ex. **baze de tratament și recuperare din stațiunile balneare și spitale de recuperare, centre medicale de geriatrie și centre integrate de gerontologie care se adresează unei categorii importante a populației cu probleme complexe de sănătate**
- **Formarea personalului medical pentru utilizarea noilor tehnologii și dotarea corespunzătoare a spitalelor clinice și secțiilor care asigură servicii de formare profesională**

3.4.2. Creșterea accesului la servicii medicale pentru persoanele vulnerabile și comunitățile marginalizate

Sănătatea și sărăcia sunt puternic interconectate și interdependente, cea din urmă având un impact negativ reflectat în multe cazuri într-o sănătate precară care la rândul său afectează capacitatea de muncă a persoanei, ducând la probleme financiare și dificultăți în a acoperi costurile de tratament și îngrijiri medicale.

Accesul la sănătate, în mod particular accesul la servicii medicale de bază, reprezintă un aspect esențial în creșterea calității vieții persoanelor vulnerabile și comunităților marginalizate, alături și de alte nevoie elementare privind educația, hrana, condiții decente de locuire și acces la utilități publice, igiena, siguranța, serviciile sociale, etc. Indiferent de mediu, context și vulnerabilități este nevoie ca aceste persoane să fie încurajate și sprijinite atât să trăiască demn și să-și asume responsabilitatea pentru propria viață cât și să participe activ la viața comunității din care fac parte.

- **creșterea accesibilității serviciilor de sănătate** în special în **zonele sărace și izolate** prin construcția, reabilitarea, modernizarea, extinderea, dotarea **centrelor comunitare integrate socio-medicale**. Aceste investiții pot contribui la creșterea accesului la serviciile de asistență medicală comunitară, care abordate integrat (cu accent și pe serviciile sociale și educaționale), pot avea un impact pozitiv mare în rândul persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile²¹
- **creșterea accesului elevilor și preșcolărilor/antepreșcolărilor la servicii medicale prin înființarea/modernizarea și dotarea cabinetelor medicale școlare și asigurarea personalului necesar**
- **înființarea/dezvoltarea unităților medicale mobile pentru a deservi categorii de persoane vulnerabile precum persoane vârstnice sau persoane cu dizabilități**
- **dezvoltarea de aplicații inteligente pentru a gestiona și monitoriza starea de sănătate.**

3.4.3. Digitalizare și sprijin pentru cercetare, dezvoltare, inovare în sănătate

Unul dintre factorii care influențează performanța sistemelor medicale este progresul tehnologic și progresul în **digitalizarea** serviciilor de sănătate. Prin digitalizare se pot identifica noi metode pentru identificarea nevoilor populației (în special prin oferirea unui prognostic mai bun pacienților) și perfecționarea și creșterea

²¹definite conform OUG nr. 18/2017

calitativă a serviciilor medicale. Deși procesul de digitalizare în domeniul medical este unul complex și mai puțin facil, prin acesta se poate contribui semnificativ la creșterea accesului la servicii de sănătate de calitate în termeni de echitate, cost - eficiență, sustenabilitate și inovare. Printre tipurile de intervenții care pot contribui la creșterea performanțelor serviciilor de sănătate susținute în perioada 2021/2027 se află:

- Dezvoltarea **serviciilor de sănătate digitale** amintim cele de tip eHealth (eSănătate), mHealth (servicii mobile de sănătate), telemedicina, teleîngrijiri, imagistică, inteligență artificială, management digital, etc.
- Dezvoltarea de soluții digitale în diagnosticul, investigarea, tratamentul și monitorizarea pacienților
- Crearea de noi tehnologii, aplicații, produse în medicină prin dezvoltarea inovării deschise bazată pe crearea de soluții la nevoile sistemului de sănătate (ex. platforme de inovare deschisă)
- Investiții în infrastructura de cercetare și dezvoltare din regiune și transferarea rezultatelor cercetărilor medicale în piață
- Dezvoltarea competențelor digitale ale personalului medical și nemedical din unitățile sanitare

3.4.4. Creșterea capacității instituționale a administrației publice, unităților medicale și organizațiilor specializate de a răspunde nevoilor de sănătate ale populației și a dezvolta un parteneriat pentru sănătate

O componentă esențială a sistemului de sănătate este resursa umană calificată și asigurarea oportunităților de perfecționare profesională continuă.

În egală măsură, autoritățile locale trebuie să se implice mai mult în dezvoltarea de programe și politici de sănătate pentru populației prin dezvoltarea parteneriatului cu organizațiile cheie în aplicarea și promovarea lor: școli, universități, spitale, agenți economici, ONG-uri și atragerea acestora în abordarea unor teme de interes la nivel regional.

Intervențiile prevăzute:

- Formarea personalului din administrația locală, județeană, ONG-uri unități medicale
- Dezvoltarea în parteneriat de programe de sănătate: ex. pentru un stil de viață sănătos, programe de prevenție pentru a răspunde nevoilor locale
- Realizarea de studii pentru fundamentarea deciziilor privind intervențiilor în îmbunătățirea stării de sănătate a populației
- Campanii de informare și educare a populației pe teme legate de sănătate
- Programe de perfecționare și instruire a personalului medical și nemedical, a personalului care asigură asistență comunitară pentru dezvoltarea abilităților de comunicare cu pacienții, competențe digitale și alte competențe necesare pentru a crește calitatea serviciilor medicale.

Indicatorii de monitorizare a priorității P.3.4:

Denumire indicator	Cod indicator	Tip indicator	Sursa/ mod de obținere	Unitate de măsură	An de bază	Valoare de bază	Observații
Valoarea finanțării proiectelor vizând infrastructura de sănătate	DS3_14	realizare	Programul Operațional SANATATE 2021-2027	Milioane lei	2021		
Numărul de unități medicale extinse, reabilitate sau modernizate	DS3_15	realizare	Programul Operațional SANATATE 2021-2027	Număr	2021		
Numărul de proiecte/servicii de sănătate digitalizate (în special eSănătate și telemedicină)	DS3_16	realizare	Programul Operațional SANATATE 2021-2027	Număr	2021		
Rata mortalității infantile	DS3_17	rezultat	I.N.S	‰	2020		

Domeniul Strategic 4 Mediu, eficiență energetică și schimbări climatice

Obiectiv strategic: Creșterea calității vieții locuitorilor Regiunii Centru prin reducerea emisiilor de CO₂ și o mai bună gestionare a resurselor, conservarea biodiversității și creșterea adaptării la schimbările climatice

Consecințele multiple ale poluării au determinat, în ultimele decenii, ca protecția mediului să devină una dintre cele mai importante și mai serioase probleme ale umanității. Datorită dezvoltării economice, presiunea asupra capacității planetei de a răspunde cerințelor în materie de resurse și de absorbție a poluării e în continuă creștere. Astfel, societatea trebuie să facă eforturi pentru a reduce impactul negativ exercitat de creșterea economică asupra mediului înconjurător.

Dezvoltarea durabilă, satisfacerea nevoilor prezentului fără a le compromite pe cele ale generațiilor viitoare, este un obiectiv fundamental, recunoscut prin tratate la nivel mondial. În vederea atingerii acestui obiectiv trebuie ca politicile economice, sociale și de mediu să fie abordate într-un spirit de sinergie, la toate nivelurile. În esență, dezvoltarea durabilă include protecția mediului, iar protecția mediului condiționează dezvoltarea durabilă.

Un rol determinant în domeniul protecției mediului și dezvoltării durabile l-au avut până în prezent, deciziile luate la nivel mondial în urma conferințelor Națiunilor Unite privind Mediul Înconjurător (Stockholm, 5-11 iunie 1972), Conferința Mondială a ONU pentru Mediu și Dezvoltare (Rio de Janeiro, 3-14 iunie 1992), Summit-ul mondial pentru dezvoltare durabilă (Johannesburg, 26 august - 4 septembrie 2002) dar și cele mai recente care au dus la încheierea Protocolului de la Kyoto (2002) și a Acordului de la Paris (2015) .

Necesitate includerii Direcției Strategice 4 în lista obiectivelor prioritare pentru perioada 2021/2027 se bazează și pleacă de la analiza situației actuale cu privire la cei mai importanți indicatori privind calitatea mediului înconjurător, eficiența utilizării resurselor, de la nevoile identificate la nivel regional, împreună cu structurile partenoriale create pentru elaborarea PDR Centru 2021/2027, având ca referință obligațiile asumate de România la nivel internațional, European și național privind: schimbările climatice, eficiența energetică, utilizarea surselor regenerabile de energie.

Prioritățile incluse în acest obiectiv strategic se referă atât la construcția, extinderea sau îmbunătățirea infrastructurii de mediu, conservarea sau refacerea biodiversității cât și la măsuri de îmbunătățire a calității mediului prin creșterea eficienței utilizării resurselor și facilitarea tranziției către economia circulară. O dimensiune deloc de neglijat este crearea instrumentelor de răspuns la provocările create de schimbările climatice și adaptarea comunităților la efectele schimbărilor climatice.

Prezervarea calității mediului presupune măsuri complexe atât în legătură cu activitățile economice, prin reglementarea și gestionarea impactului acestora asupra mediului, prin asigurarea unei infrastructuri tehnico-edilitare adecvate de utilități publice și gestionare a deșeurilor precum și prin măsuri de reducere a impactului negativ al activității de transport în zonele urbane și gestionarea eficientă a resurselor. Se impune în acest sens aplicarea fermă a legislației din domeniul mediului și a principiului “poluatorul plătește”.

Deși obiectivele naționale privind ponderea energiei din surse regenerabile de energie în consumul final brut de energie de 20% până la orizontul anului 2020 a fost atins de România încă din 2018, țintele privind eficiența energetică sunt departe de a fi atinse. Mai mult, noul cadru European pentru energie și climă 2030, propune ținte și mai ambițioase pentru anul **2030: reducerea cu 43% a emisiilor de gaze cu efect de seră (față de**

valorile de referință din 1990), creșterea ponderii energiei regenerabile la 32% și îmbunătățirea eficienței energetice cu cel puțin 32,5%

Calitatea aerului din localitățile Regiunii Centru este perturbată, în principal de poluarea generată de particulele în suspensie (PM 2,5 și PM 10) care provin, în special din transportul rutier, acest lucru fiind mult mai evident și cu consecințe grave în aglomerările urbane precum municipiile reședință de județ dar și alte orașe (în special în municipiul Brașov sunt semnalate frecvent depășiri ale concentrațiilor admise). O altă sursă menționată și în Raportul de țară al Comisiei Europene publicat în 2019 sunt activitățile industriale. În Regiunea Centru, cele mai importante emisii de substanțe poluante care au depășit în ultimii ani cantitatea maximă admisibilă sunt: formaldehida și amoniacul.

Cele mai semnificative presiuni asupra apelor de suprafață (conform Raportului de țară publicat de Comisia Europeană în 2019) sunt presiunile difuze cauzate de evacuări neconectate la rețeaua de canalizare (25 % din corpurile de apă de suprafață) și poluarea difuză cauzată de apele reziduale agricole (12 %) și urbane (5 %). Pentru corpurile de apă subterană, cea mai semnificativă presiune este poluarea difuză cauzată de sectorul agricol și de evacuările neconectate la rețeaua de canalizare, ambele afectând 10 % din corpurile de apă subterană²².

În ceea ce privește calitatea solurilor, la nivel regional, principalele presiuni asupra calității solurilor sunt date de aplicarea îngrășămintelor și a produselor fitosanitare (pesticide).

Transportul rutier este una din principalele surse de poluare în așezările urbane datorită pe de o parte lipsei alternativelor de deplasare și a infrastructurii de transport inadecvate, a lipsei centurilor ocolitoare dar și a numărului mare de autovehicule care aglomerează punctele de intrare-ieșire și zonele centrale ale orașelor. Transportul și mobilitatea urbană vor fi tratate cu prioritate în programul operațional regional 2021/2027, aceste având o contribuție importantă la reducerea emisiilor de CO₂ și creșterea calității vieții locuitorilor.

Priorități specifice

P.4.1 Creșterea calității mediului înconjurător din așezările urbane și rurale din Regiunea Centru

Următoarele categorii de măsuri au fost identificate la nivelul Regiunii Centru care necesită sprijin financiar pentru investiții care vor duce la creșterea calității mediului

4.1.1 Infrastructura de mediu și servicii tehnico-edilitare

Gradul actual de acoperire cu infrastructură și servicii edilitare este deficitar atât în mediul urban dar mai ales în mediul rural, această situație având consecințe asupra calității mediului și a calității vieții locuitorilor.

Activitățile privind utilitatea publică de interes local au o importantă dimensiune socială și un rol esențial în consolidarea dezvoltării durabile a localităților și îmbunătățire a condițiilor de viață. Principalele obiective ale dezvoltării serviciilor publice de gospodărire comunală, în conformitate cu prevederile directivelor europene sunt: alimentarea cu apă, alimentarea cu energie electrică, canalizarea, alimentarea cu energie termică, alimentarea cu gaze naturale, administrarea domeniului public.

²² Comisia Europeană: Raport de Tara -Evaluarea punerii în aplicare a politicilor de mediu
file:///C:/Users/ovidia.tandrau/Desktop/adrese/DS%204%20PDR/report_ro_ro.pdf

Gradul de acoperire a populației cu **infrastructură și servicii edilitare**, la sfârșitul anului 2018, indică faptul că mai bine de 1/3 din populația regiunii nu beneficia de servicii de canalizare, aproape un sfert din populație încă nu are acces la un serviciu public de alimentare cu apă, în unele județe procentul fiind mai mare iar sistemul de colectare selectivă a deșeurilor trebuie extins pentru a acoperi și celelalte localități care nu beneficiază în acest moment de servicii de colectare a deșeurilor.

	Populatia conectată la sistemele de canalizare si epurare (2018)	Populatia deservită de sistemul public de alimentare cu apa (2018)	Populatia deservită de sistemul de colectare a deșeurilor (2017)
Regiunea Centru	65,1	76,6	93,7
Alba	57,3	80,6	89,7
Brasov	84,1	97,8	93,0
Covasna	51,9	56,6	96,5
Harghita	52,9	64,2	82,4
Mures	51,1	63,7	97,7
Sibiu	79,8	80,9	100,0

Sursa: Date prelucrate după Institutul Național de Statistică: www.insse.ro

Constatăm că, încă, infrastructura de utilități publice din Regiunea Centru este insuficientă iar în cele mai multe cazuri aceasta este învechită. Infrastructura de utilități publice existentă necesită investiții în reabilitarea, extinderea sau modernizarea acesteia. Pentru următoarea perioadă de programare 2021/2027 este necesară acordarea de sprijin financiar pentru construcția, extinderea, modernizarea și aducerea la standardele Uniunii Europene a infrastructurii tehnico-edilitare la nivelul Regiunii Centru.

Una din problemele majore cu care se confruntă comunitățile urbane și rurale din Regiunea Centru este nivelul scăzut al colectării selective a deșeurilor, reciclarea și reutilizarea deșeurilor. La nivel național doar 14% din deșeurile municipale erau reciclate, în 2017, față de o medie a țărilor UE de 47%.

În 2017, cantitatea de deșeuri municipale generate pe cap de locuitor în România continua să se situeze cu mult sub media UE, de aproximativ 487 kg însă o proporție însemnată a deșeurilor erau depozitate la gropile de gunoi (cca 70%). O atenție deosebită va fi acordată măsurilor de asigurare a creșterii ratei de colectare selectivă a deșeurilor, prevenirea generării deșeurilor și reducerea cantității de deșeuri depozitate la gropile de gunoi.

Prin această măsură se vor completa investițiile în infrastructura de alimentare cu apă, canalizare, stații de epurare, colectarea separată a deșeurilor și creșterea gradul de acoperire a populației deservite cu serviciile aferente, astfel:

- Consolidarea și extinderea infrastructurii de gestionare a deșeurilor²³ de la nivelul Regiunii Centru (sisteme de colectare separată; construcția de instalații de transfer și instalații pentru valorificarea/tratarea deșeurilor, platforme de compostare și unități de compostare individuală, stații de tratare mecano-biologică etc.), închiderea și reabilitarea depozitelor neconforme și deschiderea/extinderea de noi depozite Creșterea gradului de conștientizare privind implementarea unor măsuri de reducere a deșeurilor generate de locuitorii regiunii, implementarea măsurilor de colectare selectivă, reutilizare și reciclare a deșeurilor generate în gospodării; campanii de conștientizare a populației. Complementar acestei intervenții, prin direcția strategică 2 se prevăd investiții în dezvoltarea de proiecte cercetare-dezvoltare- inovare în domeniul economiei circulare prin care pot fi dezvoltate noi produse și tehnologii

4.1.2 Creșterea calității mediului în zonele urbane și peri urbane precum și în zone afectate de poluare istorică

Scopul acestei măsuri este de a crește calitatea vieții locuitorilor din așezările urbane printr-o mai bună alocare și utilizare a spațiilor urbane în folosul cetățenilor și reducerea poluării prin diminuarea suprafețelor contaminate, cu poluare istorică

4.1.2.1 Regenerare urbană sustenabilă

Calitatea vieții în mediul urban și sănătatea locuitorilor depind în mod considerabil de suprafața zonelor verzi, iar dezvoltarea orașelor din Regiunea Centru a ținut cont într-o măsură redusă de exigența extinderii zonelor verzi. În fapt, **suprafața spațiilor verzi în municipii și orașe** a scăzut la nivelul regiunii cu 2,1% în 2018 comparativ cu 2014, ajungând la un total de 2560 hectare. Indicatorul **suprafața spațiilor verzi/locuitor în municipii și orașe s-a menținut** la 19,2 m², sensibil mai mică față de standardul minim la nivelul Uniunii Europene de 26 m²/locuitor sau față de cei 50 m²/locuitor recomandați de Organizația Mondială a Sănătății.

Acțiuni cu caracter orientativ:

- regenerarea spațiilor urbane degradate, inclusiv **măsuri de economie circulară** – reintroducerea în circuitul urban a construcțiilor și terenurilor neutilizate
- măsuri și investiții ce promovează **infrastructura verde în zonele urbane** (soluții tip acoperiș verde, pereți verzi, grădini urbane, menținerea/refacerea/extinderea coridoarelor ecologice în mediul urban, îmbunătățirea condițiilor de habitat pentru speciile de faună sălbatică din mediul urban); **investiții ce vizează infrastructura albastră, inovații tehnologice** care susțin infrastructura verde/infrastructura albastră
- reabilitarea siturilor industriale și a terenurilor contaminate, inclusiv reabilitarea funcțională a terenurilor virane degradate/ neutilizate/abandonate din mediul urban
- modernizarea/ extinderea **spațiilor verzi** din zonele urbane și îmbunătățirea funcțiilor acestora în folosul cetățenilor

Intervențiile prevăzute în acesta măsură vor fi parte a strategiilor de dezvoltare integrată a municipiilor și orașelor precum și a zonelor urbane funcționale din Regiunea Centru

²³ Sistemul de gestionare a deșeurilor din România este unul dintre cele mai puțin dezvoltate din UE, cu rate ridicate de depozitare a deșeurilor și o calitate slabă a infrastructurii pentru deșeuri.

4.1.2.2 Refacerea siturilor industriale contaminate

Cele mai critice zone sub aspectul deteriorării solurilor sunt: perimetrele vechi și actuale de exploatare a zăcămintelor miniere (iazuri de decantare și halde de steril) din județele Alba și Harghita. O pondere relativ mare de situri contaminate sunt cele afectate de activitățile de depozitare sau comercializare a produselor petroliere urmate de alte activități industriale. Aceste zone necesită ample lucrări de ecologizare, decontaminare și reconversie. În fiecare din cele 6 județe componente ale regiunii există site-uri industriale care afectează calitatea mediului și pun în pericol sănătatea populației.

Conform unui inventar al siturilor contaminate istoric și potențial contaminate (istoric) realizat de autoritatea națională de mediu și inclus în Strategia națională și planul național de acțiune pentru gestionarea siturilor contaminate din România ²⁴, în Regiunea Centru erau 22 de situri contaminate și 84 de situri potențial contaminate.

Prin această măsură sunt vizate investiții pentru decontaminarea și ecologizarea siturilor poluate istoric sau potențial contaminate, inclusiv refacerea ecosistemelor naturale și asigurarea calității solului în vederea protejării sănătății umane.

P.4.2 Creșterea eficienței utilizării energiei și a altor resurse materiale

4.2.1 Eficiența energetică în clădirile publice și rezidențiale

Consumul de energie din sectorul gospodăriilor și din sectorul terțiar (birouri, spații comerciale și alte clădiri nerezidențiale) reprezintă 45% din totalul consumului final de energie (Comisia Europeană, 2017). Regiunea Centru a înregistrat progrese modeste în reducerea consumului total de energie în ultimul deceniu: deși s-au făcut progrese în ultimii ani pentru reabilitarea energetică a locuințelor, consumul final de energie a scăzut foarte puțin, în timp ce necesitățile și posibilitatea de economisire sunt foarte mari; în cazul clădirilor publice, consumul final de energie a scăzut cu numai 4%. Strategia pentru mobilizarea investițiilor în renovarea fondului de clădiri rezidențiale și comerciale, atât publice cât și private²⁵ arată că sectorul rezidențial are cea mai mare pondere a consumului de energie (circa 81%), în timp ce toate celelalte clădiri la un loc (birouri, scoli, spitale, spații comerciale și alte clădiri nerezidențiale) reprezintă restul de 19% din consumul total de energie finală. Conform statisticilor INSSE²⁶, în anul 2018, în Regiunea Centru erau cca 10,51 milioane locuințe, 98% din dintre acestea fiind în proprietate privată și 59,5% dintre acestea fiind în mediul urban. Recensământul populației și locuințelor 2011 arată că din totalul locuințelor recensate la nivel național, 89,3% fuseseră construite înainte de anul 2000. Aproximativ 53% din clădirile rezidențiale au fost construite înainte de 1970 și peste 90% înainte de 1989, toate având o performanță energetică slabă. Acest tablou demonstrează că, pentru a aborda în mod eficient performanța energetică a clădirilor de la nivel regional, este nevoie de investiții și sprijin suplimentar. Tipuri de acțiuni care vor fi finanțate vizează:

- Reabilitarea energetică a clădirilor publice și private (blocuri de locuințe), pentru scăderea emisiilor de CO₂ și scăderea consumului de energie, inclusiv integrarea unor sisteme de încălzire/răcire performante, bazate pe utilizarea surselor alternative de energie

²⁴ http://www.mmediu.ro/beta/wp-content/uploads/2014/02/2014-02-13_STRATEGIA.pdf

²⁵ Strategia pentru mobilizarea investițiilor în renovarea fondului de clădiri rezidențiale și comerciale, atât publice cât și private, existente la nivel național, versiunea a 2-a, 2017, disponibilă aici https://www.mlpsda.ro/userfiles/Strategie_renovare_cladiri_2017%20final_23octombrie2017.pdf

²⁶ Sursa: Institutul Național de Statistică, www.insse.ro

4.2.2 Sisteme energetice inteligente, bazate pe un consum redus de energie și creșterea utilizării SRE și combustibililor alternativi

Dezvoltarea unor sisteme energetice inteligente și sustenabile contribuie la creșterea eficienței energetice regionale, fiind o prioritate identificată prin Strategia de Specializare de Specializare Inteligentă a Regiunii Centru²⁷ (**RIS3 Centru**), domeniul mediu construit sustenabil și inclusiv aria tematică Energie în mediul construit. Studiile²⁸ arată că, din punct de vedere al eficienței energetice și al protecției mediului înconjurător, în zonele urbane, cu densitate mare de locuire, sistemele centralizate de alimentare cu energie termică sunt mai avantajoase. Cu toate acestea, regiunea Centru se confruntă cu o puternică criză tehnică, respectiv peste 75% din localitățile urbane ale regiunii s-au debransat de la sistemul centralizat de încălzire²⁹. La nivelul regional, există și localități³⁰ unde s-au făcut investiții substanțiale în reabilitarea și modernizarea punctelor și rețelelor termice, încălzirea centralizată fiind o soluție eficientă pentru anumite cartiere sau zone punctuale. În regiunea Centru există potențial ridicat pentru producerea energiei prin valorificarea surselor regenerabile, biomasa forestieră având cel mai ridicat potențial energetic la nivel regional, fiind astfel încurajată dezvoltarea unor soluții de eficientizare a sistemelor energetice, prin utilizare mixurilor energetice și care să servească comunități mici și grupuri de clădiri rezidențiale/publice. Pentru reducerea impactului asupra mediului, se propune dezvoltarea la nivel regional a unei **scheme pilot**, care să susțină implementarea unor proiecte ce prevăd dezvoltarea unor sisteme mici de producere/distribuție a energiei termice și producerea directă de căldură de la vectori energetici regenerabili (încălzire și răcire solară termică, biomasă, biogaz, hidrogen, gaze sintetice) sau altele.

Iluminatul public reprezintă un alt sector important cu potențial mare pentru îmbunătățirea eficienței energetice. Potrivit studiilor³¹, consumul de energie electrică al sistemului de iluminat public al unui oraș reprezintă, în medie, 20% din consumul total de energie al aceluia oraș. În ciuda potențialului mare de economisire în acest sector, ritmul de modernizare a infrastructurii și a serviciului de iluminat public este extrem de lent. La nivel regional gradul de acoperire a municipalităților cu serviciul de iluminat public este relativ scăzut, inclusiv în municipiile reședințe de județ, iar extinderea / modernizarea infrastructurii de iluminat și de servicii rămâne o prioritate pentru multe comunități locale urbane.

- Extinderea/construcția/modernizarea sistemelor de încălzire urbană pe bază de combustibili alternative
Proiect pilot: Dezvoltarea de soluții pentru asigurarea necesarului de energie în comunitățile din Regiunea Centru, bazate pe tehnologii și sisteme de energii regenerabile sau mixte în comunități izolate, care nu au acces la rețelele de alimentare cu energie sau alte comunități rurale/urbane
- Înlocuirea sistemelor de încălzire din locuințele individuale din mediul urban și rural (sobe cu lemn) cu sisteme eficiente de încălzire *cu biomasă/alte surse de energie*
- Eficientizarea iluminatului public în mediul urban și rural

În completarea acestor acțiuni, este necesară susținerea proiectelor de cercetare -dezvoltare în domeniul energiei pentru găsirea de soluții adaptate nevoilor comunităților locale. În egală măsură, finanțarea care va fi acordată prin POR 2021/2027 trebuie completată prin programe complementare finanțate din bugetul național.

²⁷ Strategia de Specializare Inteligentă a Regiunii Centru, versiunea septembrie 2017, disponibilă aici <http://www.adrcentru.ro/dez-reg/strategia-de-specializare-inteligenta-a-regiunii-centru-versiunea-septembrie-2017/>

²⁸ Strategia națională privind alimentarea cu energie termică a localităților, aprobată prin H.G. 882/2004

²⁹ Conform datelor ([Serviciul public de alimentare cu energie termică](#)) publicate de Autoritatea Națională de Reglementare în Domeniul Energiei (A.N.R.E), în semestrul II al anului 2018, la nivelul regiunii existau 1659 bransamente funcționale cu un grad de contorizare de 98% pentru încălzire și 97,9% pentru apă caldă de consum

³⁰ Sursa: Potrivit anexelor la [Programul "Termoficare 2006-2020 - caldura si confort"](#), cele mai multe investiții au fost realizate în județele Brașov și Harghita;

³¹ Studiul „Monitorizarea consumului de energie electrică în iluminatul public”, Institut Național de Cercetare -Dezvoltare și Încercări pentru Electrotehnica ICMET

4.2.3. Creșterea capacității actorilor din mediul public și privat de a contribui la tranziția către economia circulară

În 2017, rata de „productivitate a resurselor” (adică eficiența utilizării resurselor materiale de către economie pentru a produce bogăție) a României a fost cea mai scăzută din UE, alături de cea a Bulgariei și a Estoniei, situându-se la 0,33 EUR/kg (media UE fiind de 2,04 EUR/kg).

Acțiunile care au ca scop creșterea eficienței utilizării resurselor în companii sunt incluse în domeniul strategic 2 al PDR Centru și se referă la modernizarea tehnologiilor de producție a proceselor, inclusiv pentru scădere consumului de energie în procesele de producție. O altă componentă a eficientizării utilizării resurselor este reutilizarea și introducerea în circuitul economic a produselor secundare. Este nevoie, astfel, de eficientizarea utilizării resurselor la nivelul companiilor și implementarea unor soluții ce conduc la dezvoltarea conceptului de economie circulară în întreprinderile mici și mijlocii. Totodată trebuie sprijinite măsurile care vizează consolidarea capacităților tuturor părților interesate implicate în tranziția la economia circulară

P.4.3 Protejarea și conservarea biodiversității regionale

Obiectiv specific: Stoparea pierderii biodiversității și a degradării serviciilor ecosistemice din Regiunea Centru inclusiv valorificarea potențialului natural de la nivel regional

Biodiversitatea, varietatea vieții pe Pământ, este o condiție pentru bunăstarea oamenilor. De-a lungul timpului, activitatea umană a modelat biodiversitatea și a determinat schimbări dramatice și accelerate în ceea ce privește destinația terenurilor, intensificarea agriculturii, urbanizarea și abandonarea terenurilor. La rândul lor, aceste schimbări au dus la dispariția multor practici (de exemplu, a metodelor agricole tradiționale) care contribuiau la menținerea unor spații naturale bogate în biodiversitate. În prezent asistăm însă la un declin constant al biodiversității, cu consecințe profunde pentru lumea naturală și pentru starea de bine a oamenilor. Biodiversitatea, varietatea vieții pe Pământ, este o condiție pentru bunăstarea oamenilor. De-a lungul timpului, activitatea umană a modelat biodiversitatea și a determinat schimbări dramatice și accelerate în ceea ce privește destinația terenurilor, intensificarea agriculturii, urbanizarea și abandonarea terenurilor. La rândul lor, aceste schimbări au dus la dispariția multor practici (de exemplu, a metodelor agricole tradiționale) care contribuiau la menținerea unor spații naturale bogate în biodiversitate. În prezent asistăm însă la un declin constant al biodiversității, cu consecințe profunde pentru lumea naturală și pentru starea de bine a oamenilor. Principalele cauze ale acestui declin sunt modificările aduse habitatelor naturale de către sistemele intensive de producție agricolă, de exploatarea excesivă a resurselor, de speciile alogene invazive³², de poluare și, într-o măsură din ce în ce mai mare, de schimbările climatice globale. Rolul uriaș pe care îl are biodiversitatea în asigurarea durabilității lumii și a vieților noastre face ca declinul ei continuu să fie cu atât mai îngrijorător.

Conservarea biodiversității are impact pozitiv și asupra economiei regionale, dat fiind că aproape jumătate din PIB-ul regional depinde de natură. Construcțiile, agricultura, producția de alimente și băuturi depind în mare măsură de o natură sănătoasă.

³² Speciile alogene invazive sunt definite ca fiind animale și plante care sunt introduse accidental sau în mod deliberat într-un mediu natural în care nu se găsesc în mod normal, cu consecințe negative grave asupra biodiversității și a serviciilor ecosistemice autohtone. REGULAMENTUL (UE) NR. 1143/2014 AL PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI AL CONSILIULUI din 22 octombrie 2014 include măsuri și dispoziții privind prevenirea și gestionarea introducerii și răspândirii speciilor alogene invazive. Lista acestor specii precum și mai multe informații se găsesc aici: https://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm#

Valorificarea completă a potențialului natural regional va contribui la realizarea unui număr de obiective strategice regionale în ceea ce privește **economia resurselor naturale și dezvoltarea economiei circulare la nivel regional** (ce contribuie la utilizarea sustenabilă a resurselor și reducerea amprentei ecologice³³ regionale; statisticile arată că în prezent amprenta ecologică este de două ori mai mare decât capacitatea biologică³⁴, ceea ce se poate traduce că cererea totală de bunuri și servicii ecologice depășește capacitatea ecosistemelor de a le furniza), **atenuarea schimbărilor climatice și reducerea emisiilor de carbon** (abordările ecosistemice cu privire la atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea pot oferi alternative accesibile la soluțiile tehnologice, asigurând în același timp beneficii multiple, conservarea biodiversității fiind doar unul dintre acestea), **noi competențe, locuri de muncă și oportunități de afaceri și dezvoltarea cercetării și inovării la nivel regional** (inovarea bazată pe natură și acțiunile de refacere a ecosistemelor și de conservare a biodiversității pot crea noi competențe, locuri de muncă și oportunități de afaceri. În plus, în multe științe aplicate, progresul depinde de disponibilitatea pe termen lung și de diversitatea capitalului natural).

Noile obiective ale Uniunii Europene de stopare și de inversare a declinului biodiversității și de atingere a neutralității climatice până în 2050 sunt ambițioase, iar pentru realizarea lor va fi nevoie de îmbunătățirea modului de aplicare a politicilor, a coordonării între sectoare și a metodelor de gestionare a ecosistemelor, precum și de o înțelegere mai vastă a valorii biodiversității. În acest context, pentru transformarea modelului economic actual, Comisia Europeană propune Pactului Ecologic European (**PEE**)³⁵ – o foaie de parcurs ce stabilește o serie de acțiuni menite să încurajeze utilizarea eficientă a resurselor prin trecerea la o economie circulară curată și să pună capăt schimbărilor climatice, să inverseze declinul biodiversității și să reducă poluarea. Acest pact prezintă investițiile necesare și instrumentele de finanțare disponibile și explică modul în care se va asigura o tranziție justă și favorabilă incluziunii. Prin PEE, Comisia Europeană se angajează ferm în materializarea următoarelor **trei priorități strategice privind biodiversitatea**: protejarea acesteia de daunele viitoare, repararea distrugerilor deja suferite, impunerea unei preocupări pentru biodiversitate ca trăsătură centrală a tuturor celorlalte politici relevante. Prioritățile regionale privind biodiversitatea se încadrează în aceste priorități strategice, iar pentru o mai bună definire a măsurilor propuse pentru perioada 2021-2027, la nivel regional au fost organizate o serie de întâlniri județene și tematice cu reprezentanți ai factorilor de decizie de la nivel regional, ONG-uri, universități din domeniu, reprezentanți ai mediului privat dar și ai societății civile. Pe lângă definirea măsurilor din domeniu, prin activarea și punerea în mișcare a grupului de lucru tematic „Mediu, energie, schimbări climatice” s-a avut în vedere și asigurarea unei mai bune implementări a acestor măsuri, inclusiv urmărirea progresului, dar și asigurarea schimburilor de idei și experiențe între actorii regionali. O primă întâlnire cu GLT „Mediu, energie, schimbări climatice” a fost organizată la în 29 octombrie 2019 la Tîrgu Mureș când, pe baza experienței proprii, participanții la atelier au fost invitați să enumere principalele nevoi/ probleme/ blocaje, în funcție de urgența și importanța acestora și să propună măsuri care să răspundă acestora. După centralizarea opțiunilor exprimate și cumulara celor similare a rezultat o listă finală de provocări și nevoi ce includea și: deficiențe legislative și de reglementare, lipsa unor standarde, necunoașterea legislației în domeniul mediului, necesitatea unei informări și conștientizări și mai bune a publicului în privința mediului, lipsa unei legislații care să favorizeze parteneriatul public- privat, nevoia de extindere și modernizare a Infrastructurii tehnice de mediu, necesitatea sprijinirii cercetării-inovării în domeniul mediului și al creșterii eficienței energetice, nivelul scăzut de circularitate a economiei, lipsa măsurilor de adaptare la schimbările climatice. Principalele măsuri identificate în cadrul

³³Amprenta ecologică este un indicator al influenței activităților umane asupra mediului, în termenii utilizării de resurse, a utilizării capacității de asimilare și exploatare a diverselor servicii oferite de mediu. Noțiunea de „amprenta ecologică” este conectată terenului biologic productiv necesar pentru satisfacerea consumului unei populații și a-i absorbi toate deșeurile

³⁴<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/ecological-footprint-of-european-countries/>

³⁵https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf

atelierului au fost: îmbunătățirea cadrului legislativ în corelare cu principiile economiei circulare, conștientizarea publicului și comunicarea și informarea eficientă la nivel regional, replicarea proiectelor de succes, rețehnologizări, implementarea măsurilor de adaptare la schimbări climatice, dezvoltării activităților de inovare cercetare etc.

Analizând nevoile și contextul regional pentru atingerea obiectivului regional privind stoparea pierderii biodiversității și a degradarea serviciilor ecosistemice din Regiunea Centru, inclusiv valorificarea sustenabilă a potențialului natural regional, pentru perioada 2021-2027, s-au identificat următoarele măsuri:

- Consolidarea biodiversității în Regiunea Centru prin intervenții în **restabilizarea ecosistemelor degradate din regiune și gestionarea durabilă a acestora**, inclusiv prin promovarea utilizării **infrastructurii verzi³⁶ și albastre în zonele urbane și rurale** din regiunea Centru și formularea unor răspunsuri integrate în profil teritorial pentru provocările legate de riscurile la care mediul înconjurător este supus la nivel regional. Menținerea și refacerea ecosistemelor degradate și a serviciilor furnizate (împăduriri, coridoare ecologice etc.), situate în afara ariilor naturale protejate se va realiza în acord cu obiectivele Politicii de Coeziune 2021-2027 (OP 2 „O Europă mai Ecologică” și OP 5. ”O Europă mai aproape de cetățeni”);
- **Implementarea planurilor de management, a seturilor de măsuri de conservare și a planurilor de acțiune pentru ariile naturale protejate și pentru speciile de interes comunitar în special monitorizarea și evaluarea stării de conservare a speciilor și habitatelor de importantă comunitară din regiune**, reducerea efectelor presiunilor hidromorfologice la nivelul cursurilor de apă din Regiunea Centru în vederea protecției biodiversității (de exemplu, pasaje de trecere a ihtiofaunei pentru lucrările de barare transversală a cursului de apă, restaurarea zonelor umede, restaurarea albiei și a reliefului din lunca inundabilă a corpurilor de apă etc), intervenții privind crearea și menținerea coridoarelor ecologice, crearea și menținerea coridoarelor de migrație a speciilor, conservarea conectivității și funcționalității ecologice, menținerea și/sau îmbunătățirea conectivității pentru rețeaua de arii protejate, inclusiv a rețelei Natura 2000, etc. De asemenea, **vor fi sprijinite acțiunile de completare a nivelului de cunoaștere a biodiversității și ecosistemelor** (monitorizarea și evaluarea speciilor și habitatelor, cunoașterea factorilor de presiune exercitați asupra biodiversității, inclus a speciilor invazive etc.)
- **Protejarea habitatelor naturale în fața schimbărilor climatice și crearea unui peisaj permeabil**, care să asigure interconectivitatea zonelor naturale, fără a afecta populația privind expunerile la riscurile provocate de fenomene meteorologice și hidrologice extreme.
- **Conservarea biodiversității zonelor montane din regiune și valorificarea sustenabilă a acestor resurse**. Majoritatea ariilor protejate din regiune se găsesc în arealele montane. Printr-o abordare

³⁶Pentru a readuce natura în orașe și pentru a răsplăti acțiunea comunității, prin Strategia Biodiversitate 2030 Comisia Europeană arată importanța **infrastructurii verzi din mediul urban** și solicită orașelor cu cel puțin 20.000 de locuitori să dezvolte **planuri de ecologizare urbană până la sfârșitul anului 2021**. Aceste planuri ar trebui să includă măsuri de gestionare și conservare a biodiversității în orașe prin accesibilitate la păduri, parcuri și grădini, prin crearea unor ferme urbane, acoperișuri și pereți verzi, dar și perdele foșiere, pajiști urbane și garduri verzi. Pentru facilitarea acestui demers, CE va dezvolta o platformă dedicată „EU Urban Greening Platform”, ce va funcționa sub un nou acord cu autoritățile locale intitulat „Green City Accord”, ce va funcționa în paralel cu Convenția Primarilor. Sursa: Comisia Europeană, Strategia UE în domeniul biodiversității pentru 2030 disponibilă aici https://ec.europa.eu/info/files/communication-eu-biodiversity-strategy-2030-bringing-nature-back-our-lives_en

integrată se are în vedere valorificarea sustenabilă a resurselor existente și punerea în valoare a diversității floristice, faunistice și peisagistice a acestor zone.

- **Îmbunătățirea cunoștințelor, educației și competențelor din domeniul biodiversității**
- Continuarea activărilor de **conștientizare și informare** a tuturor factorilor interesați cu privire la măsurile de conservare și protejare a biodiversității.

Actori cheie implicați:

Îndeplinirea obiectivului privind conservarea biodiversității și respectiv implementarea măsurilor propuse implică o abordare *multi-stakeholder* ce va include

- **structurile locale ale autorităților de mediu și gestionarea a apelor și pădurilor** (agențiile județene ale Agenției Naționale pentru Protecția Mediului, comisariatele județene ale Gărzii Naționale de Mediu, structurile teritoriale ale Administrației Naționale "Apele Române", direcțiile agricole și silvice județene etc.);
- **structurile de cercetare regionale (universități, centre de cercetare, institute de cercetare etc.)**
- **asociațiile, fundațiile, agențiile și structurile locale și regionale** implicate în acțiuni ce vizează conservarea și valorificarea sustenabilă a biodiversității regionale și protecția mediului înconjurător;
- **administrațiile publice locale și județene** (primăriile de orașe și municipii, primăriile de comune, consiliile județene);
- **asociațiile de dezvoltare intercomunitare, grupurile de acțiune locală sau alte structuri partenoriale formate în scopul sprijinirii dezvoltării durabile a unităților administrativ - teritoriale**
- **companii și alți reprezentanți ai mediului privat**
- **societatea civilă**

P.4.4 Diminuarea efectelor schimbărilor climatice și prevenirea riscurilor naturale

Combaterea schimbărilor climatice, prevenirea riscurilor naturale și decarbonizarea sunt provocări la nivel regional, național și european. Pentru a răspunde acestor provocări, la nivel european a fost conturată o nouă strategie care să asigure o economie modernă, competitivă și eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor la nivel european – Pactului Ecologic European. Acest document oferă o foia de parcurs cu acțiuni menite să asigure durabilitatea economiei UE, prin transformarea provocărilor legate de climă și de mediu în oportunități în toate domeniile de politică și prin garantarea unei tranziții care să fie echitabilă pentru toți și favorabilă incluziunii tuturor. Aceste acțiuni încurajează utilizarea eficientă a resurselor prin trecerea la o economie circulară curată și să pună capăt schimbărilor climatice, să inverseze declinul biodiversității și să reducă poluarea. Acest pact prezintă investițiile necesare (investiții în tehnologii ecologice, sprijin pentru inovare în sectorul industrial, introducerea unor forme de transport mai puțin poluante, mai ieftine și mai sănătoase, decarbonizarea sectorului energetic, îmbunătățirea eficienței energetice a clădirilor, colaborarea cu partenerii internaționali pentru îmbunătățirea standardelor de mediu la nivel mondial etc.) și instrumentele de finanțare disponibile și explică modul în care se va asigura o tranziție justă și favorabilă incluziunii. Pactul Ecologic European propune atingerea **neutralității climatice până în 2050**. Realizarea neutralității climatice necesită o contribuție din partea tuturor sectoarelor economice. Având în vedere importanța producției și a consumului de energie pentru emisiile de gaze cu efect de seră, este esențială tranziția către un sistem energetic durabil, accesibil din punctul de vedere al prețului și sigur, bazat pe o piață internă a energiei care funcționează bine. Transformarea digitală, inovarea tehnologică, cercetarea și

dezvoltarea sunt, de asemenea, factori importanți pentru realizarea obiectivului neutralității climatice. Pentru atingerea obiectivului stabilit în Pactul Ecologic European, respectiv a neutralității climatice până în 2050, Comisia Europeană propune un pachet legislativ în domeniul climatic, introducând [Legea europeană a climei](#)³⁷, o propunere legislativă transversală cu efect imediat asupra tuturor actelor legislative europene existente și respectiv, asupra tuturor sectoarelor.

Potrivit Planului Național Integrat în domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice aferent perioadei 2021-2030³⁸, aflat în dezbatere publică, România și-a propus reducerea emisiilor ETS cu 43,9% în 2030 față de 2005 și tranziția către o economie neutră din punct de vedere climatic. Documentul subliniază faptul că, în ceea ce privește emisiile de gaze cu efect de seră (GES), cea mai mare pondere se datorează sectorului energetic, astfel încât în prezent acest sector (ce include și sectorul transporturilor) este responsabil de 85% din totalul emisiilor GES inclusiv LULUCF și 68% din totalul emisiilor exclusiv LULUCF.

Pornind de la strategiile europene și având în vedere contextul regional, în urma întâlnirilor cu grupurile locale și grupul tematic „Mediu, energie, schimbări climatice”, pentru perioada 2021-2027, au fost definite următoarele măsuri ce contribuie la diminuarea efectelor schimbărilor climatice și prevenirea riscurilor naturale la nivelul Regiunii Centru:

- **Studii și acțiuni de cercetare inovarecare să contribuie la reducerea impactului schimbărilor climatice asupra calității mediului și sănătății populației din Regiunea Centru**, inclusiv asigurarea unui cadru eficient pentru implementarea, în comun cu parteneri internaționali, a unor proiecte de cercetare ce vizează măsuri de atenuare a schimbărilor climatice și reducerea gazelor cu efect de seră generate la nivel regional.
- Acțiuni ce vizează **diversificarea/reconversia economică, crearea de noi oportunități de piață, inclusiv sprijinirea investițiilor în tehnologii și procese inovative și ecologice** care să contribuie la atenuarea schimbărilor climatice de la nivel regional. Schimbările climatice pot cauza modificări semnificative ale calității și disponibilității resurselor naturale, afectând multe sectoare economice, inclusiv producția de alimente.
- **Creșterea gradului de prevenire a producerii riscurilor naturale și reducerea efectelor și a pagubelor cauzate de acestea, în principal de inundații și secetă.**
Datorită schimbărilor climatice, teritoriul Regiunii Centru este vulnerabil la o serie de riscuri naturale precum inundații, secetă etc. Strategiile axate pe gestionarea, conservarea și utilizarea durabilă a resurselor biologice și de apă în vederea menținerii și redresării sănătății, funcționalității și rezistenței la schimbările climatice a ecosistemelor, reprezintă o modalitate de a face față acestor efecte și, de asemenea, pot contribui la prevenirea dezastrelor. Dovezile sugerează că o modalitate mai eficientă de adaptare decât a se concentra doar asupra infrastructurii fizice este reprezentată de utilizarea capacității naturii de a absorbi sau controla impactul în zonele urbane și rurale. *Infrastructura verde* poate juca un rol crucial în adaptare, oferind resurse esențiale pentru scopuri sociale și economice în contextul unor condiții climatice extreme. Printre exemple se numără îmbunătățirea capacității de

³⁷Propunere de REGULAMENT AL PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI AL CONSILIULUI de instituire a cadrului pentru realizarea neutralității climatice și de modificare a Regulamentului (UE) 2018/1999 (Legea europeană a climei) disponibil aici <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0080&qid=1588581905912&from=EN>

³⁸Planul Național Integrat în domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice 2021-2030 disponibil aici http://energie.gov.ro/wp-content/uploads/2018/11/20181129_Proiect-PNIESC-2021-2030.pdf

stocare a carbonului a solului și apei și conservarea apei în sistemele naturale pentru a atenua efectul secetelor și a preveni inundațiile, erodarea solului și deșertificarea. Sunt necesare acțiuni care să vizeze managementul inundațiilor și reducerea impactului acestora asupra populației, proprietății și mediului, prin măsuri de prevenire a riscului inundațiilor prin intervenții complexe la nivel de bazin hidrografic și măsuri de reabilitare a infrastructurii barajelor, acțiuni privind dezvoltarea infrastructurii de monitorizare și avertizare a fenomenelor hidro-meteorologice severe, inclusiv activități în scopul conștientizării publice, inclusiv elaborarea de hărți ale riscurilor de fenomene meteorologice și hidrologice extreme și elaborarea unor planuri de măsuri pentru prevenirea și contracararea efectelor acestora (Planurile de Management bazinale, Planurile de Amenajare, Planul pentru Prevenirea Protecția și Diminuarea Efectelor Inundațiilor, Planul de Management al Riscului la Inundații - care au impact privind utilizarea terenului, gestionarea resurselor de apă și asigurarea infrastructurii de alimentare cu apă, canalizare și epurare), acțiuni care să contribuie la dezvoltarea infrastructurii de monitorizare și avertizare privind seceta astfel încât să se asigure inter-operabilitatea între sistemele de observație, optimizarea și actualizarea în regim operational a scenariilor climatice pentru înțelegerea, modelarea și previzionarea riscului de seceta, pentru evaluarea și gestionarea durabilă a resurselor naturale (sol, apă, climă) dar și acțiuni de conștientizare a publicului cu privire la riscurile naturale.

- **Dezvoltarea infrastructurii de monitorizare și avertizare a fenomenelor hidro-meteorologice severe și/sau alte acțiuni ce contribuie la o mai bună gestionare a situațiilor de urgență generate de fenomene hidrometeorologice periculoase având ca efect producerea de inundații, secetă hidrologică precum și incidente/accidente la construcții hidrotehnice, poluări accidentale ale cursurilor de apă, alunecări de teren.**
- **Acțiuni de împădurire și de gestionare a fondului forestier existent la nivel regional;** Pădurile sunt o verigă esențială în ciclul global al carbonului. Creșterea suprafeței împădurite de la nivel regional și menținerea lor într-o structură corespunzătoare și o stare fitosanitară bună contracarează concentrațiile din ce în ce mai mari de gaze cu efect de seră din atmosferă și influențează în mod pozitiv microclimatul și implicit culturile agricole și așezările umane. Pe de altă parte, degradarea pădurilor și/sau conversia destinației forestiere a terenurilor către alte folosințe poate genera emisii importante de GES ca urmare a degradării biomasei și/sau a mineralizării materiei organice din sol, transformându-le într-o sursă de CO₂.

Ca urmare a schimbărilor climatice de la nivel european, prin Pactul Ecologic European s-a identificat nevoia unei strategii îmbunătățite privind pădurile³⁹, atât din punct de vedere calitativ cât și cantitativ care să contribuie la neutralitatea climatică asumată prin PEE. Noua strategie a UE pentru păduri, include măsuri precum plantarea de noi arbori și refacerea pădurilor deteriorate sau sărăcite, precum și încurajarea importurilor care nu generează defrișări în alte părți ale lumii, pentru a reduce la minimum riscul pentru păduri în întreaga lume, evidențiind că toate eforturile de împădurire și de reîmpădurire ar trebui să vizeze protejarea și creșterea biodiversității, precum și stocarea carbonului;

- Continuarea **acțiunilor de conștientizare** privind schimbările climatice.

³⁹ Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliul, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor - Intensificarea acțiunii UE pentru protejarea și refacerea pădurilor la nivel mondial, Bruxelles, 23.7.2019 COM(2019) 352 final disponibilă aici https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a1d5a7da-ad30-11e9-9d01-01aa75ed71a1.0010.02/DOC_1&format=PDF

Actori cheie implicați

Îndeplinirea obiectivului privind schimbările climatice și prevenirea riscurilor naturale și respectiv implementarea măsurilor propuse implică o abordare *multi-stakeholder* ce va include:

- structurile locale ale autorităților de mediu și gestionarea a apelor și pădurilor (agențiile județene ale Agenției Naționale pentru Protecția Mediului, comisariatele județene ale Gărzii Naționale de Mediu, structurile teritoriale ale Administrației Naționale "Apele Române", direcțiile agricole și silvice județene etc.)
- structurile locale ale autorităților implicate în gestionarea situațiilor de urgență generate de fenomene hidrometeorologice periculoase având ca efect producerea de inundații, secetă hidrologică precum și incidente/accidente la construcții hidrotehnice, poluări accidentale ale cursurilor de apă, alunecări de teren
- structurile de cercetare regionale (universități, centre de cercetare, institute de cercetare etc.)
- asociațiile, fundațiile, agențiile și structurile locale și regionale implicate în acțiuni ce vizează conservarea și valorificarea sustenabilă a biodiversității regionale și protecția mediului înconjurător;
- administrațiile publice locale și județene (primării din ambele medii rezidențiale, consilii județene);
- asociațiile de dezvoltare intercomunitare, grupurile de acțiune locală sau alte structuri partenoriale formate în scopul sprijinirii dezvoltării durabile a unităților administrativ - teritoriale
- companii și alți reprezentanți ai mediului privat
- societatea civilă

Indicatorii de monitorizare a Domeniul Strategic 4. Mediu, eficiență energetică și schimbări climatice:

Denumire indicator	Cod indicator	Tip indicator	Sursa/mod de obținere	Unitate de măsură	An de bază	Valoare de bază	Observații
Ponderea gospodăriilor racordate la rețeaua de alimentare cu apă	DS4_1	rezultat	I.N.S.	%	2020		
Ponderea gospodăriilor racordate la rețeaua de canalizare	DS4_2	rezultat	I.N.S.	%	2020		
Ponderea gospodăriilor deservite de sisteme publice de colectare a deșeurilor	DS4_3	rezultat	I.N.S.	%	2020		
Nr. proiecte de mobilitate urbana aplicate	DS4_4	Realizare	AMPOR	Nr.	2021		
Nr. zilnic de pasageri ai transportului public local	DS4_5	rezultat	I.N.S.	%	2020		
Valoarea proiectelor de reabilitare energetică a clădirilor publice și private	DS4_6	realizare	AMPOR	Mil. lei	2021		
Valoarea proiectelor de	DS4_7	realizare	AMPOR	Mil. lei	2021		

Denumire indicator	Cod indicator	Tip indicator	Sursa/ mod de obținere	Unitate de măsură	An de bază	Valoare de bază	Observații
extindere/construcție/modernizare a sistemelor de încălzire urbană pe bază de combustibili alternative							
Valoarea proiectelor de eficientizare a iluminatului public în mediul urban și rural	DS4_8	realizare	AMPOR	Mil. lei	2021		
Nr. proiecte de sprijinire a economiei circulare implementate	DS4_9	realizare	AMPODD	Număr	2021		
Valoarea proiectelor de restabilizare a ecosistemelor degradate și gestionare durabilă a acestora	DS4_10	realizare	AMPODD	Mil. lei	2021		
Suprafața zonelor pe care se efectuează împăduriri	DS4_11	realizare	I.N.S.	ha	2021		

Domeniul Strategic 5. Turism și patrimoniu cultural

Obiectiv strategic: Dezvoltarea sectorului turistic și a sectoarelor economice conexe prin valorificarea potențialului natural și antropoc al Regiunii Centru și susținerea activităților culturale și recreative

Turismul – factor cheie al dezvoltării regionale

Turismul este una din ramurile economice care au cunoscut cea mai rapidă expansiune în ultimele decenii. Beneficiile economice ale industriei turistice sunt multiple. Industria turistică generează un număr semnificativ de locuri de muncă, iar investițiile în acest domeniu au o durată de amortizare relativ scurtă. Economia locală, în ansamblu, beneficiază ca urmare a dezvoltării turismului. Turiștii creează o cerere suplimentară de servicii și bunuri de consum, stimulând astfel sectorul terțiar al economiei (serviciile, comerțul, industriile artizanale etc). În același timp, localitățile turistice tind să aibă o infrastructură edilitară și de servicii mai dezvoltată. Sectorul transporturilor și sectorul imobiliar sunt alte două ramuri importante care au de câștigat prin dezvoltarea turismului. Trebuie avute în vedere, de asemenea, avantajele indirecte obținute prin creșterea vizibilității și a interesului pentru acele regiuni care înregistrează un mare aflux de turiști.

Dacă în prezent ponderea turismului în produsul intern brut este redusă atât la nivel național cât și la nivel regional (cca 2-3%), pe termen mediu aceasta se poate dubla cu ușurință, chiar și fără extinderea structurii de primire turistică. În Regiunea Centru, indicele de utilizare netă a capacității de cazare se situează la cca 28% în anul 2018, ceea ce înseamnă că, în medie, locurile de cazare rămân neocupate 8,5 luni pe an.

Potențialul turistic al Regiunii Centru

Cu o natură extrem de generoasă și un patrimoniu cultural de o mare valoare, Regiunea Centru dispune de un potențial turistic ridicat și diversificat. Fără a încerca o separare netă între formele de turism practicate în Regiunea Centru, considerăm utilă o analiza diferențiată a acestora. Din majoritatea cercetărilor și studiilor elaborate până în prezent a rezultat concluzia că **formele de turism cu cel mai ridicat potențial de dezvoltare sunt: turismul cultural, turismul montan, ecoturismul, turismul balnear și turismul rural.**

Turismul cultural dispune de resurse însemnate, cu o mulțime de obiective valoroase ce împânzesc teritoriul regiunii și câteva repere arhitectonice binecunoscute (ansamblul bisericilor fortificate, castelul Bran, cetatea Sighișoara, Sibiu, Brașov, Alba Iulia etc.) precum și festivaluri tradiționale sau apărute în ultimii ani (Pelerinajul de Rusalii de la Șumuleu-Ciuc, Parada Junilor Brașovului, Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu, Jazz&Blues Festival Brașov, Festivalul Proetnica Sighișoara etc.). Distanța relativ mică dintre obiectivele turistice culturale favorizează integrarea acestora în diferite circuite tematice.

Turismul montan beneficiază în Regiunea Centru de condiții naturale excepționale, aproape jumătate din suprafața regiunii fiind ocupată de arealele montane. Diversitatea peisagistică, ariile naturale protejate, cu numeroase specii endemice de floră și faună, traseele rutiere spectaculoase, stațiunile montane fac din Regiunea Centru prima regiune a țării din punctul de vedere al potențialului turistic montan. În acest sens, menționăm faptul că Regiunea Centru include părți însemnate din suprafața a 6 din cele 28 de parcuri naționale sau naturale ale României și cuprinde numeroase alte arii protejate și rezervații naturale.

Ecoturismul contribuie activ la conservarea patrimoniului natural și cultural prin includerea comunităților locale în activitățile de planificare, dezvoltare și operare și contribuie la bunăstarea lor; implică interpretarea patrimoniului natural și cultural al destinației pentru vizitatori; este destinat, în special, vizitatorilor individuali, dar și grupurilor organizate de mici dimensiuni.

Într-o perioadă de declin, **turismul balnear** începe să fie reconsiderat și revalorizat în ultimii ani, acesta putând redeveni în perioada următoare una din formele preferate de turism, inclusiv pentru piața externă. În acest sens, amintim faptul că România deține o treime din izvoarele de apă minerale ale Europei, multe dintre acestea fiind localizate în Regiunea Centru. Accentuarea procesului de îmbătrânire demografică va face ca numărul de turiști ce optează pentru această formă de turism să crească semnificativ. În același timp, diversificarea ofertei turismului balnear, dezvoltarea componentei de agrement și a celei de wellness și spa sunt în măsură să aducă noi categorii de turiști (tineri, sportivi, turiști care caută „distracția”).

Turismul rural atrage îndeosebi familiile cu copii, care caută relaxarea într-un mediu liniștit și sănătos. Pe lângă turiștii din România, de această formă de turism sunt atrași și turiștii străini interesați de cultura românească, aceasta fiind un mijloc direct de cunoaștere a civilizației tradiționale autentice. Turismul rural a înregistrat o dinamică spectaculoasă în ultimii 20 ani, numărul pensiunilor turistice și agroturistice din Regiunea Centru depășind 1600, iar cel al locurilor de cazare oferite ajungând la peste 28 000.

Turismul de afaceri s-a dezvoltat cu precădere în marile orașe și în câteva stațiuni ce oferă un înalt confort de cazare și dispun de facilitățile tehnice necesare.

Structurile de primire și fluxul turistic

Baza materială a turismului din Regiunea Centru cuprindea în anul 2018, 2369 unități de cazare, dintre care 335 hoteluri și moteluri, 615 pensiuni turistice și 979 pensiuni agroturistice, restul fiind altele tipuri de unități turistice. Capacitatea de cazare existentă, la 31 iulie 2018, era de 70696 locuri, ceea ce îi conferă regiunii poziția a doua pe țară. Capacitatea de cazare în funcțiune, a depășit 21 659 mii locuri-zile în anul 2018 (locul 1 la nivel național).

Numărul total de turiști cazați în anul 2018 (3,053 milioane, ceea ce reprezintă 23,7% din totalul turiștilor cazați în România), situează Regiunea Centru pe primul loc la nivel național. Ponderea turiștilor străini în 2018 era de 18,1% la nivelul regiunii (față de 21,6% la nivel național). Numărul total al înnoptărilor turiștilor în Regiunea Centru a fost de 6,08 milioane în anul 2018, plasând regiunea noastră pe primul loc la nivel național. Durata medie a șederii turiștilor în regiune în 2018 - de 2,0 zile - este mai redusă decât la nivel național (2,2 zile), înregistrându-se diferențe notabile între județe.

Priorități specifice:

P.5.1.Conservarea, restaurarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural-istoric, valorificarea patrimoniului turistic natural și creșterea utilizării potențialului balnear

5.1.1 Conservarea, restaurarea și punerea în circuitul turistic a patrimoniului cultural-istoric

Regiunea Centru dispune de un patrimoniu cultural material și imaterial extrem de diversificat și valoros, redescoperit după 1990 de numeroși turiști români și străini. Numeroasele obiective de patrimoniu, începând cu vestigiile din perioada antichității (castrul roman Apulum, galeriile romane de exploatare a aurului de la Roșia

Montană, cetățile dacice de la Căpâlna, Tilișca, Valea Zânelor-Covasna), continuând cu cetățile medievale (Sighișoara, Alba Iulia, Sibiu, Brașov, Făgăraș, Târgu Mureș, Mediaș, Aiud), cetățile țărănești (Râșnov, Rupea, Slimnic, Feldioara etc.), bisericile fortificate (Cârța, Cisnădioara, Biertan, Moșna, Valea Viilor, Alma, Dealu Frumos, Merghindeal, Iacobeni, Prejmer, Viscri, Călnic, Hărman, Saschiz, Dârju etc.), castelele medievale, renașcentiste sau baroce (Bran, Criș Lăzarea, Cetatea de Baltă, Sânmiclăuș, Brâncovenești, Avrig, Gornești, Gurghiu, Sâncraia, Zau de Cîmpie, Arcuș), bisericile și mănăstirile ortodoxe (Sâmbăta de Sus, Râmeț etc) alcătuiesc o rețea densă de obiective turistice de prim rang. Muzeele de istorie, de artă, de etnografie, bibliotecile documentare din Alba Iulia, Sibiu, Târgu Mureș, Brașov adăpostesc colecții și obiecte de patrimoniu deosebit de interesante. De altfel, monumente istorice și arhitectonice, unele de mare valoare, pot fi întâlnite pe tot cuprinsul regiunii. Câteva cifre sunt edificatoare în această privință. Din numărul total de 30.136 monumente istorice existente la nivel național, **5.243 sunt localizate în Regiunea Centru (1.962 monumente istorice încadrate în grupa valorică A și 3.281 monumente în grupa valorică B), ceea ce reprezintă 17,4% din total.** Menționăm că **9 dintre monumentele istorice încadrate în grupa valorică A din Regiunea Centru sunt monumente aflate în patrimoniul UNESCO** (centrul istoric al Sighișoarei, satele cu biserici fortificate Călnic, Valea Viilor, Biertan, Saschiz, Viscri, Dârju și Prejmer și cetatea dacică de la Căpâlna).

Eforturile de salvare a moștenirii culturale inițiate cu ani în urmă au început să dea roade, iar în prezent tot mai multe orașe și sate din Regiunea Centru apar pe lista atracțiilor și destinațiilor turistice de excelență datorită peisajelor culturale și naturale unice și climatului de siguranță oferit. La nivelul Regiunii, prin intermediul POR 2007-2013 au fost renovate 24 monumente încadrate în grupă valorică A și un monument încadrat în grupă valorică B. Ulterior, prin intermediul POR 2014-2020 au fost renovate 30 monumente de categoria A (dintre care 2 sunt în patrimoniul UNESCO) și 2 monumente de categoria B. Astfel, în total, 54 de monumente încadrate în grupele valorice A și B au fost finanțate prin POR 2007-2013 și POR 2014-2020. Totodată, 2 din cele 9 monumente aflate în patrimoniul UNESCO, localizate în Regiunea Centru, au fost restaurate prin intermediul POR (Biserica fortificată din Saschiz și Biserica fortificată din Călnic). Pentru a fi menținut interesul turiștilor români și străini pentru patrimoniul cultural istoric al regiunii este **nevoie de continuarea sprijinului financiar pentru reabilitarea/conservarea obiectivelor importante de patrimoniu care nu au beneficiat până acum de astfel de investiții (ex. cetatea Sighișoara care are un potențial deosebit de atracție turistică)**

5.1.2 Protejarea și valorificarea în scop turistic a patrimoniului natural

Diversitatea peisagistică, ariile naturale protejate, cu numeroase specii endemice de floră și faună, traseele rutiere spectaculoase și stațiunile montane fac din Regiunea Centru prima regiune a țării din punctul de vedere al potențialului turistic montan și colinar. Menționăm, în acest sens, faptul că Regiunea Centru include părți însemnate din suprafața a 6 din cele 28 de parcuri naționale sau naturale ale României și cuprinde numeroase alte arii protejate și rezervații naturale. **Dezvoltarea durabilă și responsabilă a turismului în aceste zone presupune implementarea unui set de măsuri și reguli ce au ca scop principal protejarea naturii și, în subsidiar, anumite investiții necesare practicării turismului precum: semnalizarea și realizarea de marcaje pentru traseele turistice și traseele de alpinism, realizarea de căi de acces, locuri de popas și campare, amenajarea de puncte de observație, refugii montane, achiziționarea de echipamente de siguranță și salvare pentru zona montană și creșterea capacității administrative a echipelor operative.** De asemenea, pentru zonele colinare cu potențial turistic este nevoie de dezvoltarea infrastructurii turistice de vizitare - trasee, panotaj etc. Pentru practicarea

turismului în ariile naturale protejate se impune adoptarea unor planuri de management al zonelor/traseelor turistice plasate în sarcina administrațiilor sau custozilor zonelor protejate sau, în lipsa acestora, responsabilitatea ar trebui preluată de UAT –urile pe raza cărora se află zonele respective. Măsurile pentru protejarea obiectivelor naturale și facilitarea turismului responsabil ar trebui să includă, de asemenea, activități de promovare turistică a zonelor vizate și susținerea activității desfășurate de personalul de specialitate (ghizi turistici, salvatori montani etc).

5.1.3. Revigorarea turismului balnear și de sănătate

Resursele balneare ale Regiunii Centru (ape minerale, ape termale, mofete, nămoluri, saline, factori de microclimat) au stat la baza dezvoltării, începând cu mijlocul secolului XIX, a unui număr important de stațiuni balneare. După anul 1989, întârzierea soluționării litigiilor privind drepturile de proprietate, lipsa investițiilor și restrângerea facilităților acordate de stat pacienților români au condus la degradarea sau chiar la dezafectarea infrastructurilor de cazare și tratament din multe localități balneare iar, în prezent, în Regiunea Centru doar 6 stațiuni balneoclimatice au fost acreditate prin H.G. 1016/2011, un număr mic în comparație cu cele 40 localități din Regiunea Centru în care există resurse balneare atestate. Investițiile realizate prin POR 2014-2020 au fost limitate teritorial la localitățile cu statut de stațiune balneară/balneoclimatică, fiind astfel excluse finanțările din fonduri europene în celelalte localități cu potențial balnear. Dezvoltarea întregului potențial balnear al Regiunii Centru presupune ca **finanțarea pentru reabilitarea bazelor de tratament existente și cele pentru crearea de noi baze de tratament și a infrastructurii conexe precum și finanțările pentru diversificarea serviciilor medicale specifice să fie acordate pe criterii medical-științifice și mai puțin pe criterii strict administrative.**

În următorii șapte ani eforturile regionale vor sprijini implementarea de măsuri și intervenții care vor viza:

- conservarea, restaurarea și punerea în circuitul turistic a obiectivelor de patrimoniu incluse în lista UNESCO, a celor incluse în grupele valorice A și B din Lista Monumentelor Istorice
- refacerea și realizarea de marcaje pentru traseele turistice și traseele de alpinism, realizarea de căi de acces, locuri de popas și campare, amenajarea de puncte de observație, refugii montane,
- dotarea cu echipamente de siguranță și salvare pentru zona montană a centrelor Salvamont
- reabilitarea bazelor de tratament existente și crearea de noi baze de tratament în localitățile cu potențial balnear și balneoclimatic
- modernizarea și extinderea infrastructurii tehnico-edilitare în localitățile cu potențial balnear și balneoclimatic
- modernizarea și extinderea infrastructurii de agrement în localitățile cu potențial balnear și balneoclimatic
- crearea, reabilitarea, modernizarea și extinderea infrastructurii mofetelor, mofetoterapiei pentru tratamente balneare complementare

P.5.2. Modernizarea și extinderea infrastructurii regionale de cazare și de agrement și îmbunătățirea serviciilor specifice

5.2.1. Modernizarea infrastructurii regionale de cazare și dezvoltarea structurilor de primire turistică în zonele în care se înregistrează deficit de spații de cazare

Indicele de utilizare a capacității de cazare în funcțiune (28,1% în 2018, la nivelul Regiunii Centru, este scăzut în comparație cu media națională (32,2%) sau cu media europeană (47,3%), indicând astfel o subutilizare la nivel regional a capacității de cazare în funcțiune. Prin prisma acestui indicator considerăm că prioritatea trebuie acordată investițiilor în modernizarea infrastructurii existente de cazare existente în raport cu investițiile în crearea de capacități. Totuși, apreciem că răspândirea inegală a infrastructurilor de cazare turistică pe teritoriul Regiunii Centru și variabilitatea geografică a indicelui de utilizare a capacității turistice conduc la necesitatea unei analize a nevoilor de extindere a infrastructurilor turistice la nivel microteritorial (localitate) și finanțarea de investiții în noi structuri de primire turistică doar în acele localități în care există un deficit real de spații de cazare.

5.2.2. Modernizarea, extinderea și diversificarea infrastructurii de agrement și îmbunătățirea serviciilor specifice

Durata medie a șederii în Regiunea Centru a scăzut la doar 2 zile în anul 2018, în parte și din lipsa unei oferte atractive de petrecere a timpului liber, în condițiile creșterii exigențelor din partea turiștilor. Cu câteva excepții, stațiunile turistice și stațiunile balneare din Regiunea Centru au o infrastructură de agrement depășită sau degradată și nu există suficiente oferte de petrecere activă a sejurului. Chiar dacă, în cazul orașelor mari, oferta de petrecere a timpului liber s-a diversificat odată cu refacerea spațiilor de agrement sau crearea de noi spații, orașele mici, cu un anumit potențial turistic, au reușit, în mică măsură să își creeze infrastructura de agrement necesară pentru creșterea atractivității turistice.

5.2.3. Modernizarea și extinderea infrastructurii turistice pentru tineret

Tinerii formează un segment bine definit al pieței turistice, necesitând o abordare specifică. Dezvoltarea acestei forme de turism se lovește de lipsa unor programe dedicate la nivel național sau județean, pe de o parte și de infrastructura insuficient dezvoltată și nemodernizată, pe de altă parte. Situația actuală impune implementarea unui program dedicat turismului de tineret care să cuprindă atât măsuri de reabilitare și extindere a spațiilor de cazare și agrement pentru tineri, inclusiv a celor din taberele școlare, cât și pachete turistice adresate tinerilor.

5.2.4. Reabilitarea spațiilor cu destinație culturală și dezvoltarea infrastructurii culturale inovatoare

Industria culturale și recreative sunt una dintre activitățile cu cea mai mare creștere în Europa și la nivel național, contribuția acestora la formarea produsului intern brut al României fiind de cca 3% în anul 2018. Desfășurarea acestui tip de activități necesită o infrastructură adecvată și, fiind vorba de un sector economic în expansiune, are nevoie de noi infrastructuri. Majoritatea clădirilor și spațiilor destinate activităților culturale din Regiunea Centru, fie că este vorba de muzee, galerii de artă, săli de spectacol sau cinematografe, au o vechime considerabilă, unele

aparținând patrimoniului național sau local, însă puține au reușit să fie reabilitate, modernizate și dotate corespunzător (instalații și echipamente moderne necesare desfășurării activităților culturale și cele precum și cele care țin de siguranța și confortul participanților). Având în vedere tendința de creștere rapidă și de diversificare a activităților culturale, apreciem că, pe lângă reabilitarea spațiilor actuale cu destinație culturală, va fi nevoie în unele centre urbane mari și mijlocii din regiunea noastră de crearea de noi spații/clădiri multifuncționale care să servească mai bine noile industrii în formare.

În următoarea perioadă investițiile regionale privind modernizarea și extinderea infrastructurii turistice de cazare și de agrement vor viza cu precădere:

- modernizarea infrastructurii de cazare
- extinderea infrastructurii de primire turistică la nivelul zonelor turistice în care se înregistrează deficit de spații de cazare
- modernizarea, extinderea și diversificarea infrastructurii de agrement
- modernizarea și extinderea infrastructurii turistice pentru tineret (tabere școlare, centre de tineret)
- reabilitarea spațiilor cu destinație culturală (muzee, spații expoziționale, teatre, săli de spectacole etc)
- dezvoltarea infrastructurii culturale inovatoare (ex. spații/huburi culturale multifuncționale, biblioteci comunitare, cluburi de lectură, cluburi green impact etc)

P.5.3. Susținerea turismului de nișă, dezvoltarea activităților conexe turismului și integrarea activităților turistice

Valorificarea mai bună a potențialului turistic al unui areal geografic bine definit necesită corelarea acțiunilor tuturor factorilor interesați, atât ale celor din sfera publică cât și ale celor din sfera privată. Implementarea unor strategii având ca obiective creșterea fluxului turistic și creșterea satisfacției turiștilor presupune existența unei structuri cu putere de decizie care să gestioneze toate componentele activității turistice în arealul vizat. Recent, în România s-a legiferat constituirea și funcționarea organizațiilor de management al destinației turistice ca structură asociativă care are ca scop implementarea politicii de marketing și gestionarea coordonată a componentelor destinației în scopul dezvoltării și valorificării potențialului turistic al arealului desemnat ca destinație turistică. Merită amintit faptul că chiar și înainte de adoptarea legislației specifice managementului destinației turistice, în Regiunea Centru funcționau cu bune rezultate structuri cu atribuții similare (ex. Asociația Județeană de Turism Sibiu). Creșterea numărului de turiști și îmbunătățirea performanțelor economice în turism la nivelul Regiunii Centru vor putea fi mai ușor îndeplinite și prin sprijinirea înființării și funcționării unor OMD –uri sau a unor structuri similare în zonele cu potențial turistic ridicat.

5.3.1. Susținerea formelor de turism tematic și a celor de turism alternativ

Tendențele manifestate cu precădere în ultimii ani pe piața turismului internațional arată o reducere a ponderii turismului de masă concomitent cu o creștere a turismului tematic și a turismului alternativ. Dezvoltarea turismului alternativ, în contrapondere la cel de masă, presupune o segmentare mai atentă a turismului, pe de o parte și o responsabilitate mai mare față de imperativul dezvoltării regionale durabile. Regiunea Centru are un potențial semnificativ în câteva subdomenii de turism alternativ precum turismul gastronomic, turismul viticol,

ecoturismul, turismul de aventură etc. Un bun exemplu, nu doar la nivelul Regiunii Centru, este programul *Sibiu – Regiune Gastronomică Europeană 2019* – derulat sub coordonarea Consiliului Județean Sibiu, care a reușit să realizeze în cursul anului 2019 o suită de evenimente cu un impact vizibil. Susținerea acestor forme de turism alternativ presupune crearea și susținerea unor parteneriate între autorități locale, unități de cazare turistică și unități prestatoare de servicii conexe turismului și ONG-uri active în turism în vederea realizării unor rute turistice tematice și derulării unor programe la nivel local sau regional, combinând elementele culturale cu promovarea responsabilă a potențialului turistic al naturii.

5.3.2. Sprijinirea activităților de promovare și informare ale organizațiilor de management al destinației

Promovarea și informarea sunt un element foarte important în dezvoltarea turismului. Revoluția tehnologică înregistrată în ultimii ani face ca mijloacele electronice să fie principalul mod de promovare și informare în domeniul turismului. Rețelele sociale au devenit, de asemenea, o sursă de informare extrem de importantă pentru potențialii turiști. Conținutul și modul de promovare a unei zone sau destinații turistice sunt foarte importante, iar informațiile trebuie să fie corecte, relevante, actualizate, livrate într-o formă atractivă, în limbi de circulație internațională și ușor de accesat. Pentru a se maximiza impactul, zona desemnată ca destinație turistică trebuie să fie bine individualizată și să beneficieze de o promovare profesionistă care, în același timp, pune în lumină atuurile zonei și oferă toate informațiile necesare potențialilor turiști, atât în ce privește obiectivele turistice cât și în ce privește accesul, cazarea, masa, posibilitățile de petrecere a timpului și, nu în ultimul rând, oferă sfaturi și experiențe împărtășite de alți turiști. Eficiența acestor informații crește cu cât sunt oferite într-un mod bine structurat și unitar și, în acest sens, apreciem că organizațiile de management al destinației turistice (OMD) sau structurile similare acestor organizații au, prin natura lor, capacitatea de a gestiona cel mai bine informarea și promovarea la nivel de zonă sau la nivel de destinație turistică desemnată ca atare. În acest sens, trebuie reglementată semnalizarea unitară pentru crearea unei identități vizuale puternice pentru destinațiile turistice. Este nevoie, de asemenea, de diversificarea programelor turistice segmentate pe categorii de turiști/grupuri tinta și de crearea unor rețele de operatori în cadrul destinațiilor care să pledeze pentru turism sustenabil.

5.3.3. Dezvoltarea activităților economice conexe turismului

Este bine cunoscut faptul că turismul poate fi un foarte bun motor pentru dezvoltarea economică locală. Turismul contribuie la crearea de afaceri și locuri de muncă într-o paletă largă de activități economice, de la servicii de transport, comerț, alimentație publică la servicii bancare sau activități culturale. Micile industrii locale (ex. artizanat, suveniruri, produse alimentare locale) precum și activitățile economice care țin mai degrabă de sfera industriilor creative (spectacole, manifestări culturale tradiționale, evenimente culturale) atrag un număr mare de turiști și mențin interesul pentru zonele respective. Această corelație este mai puternică în cazul turismului cultural, în care motivația turistică este potențată de dorința turiștilor de a cunoaște trecutul și prezentul locurilor vizitate. Turismul cultural reprezintă una dintre principalele forme de turism în Regiunea Centru, iar potențialul nevalorificat este încă mare. Sprijinirea activităților conexe turismului presupune implementarea unor lanțuri valorice în turism cu un efect multiplicator asupra sectorului turistic regional înțeles într-un sens mai larg.

În vederea implementării acestei priorități la nivel regional pachetul de măsuri va viza în principal:

- susținerea formelor de turism tematic și a celor de turism alternativ cu potențial de creștere (turism gastronomic, viticol, cicloturism, turism de aventură etc)
- crearea de organizații de management al destinației turistice și sprijinirea activității acestora (informare, promovare, marketing etc), întărirea OMD-urilor existente
- impulsionearea activităților economice și artistice în conexiune cu dezvoltarea turismului local (artizanat, suveniruri locale, evenimente culturale)

P.5.4. Asigurarea forței calificate de muncă în turism

5.4.1. Atragerea și menținerea forței calificate de muncă în turism

În anul 2018, sectorul turismului întrebuința la nivelul Regiunii Centru, conform datelor Institutului Național de Statistică, aproximativ 34 mii persoane, dintre care 26,6 mii aveau statutul de salariat. Astfel, forța de muncă din turism reprezintă 3,6% din totalul populației ocupate la nivel regional, respectiv 4,1% din numărul total al salariaților din Regiunea Centru, aceste ponderi fiind superioare celor înregistrate la nivelul întregii țări. Cu toate acestea, angajatorii din domeniu, reclamă un deficit semnificativ în privința ofertei de muncă în turism, acesta ridicându-se în prezent, la nivelul întregii țări, la cca 100 000 lucrători, potrivit reprezentanților Federației Industriei Hoteliere din România, criza forței de muncă reflectându-se în primul rând în calitatea scăzută a serviciilor. Cauzele cele mai importante ale deficitului de personal sunt salariile reduse din acest domeniu (mai mici cu cca 35 puncte procentuale față de media salarială la nivel regional) și caracterul sezonier al activității din turism. Printre măsurile care pot stimula angajarea în domeniul turismului se numără acordarea unor stimulente fiscale pentru angajații din acest domeniu, reglementarea oficială a bacșișului precum și sprijinirea mobilității lucrătorilor în turism.

5.4.2. Pregătirea profesională inițială și formarea profesională continuă a forței de muncă în turism

Pregătirea forței de muncă este un aspect esențial care poate face diferența între turismul de masă și turismul de calitate. Nivelul de exigență al turiștilor a crescut semnificativ, nu doar în rândul turiștilor străini ci și în rândul turiștilor români care formează peste 4/5 din numărul total al turiștilor. Nevoia de formare profesională în domeniul turismului, începând formarea profesională de bază până la până nivelul de top management este parțial satisfăcută în Regiunea Centru prin cele 21 licee tehnologice care oferă o pregătire în domeniul turismului, iar la nivel universitar prin cursurile oferite la Facultatea de Alimentație și Turism a Universității Transilvania Brașov sau la Facultatea de Geografia Turismului din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir” din Sibiu. Pentru a satisface nevoia de pregătire profesională în turism și pentru a crește calitatea acestuia în perioada următoare, alături de sprijinirea învățământului clasic, este nevoie și de extinderea și susținerea sistemului dual de învățământ, tot mai solicitat în ultimii ani atât de tineri cât și de firmele din domeniul turismului.

Pe de altă parte, și în acest domeniu economic, este nevoie de perfecționarea profesională a forței de muncă deja prezente pe piața muncii prin participarea angajaților la cursuri de formare profesională continuă prin care aceștia, și în special cei care și-au finalizat studiile în urmă cu mai mult timp sau cei care nu au o pregătire

profesională în domeniu, să își actualizeze cunoștințele și să își îmbunătățească competențele lingvistice și abilitățile digitale.

Pentru a dispune o forță de muncă suficientă și mai bine pregătită, eforturile regionale din perioada următoare vor include măsuri pentru a asigura:

- îmbunătățirea formării profesionale inițiale de nivel liceal și universitar în domeniul turismului, inclusiv prin reabilitarea și modernizarea infrastructurii educaționale
- susținerea sistemului dual de învățământ în domeniul serviciilor turistice
- susținerea activităților de formare profesională continuă în domeniul turismului
- sprijinirea reconversiei profesionale și încurajarea mobilității lucrătorilor în turism

Indicatorii de monitorizare a domeniului strategic 5. Turism și patrimoniu cultural:

Denumire indicator	Cod indicator	Tip indicator	Sursa/ mod de obținere	Unitate de măsură	An de bază	Valoare de bază	Observații
Valoarea proiectelor cu finanțare nerambursabilă vizând restaurarea patrimoniului cultural	DS5_1	realizare	AMPOR, RAI POR 2021- 2027	Mil. lei	2021		
Nr. obiectivelor de patrimoniu restaurate și puse în circuitul turistic	DS5_2	rezultat	AMPOR, RAI POR 2021- 2027	Nr.	2021		
Valoarea finanțărilor nerambursabilă vizând valorificarea în scop turistic a patrimoniului natural	DS5_3	realizare	AMPOR, RAI POR 2021- 2027	Mil. lei	2021		
Valoarea finanțărilor nerambursabile vizând infrastructura din stațiunile balneare și balneoclimaterice	DS5_4	realizare	AMPOR, RAI POR 2021- 2027	Mil. lei	2021		
Nr. înnoptări în stațiunile balneare și balneoclimaterice	DS5_5	rezultat	I.N.S.	Nr.	2020		
Număr de sosiri ale turiștilor în unitățile de primire turistică	DS5_6	rezultat	I.N.S.	Nr.	2020		
Indicele de utilizare a	DS5_7	rezultat	I.N.S.	%	2020		

Denumire indicator	Cod indicator	Tip indicator	Sursa/ mod de obținere	Unitate de măsură	An de bază	Valoare de bază	Observații
capacității de cazare turistică aflate în funcțiune							
Valoarea proiectelor cu finanțare nerambursabilă vizând infrastructura de turism pt. tineret	DS5_8	realizare	AMPOR, RAI POR 2021- 2027	Mil. lei	2021		
Valoarea proiectelor cu finanțare nerambursabilă vizând infrastructura culturală	DS5_9	realizare	AMPOR, RAI POR 2021- 2027	Mil. lei	2021		
Nr. vizitatori muzee	DS5_10	rezultat	I.N.S.	Nr.	2020		
Nr. proiecte de promovare turistica implementate	DS5_11	realizare	AMPOR, Asoc. jud. turism	Nr.	2021		

Domeniul strategic 6. Dezvoltarea rurală, agricultura și silvicultura

Obiectiv strategic: Dezvoltarea durabilă a zonelor rurale din Regiunea Centru prin valorificarea potențialului natural și uman al acestora

Spațiul rural al Regiunii Centru: probleme - cheie și potențial de dezvoltare

Situația demografică în zonele rurale ale Regiunii Centru: tendințe demografice inegale în plan teritorial, proces rapid de îmbătrânire demografică

Numărul populației rurale din Regiunea Centru totalizează **992 899 locuitori**, reprezentând **42,6% din totalul populației regiunii** la nivelul anului 2018. Cele mai ridicate procentaje ale populației rurale se înregistrează în județele Harghita și Covasna (57,8% respectiv 52,9%), iar cele mai scăzute în județele Brașov și Sibiu (29,3% respectiv 34,7%).

Unul din fenomenele interesante constatate în ultimii ani este acela de „**re-ruralizare**”, proces determinat în principal de migrația dinspre mediul urban spre mediul rural. Acest fenomen are atât cauze economice (creșterea costului vieții în orașe și pierderea locurilor de muncă au determinat un număr important de persoane - pensionari cu pensii mici, persoane active rămase fără un loc de muncă - să se mute în mediul rural) cât și cauze

sociale (tendința tinerelor familii de a se stabili în zonele periurbane, în localități formal rurale, dar care dispun de o bună infrastructură edilitară).

Față de situația populației la nivel general, indicatorii demografici calculați numai pentru mediul rural pun în evidență anumite **dezechilibre între grupele mari de vârstă**: astfel, raportul de dependență demografică totală era de 56% în mediul rural comparativ cu 52% pentru ambele medii rezidențiale, iar raportul de dependență demografică a vârstnicilor: 28% în mediul rural comparativ cu 27% pentru mediile rezidențiale întrunite.

Începând cu anul 1991, populația din mediul rural din Regiunea Centru a înregistrat în fiecare an rate negative ale sporului natural, cea mai scăzută valoare atingându-se în 1996 (-3,7‰). Această evoluție a fost determinată atât de modificarea comportamentului procreativ al populației cât și de modificarea treptată a structurii pe grupe de vârste a populației, prin diminuarea ponderii populației feminine de vârstă fertilă. La această situație se adaugă migrația internă și externă, care înregistrează de asemenea un sold puternic negativ și afectează cu precădere populația tânără.

Previziunile demografilor arată o **înrăutățire în următorii ani a indicatorilor demografici din mediul rural** din Regiunea Centru (scădere accentuată a numărului populației, creșterea dezechilibrelor între grupele de vârstă).

Niveluri scăzute ale ratelor de activitate și de ocupare a populației din mediul rural

Conform datelor Institutului Național de Statistică, rata de activitate a populației în vârstă de muncă din mediul rural din Regiunea Centru era de 54% în anul 2018, sensibil mai redusă decât cea înregistrată în mediul urban – 67%. De asemenea, **rata de ocupare a populației în vârstă de 15-64 ani din zona rurală a Regiunii Centru se situează la un nivel scăzut** (50,6% în anul 2018), fiind de asemenea vizibil inferioară celei înregistrate în mediul urban – 65%. Aceste valori sunt departe de rata - țintă națională de ocupare, stabilită prin **Strategia Europa 2020** (70% din populația de 20-64 ani). Rata redusă de ocupare în mediul rural are multiple cauze: lipsa locurilor de muncă disponibile, nivelul redus de diversificare al economiei rurale (dependența masivă de o singură activitate – agricultura), lipsa spiritului antreprenorial și a cunoștințelor necesare inițierii și conducerii unei afaceri, lipsa unor măsuri eficiente de stimulare a creării de noi locuri de muncă pe durată lungă în mediul rural, nivelul scăzut de pregătire profesională

și o concordanță redusă între oferta profesională a sistemului educativ și cerințele în continuă schimbare ale pieței forței de muncă, nivelul incipient al formării profesionale pe parcursul întregii vieți.

Economia zonelor rurale din Regiunea Centru. Trăsături specifice

Principala caracteristică a zonelor rurale din România este dependența masivă de o singură ramură economică - agricultura. Agricultura de semi-subsistență practică în mare parte din zonele rurale ale Regiunea Centru se caracterizează prin predominanța exploatațiilor agricole de dimensiuni mici, forța de muncă îmbătrânită, ponderea scăzută a muncii mecanizate în procesul de producție și, bineînțeles, o valoare scăzută a veniturilor obținute. Fermele mici/fermele de familie reprezintă o componentă semnificativă a specificului agriculturii și al spațiului rural din România și de aceea este nevoie de sprijinirea mai fermă a acestor exploatații agricole de mici dimensiuni, în concordanță cu principiile stabilite prin noua Politică Agricolă Comună.

Pădurile reprezintă o altă resursă economică importantă, însă prin valorificarea incompletă a masei lemnoase se obțin mai puține venituri decât în majoritatea țărilor europene iar prin exploatarea într-o manieră nesustenabilă se pune în pericol dezvoltarea economică durabilă a zonelor împădurite.

O situație atipică se întâlnește în comunele din preajma marilor orașe ale regiunii care beneficiază de o infrastructură edilitară relativ dezvoltată, o economie puternică și diversificată (întreprinderi industriale moderne, servicii, depozite, zone comerciale moderne), aceste localități funcționând ca o extindere de facto a orașelor propriu-zise.

Turismul rural și agroturismul în Regiunea Centru: potențial ridicat, valorificare parțială

Regiunea Centru dispune de un potențial turistic deopotrivă bogat și divers, valorificat doar parțial în prezent. Turismul rural a înregistrat o dinamică spectaculoasă în ultimii 20 ani, numărul pensiunilor turistice și agroturistice din Regiunea Centru apropiindu-se de 1600 în anul 2018, iar cel al locurilor de cazare oferite depășind 28 000. Regiunea Centru deține 34,7% din pensiunile agroturistice ale României și 36% din pensiunile turistice. În prezent, zonele cu cel mai dezvoltat turism rural din Regiunea Centru sunt: Bran – Moeciu – Fundata, Mărginimea Sibiului, Zona Țării Făgărașului, Zona Arieșului superior (Albac – Gârda - Arieșeni - Avram Iancu - Vidra), Zona Săcele - Întorsura Buzăului, Valea Hârtibaciului, Zona Făgărașului și câteva zone mai restrânse: Râmetea-Colțești, Corund - Praid, cetățile și bisericile fortificate din Podișul Târnavelor, etc.

Agricultura la nivelul Regiunii Centru: potențial agricol important, producții agricole variabile

Suprafața agricolă a Regiunii Centru este de 1900,4mii hectare, reprezentând 55,7% din suprafața totală a regiunii și 13% din suprafața agricolă a României. După modul de folosință, structura suprafeței agricole se prezintă astfel: arabil 39,5%, pășuni 34%, fânețe 25,3%, vii și pepiniere viticole 0,5%, livezi și pepiniere pomicole 0,7%.

Parcul de tractoare și mașini agricole din Regiunea Centru număra, în anul 2018, 28 837 tractoare agricole fizice, 22232 pluguri pentru tractor, 8047 semănători mecanice și 3253 combine autopropulsate pentru cereale, alte utilaje agricole. În anul 2018 s-au aplicat 42 940 tone îngrășăminte chimice pe o suprafață 659 312 ha, reprezentând 34,7% din suprafața agricolă a regiunii.

Valoarea producției agricole a Regiunii Centru, în anul 2017, a fost de 8,34 miliarde lei, reprezentând 10,6% din valoarea producției agricole a României. Sectorul vegetal deține 56,7% din totalul producției agricole a regiunii, comparativ cu 67,8% la nivel național. Sectorul privat are o pondere covârșitoare – 98,2 % din valoarea producției agricole regionale.

Ponderea agriculturii în VAB regională a scăzut vertiginos în ultimii ani, de la 5,9% în 2010 la 4,6% în 2016, aceeași evoluție înregistrându-se și la nivel național. Se remarcă ponderea mare a consumului intermediar în totalul producției agricole atât la nivel regional (53,6%, valoare apropiată de cea înregistrată la nivel național)

Populația ocupată în agricultură la sfârșitul anului 2017 număra 175,6 mii persoane, reprezentând 16,8% din totalul populației ocupate a regiunii (față de 20,8% la nivelul întregii țări).

Productivitatea muncii în agricultură calculată pentru anul 2016 era de 3,6 ori mai redusă comparativ cu nivelul productivității pe ansamblul economiei regionale. Este greu de stabilit o tendință pe termen mediu a productivității muncii în agricultură, deoarece producția și implicit productivitatea sunt influențate puternic de variațiile climatice, semnificativ în acest sens fiind anii 2012 și 2015 în care s-au înregistrat secete puternice.

Exporturile de produse agricole din Regiunea Centru se mențin la valori încă scăzute, deși în ultimii ani se înregistrează un reviriment al acestora. Cu toate acestea balanța externă a comerțului cu produse agroalimentare este puternic dezechilibrată, valoarea importurilor fiind mult mai mare decât cea a exporturilor. Brașovul, Alba și Covasna sunt principalele județe exportatoare de produse agroalimentare, în ultimul județ, grupa mărfurilor agroalimentare deținând 18,4% din totalul exporturilor la nivelul județului.

Industria alimentară a cunoscut o dezvoltare remarcabilă în ultimii ani în toate județele Regiunii Centru. Disponibilitatea și varietatea materiei prime locale, existența unei piețe locale de desfacere de dimensiuni apreciabile, orientarea unei bune părți a consumatorilor către produsele autohtone sunt atuuri importante valorificate de către investitorii în domeniu.

Silvicultura și exploatarea forestieră: potential economic și riscuri de ordin ecologic alimentate de exploatarea nerațională a pădurilor

Pădurile sunt una dintre cele mai importante bogății ale Regiunii Centru. **Vegetația forestieră acoperă 36,5% din suprafața regiunii**, constituind principala resursă economică a locuitorilor din localitățile montane și asigurând un bun echilibru ecologic. Predomină pădurile de foioase (55% din suprafață), urmate de cele de rășinoase. Cu un volum de 4,15 milioane mc de lemn recoltat în anul 2018, Regiunea Centru este al doilea bazin de recoltare forestieră al României și prima regiune în ce privește producția de cherestea. Alături de funcția lor economică, pădurile îndeplinesc o importantă funcție de păstrare a fragilelor echilibre ale ecosistemelor naturale din Regiunea Centru și de aceea exploatarea forestieră trebuie subordonată interesului major de protecție a mediului înconjurător și de prevenire a schimbărilor climatice.

Prioritățile specifice:

P.6.1. Eficientizarea sectorului agroalimentar și îmbunătățirea pregătirii profesionale a fermierilor

Fragmentarea excesivă a producției agricole, producțiile individuale reduse, variabilitatea acestora, costurile ridicate de transport al produselor agricole, alături de lipsa, în multe cazuri a certificării produselor determină scăderea interesului marilor procesatori pentru produsele agricole locale. Costurile ridicate de producție, lipsa unor reglementări economice favorabile (de ex. stabilirea unor prețuri minime de intervenție) și concurența puternică din partea importatorilor sunt de asemenea obstacole ce limitează accesul micilor producători pe piața internă. **Modernizarea activităților agricole prin susținerea investițiilor în domeniu (achiziționare de mașini și echipamente agricole moderne, materialelor biologice de calitate, construcții agricole) și sprijinirea agriculturii „verzi” se constituie ca prioritate majoră a perioadei următoare.**

Suprafața amenajată pentru irigații în Regiunea Centru la sfârșitul anului 2018 era de 15400 ha (13806 ha teren arabil) hectare, din care doar 984 hectare au fost efectiv irigate. **Sprijinirea dezvoltării sistemelor locale de irigații** devine o necesitate pe măsură ce efectele schimbărilor climatice sunt tot mai puternic resimțite.

Valorificarea producției agricole constituie una din problemele cele mai importante cu care se confruntă majoritatea producătorilor agricoli. Lipsa de organizare a producătorilor, insuficienta dezvoltare a structurilor specifice și a pieței agricole interne precum și insuficienta reglementare a relației producător - vânzător induc o stare de permanentă nesiguranță în ce privește valorificarea produselor agricole obținute. Cei mai afectați sunt micii producători agricoli, care formează marea majoritate a producătorilor agricoli și dețin cea mai mare parte din suprafețele agricole. Una din problemele majore cu care se confruntă aceștia este lipsa unor sisteme locale sau regionale de colectare a produselor agricole precum și insuficiența spațiilor adecvate de stocare. Lipsa asociațiilor, organizațiilor de profil precum și imaturitatea piețelor de produse agricole limitează accesul micilor producători și îi pun adesea într-o poziție de inferioritate în relațiile comerciale cu marii intermediari de produse agricole sau cu retailerii importanți.

De asemenea, există un număr semnificativ de mici producători agricoli care au reușit să-și aducă exploatarea agricolă în zona profitabilității, fie prin procesarea propriilor produse, de multe ori sub marca unor produse tradiționale sau produse ecologice. **Crearea și modernizarea centrelor logistice, sprijinirea înființării rețelelor de distribuție și a serviciilor aferente sunt măsuri ce vor contribui la depășirea obstacolelor prezente în valorificarea producției agricole. Trebuie stimulate, de asemenea investițiile în unități de procesare de capacitate mică și mijlocie care să prelucreze producția agricolă locală și sprijinirea dezvoltării lanțurilor alimentare scurte**

Deși numeroasă, populația ocupată în agricultură are o vârstă medie ridicată, fiind formată, de cele mai multe ori din persoane fără o pregătire de specialitate adecvată, fapt resimțit mai acut la asimilarea noilor tehnologii de producție. De asemenea, celor mai multor conducători de exploatarea agricole individuale le lipsesc cunoștințele de bază în domeniul organizării afacerilor. **Profesionalizarea agriculturii prin sprijinul material acordat specialiștilor agricoli (ingineri agronomi, medici veterinari etc.) și tinerilor fermieri se impune ca una din prioritățile perioadei 2021-2027.**

Măsuri:

- Modernizarea exploatarea agricole prin susținerea investițiilor în domeniu
- Sprijinirea dezvoltării sistemelor locale de irigații
- Crearea și modernizarea centrelor logistice pentru agricultură
- Dezvoltarea centrelor de servicii pentru agricultură
- Crearea și modernizarea unităților mici și mijlocii de procesare a produselor agricole situate în mediul rural
- Sprijinirea dezvoltării lanțurilor alimentare scurte
- Susținerea tinerilor fermieri și a specialiștilor agricoli
- Susținerea perfecționării profesionale a fermierilor și a serviciilor de consultanță agricolă

- Sprijinirea școlilor profesionale și vocaționale în domeniul agriculturii

Beneficiari potențiali

- Producătorii agricoli individuali
- Societățile agricole
- Societățile comerciale care desfășoară activități agricole sau de prestări servicii pentru agricultură
- Societățile comerciale cu activitate în domeniul industriei alimentare și a băuturilor
- Tinerii (18-39 ani) care inițiază o afacere în domeniul agricol
- Structurile partenariale constituite în vederea sprijinirii agriculturii

P. 6.2. Susținerea activităților agricole în zonele montane

Zona montană se întinde pe 47% din suprafața Regiunii Centru, ocupând părțile de est, sud și vest ale regiunii. Relieful montan al Regiunii Centru prezintă un ridicat potențial turistic și de dezvoltare a zootehniei, iar suprafețele de platou și luncă sunt propice culturilor agricole, însă impune restricții semnificative în dezvoltarea teritorială și dezvoltarea socio-economică a așezărilor. Zonele montane sunt marcate de o puternică specificitate, sunt fragile ecologic și defavorizate economico-social din cauze naturale, necesitând din acest motiv o abordare specifică.

La nivel național a fost adoptată în anul 2018 **Legea nr. 197 (Legea muntelui)** prin care se declară că zona montană a României constituie un teritoriu de interes național special economic, social și de mediu natural și sunt stabilite scopul, principiile și obiectivele politicii montane. Totodată, a fost reorganizată **Agencia Zonelor Montane**, organism aflat în subordinea MADR, cu scopul de a elabora și implementa strategia și politicile privind dezvoltarea și protecția zonelor montane din România, precum și de a implementa anumite măsuri din cadrul Programului Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020, susținute financiar din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR) și de bugetul de stat.

La nivelul Regiunii Centru este necesară, de asemenea, implementarea unor măsuri specifice pentru valorificarea durabilă a resurselor, stabilizarea populației, menținerea identității culturale, creșterea puterii economice a comunităților locale, în condițiile păstrării echilibrului ecologic și protecției mediului natural. În vederea susținerii dezvoltării durabile a economiei agroalimentare a zonei montane, preconizăm implementarea următoarelor tipuri de măsuri în perioada 2021-2027:

- Susținerea înființării de microunități de prelucrare industrială a materiilor prime agricole în zonele montane;
- Instituirea unui sistem de plăți compensatorii, specifice zonei montane și susținerea activă a alternativelor economice viabile pentru păstrarea practicilor tradiționale;

- Sprijinirea printr-un sistem de prime a producătorilor din aria montană care realizează produse cu certificări DOP - Denumire de Origine Protejată, IGP – Indicație Geografică Protejată, STG – Specialitate Tradițională Garantată
- Instituirea unui sistem de sprijinire al producătorilor care prelucrează fructele de pădure

P. 6.3. Valorificarea superioară, într-o manieră durabilă, a potențialului silvic regional

Pădurile sunt una dintre cele mai importante resurse naturale ale Regiunii Centru. Vegetația forestieră acoperă 36,5% din suprafața regiunii, constituind principala resursă economică a locuitorilor din localitățile montane și asigurând un bun echilibru ecologic. Predomină pădurile de foioase (55% din suprafața forestieră), urmate de cele de rășinoase. Cu un volum de 4,15 milioane mc de lemn recoltat în anul 2018, Regiunea Centru este al doilea bazin de recoltare forestieră al României și prima regiune în ce privește producția de cherestea. Județele Harghita și Mureș ocupă primele două locuri la nivel regional în ce privește volumul de lemn în anul 2018. În ultimii ani, s-a trecut tot mai mult la exploatarea complexă a lemnului, incluzând aici utilizarea în scop energetic a reziduurilor provenite în urma exploatării forestiere. **Modernizarea exploatărilor silvice, dezvoltarea infrastructurii specifice (ex. drumuri forestiere) și sprijinirea utilizării în scop energetic a reziduurilor forestiere sunt măsuri prin care pot fi susținute comunitățile din zonele montane având bogat potențial silvic.**

Alături de funcția lor economică, pădurile îndeplinesc o importantă funcție de păstrare a unui mediu curat și sănătos. Interesul economic privind exploatarea forestieră trebuie subordonat interesului major de păstrare a echilibrului ecosistemului Regiunii Centru.

Astfel, preocuparea pentru exploatarea rațională a pădurii, ținând cont de capacitatea acesteia de regenerare, este de natură să permită dezvoltarea durabilă a regiunii și prezervarea unui mediu curat și sănătos pentru generațiile următoare. **În viitor vor trebui susținute acțiunile de împădurire și reîmpădurire a zonelor fragile din punct de vedere ecologic.**

Măsuri:

- Modernizarea exploatașilor silvice prin susținerea achiziționării de mașini și echipamente specifice
- Dezvoltarea infrastructurii de transport forestier
- Stimularea utilizării în scop energetic a reziduurilor forestiere și agricole
- Susținerea acțiunilor de împădurire și întreținere a pădurilor
- Încurajarea certificării managementului forestier ca și management forestier responsabil și a companiilor ce activează în acest domeniu
- Dezvoltarea unor infrastructuri de colectare, depozitare și procesare a fructelor de pădure

Beneficiari potențiali:

- Companii cu activitate în domeniul exploatării și prelucrării primare a lemnului
- Persoane fizice sau juridice (inclusiv autorități publice) care dețin păduri
- Ocoale silvice
- Companii care valorifică în scop energetic biomasa forestieră
- Persoane fizice sau juridice (inclusiv autorități publice) care dețin terenuri pretabile pentru împădurire
- Structuri partenoriale constituite în vederea protejării și exploatării durabile a pădurii

P.6.4. Creșterea atractivității economice și diversificarea activităților economice în localitățile rurale

Principala caracteristică a zonelor rurale din România este dependența masivă de o singură ramură economică - agricultura. Agricultura de semi-subsistență practică în mare parte din zonele rurale ale Regiunii Centru se caracterizează prin predominanța exploatațiilor agricole de dimensiuni mici, forța de muncă îmbătrânită, ponderea scăzută a muncii mecanizate în procesul de producție și, bineînțeles, o valoare scăzută a veniturilor obținute. Pădurile reprezintă o altă resursă economică importantă, însă prin valorificarea incompletă a masei lemnoase se obțin mai puține venituri decât în majoritatea țărilor europene iar prin exploatarea într-o manieră nesustenabilă se pune în pericol dezvoltarea economică durabilă a zonelor împădurite. În fine, turismul reprezintă o alternativă economică din ce în ce mai promițătoare în ultimii ani. Cele câteva localități rurale care au reușit valorificarea atuurilor naturale și antropice în domeniul turismului pot constitui modele de urmat pentru multe alte localități din regiune ce dispun de un real potențial turistic. Regiunea Centru dispune de un potențial turistic deopotrivă bogat și divers, valorificat doar parțial în prezent. Prin punerea în valoare a potențialului turistic al zonelor rurale din Regiunea Centru se va crea o alternativă viabilă la activitatea economică preponderentă a locuitorilor din mediul rural, agricultura. Dezvoltarea turismului va antrena totodată dezvoltarea altor domenii economice și sociale (infrastructura de transport, industriile artizanale, industria agroalimentară, diverse servicii) generându-se astfel un efect multiplicator în economia locală.

Măsurile de stimulare a afacerilor în domenii economice neagricole (turism, servicii, industrii artizanale etc.), concomitent cu dezvoltarea competențelor profesionale și îmbunătățirea cunoștințelor antreprenoriale ale locuitorilor din mediul rural vor contribui la reducerea dependenței de activitățile agricole, creșterea ocupării și dezvoltarea economică a spațiului rural.

Măsuri:

- Susținerea afacerilor în domenii economice neagricole
- Crearea de noi instrumente financiare adaptate situației existente în mediul rural inclusiv pentru persoane fizice - producători agricoli sau neagricoli
- Îmbunătățirea abilităților și cunoștințelor antreprenoriale ale locuitorilor din mediul rural

- Conservarea și valorificarea durabilă a patrimoniului uman, cultural și natural locala prin dezvoltarea de proiecte pilot și apoi replicarea acestora la nivel regional/national
- Promovarea instrumentelor moderne de întărire și recunoaștere a identității locale

Beneficiari potențiali:

- Întreprinderile mici și mijlocii din mediul rural ce desfășoară activități economice neagricole
- PFA din mediul rural ce desfășoară activități economice neagricole
- Persoane rezidente în mediul rural care conduc sau inițiază o afacere într-un domeniu neagricol

P.6.5. Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare a localităților rurale

În ciuda progreselor înregistrate în ultimii ani, infrastructura de utilități publice în localitățile rurale ale regiunii continuă să fie subdezvoltată. Din cele 357 comune ale Regiunii Centru, doar 287 (80,4% din total) erau racordate în anul la rețelele publice de alimentare cu apă potabilă, 173 comune (48,6 %) dispuneau de instalații de canalizare publică și în 194 comune (54,3% din comunele Regiunii Centru) exista rețea de distribuție a gazelor naturale. Trebuie menționat faptul că datele statistice utilizate sunt disponibile doar la nivel de unitate administrativ-teritorială (comună) și nu reflectă situația la nivel de sat sau pe gospodării. De asemenea, din cei 4503 km de drumuri comunale existente la nivel regional (drumurile care asigură legătura între satele componente ale comunelor), 2943 km (cca 65% din total) erau drumuri pietruite sau de pământ la finalul anului 2018.

În vederea reducerii decalajelor între mediile rezidențiale în ce privește dezvoltarea și pentru îmbunătățirea standardului de viață al locuitorilor și creșterea atractivității localităților rurale se impune deci, **continuarea și extinderea programelor actuale ce vizează dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare în toate zonele rurale ale Regiunii Centru.**

Măsuri:

- Extinderea și modernizarea rețelelor de apă potabilă
- Extinderea și modernizarea rețelelor de canalizare
- Extinderea și modernizarea serviciilor de colectare și gestionare a deșeurilor menajere
- Modernizarea rețelei de drumuri comunale
- Extinderea rețelelor de iluminat public și a sistemelor pentru asigurarea siguranței publice

Beneficiari potențiali:

- Unitățile administrativ-teritoriale din mediul rural și de la nivel județean, respectiv parteneriatele între acestea

- Companii cu activitate în domeniul colectării și gestionării deșeurilor menajere

P.6.6. Dezvoltarea infrastructurii sociale, cultural-recreative și susținerea dezvoltării comunitare

Dezvoltarea preconizată în următorii ani a serviciilor sociale din mediul rural impune o redimensionare a infrastructurii sociale actuale. În perioada 2021-2027, în mod evident, **vortrebui sprijinite investițiile ce vizează reabilitarea, modernizarea și extinderea infrastructurii sociale în comunele Regiunii Centru.**

Nu în ultimul rând, este nevoie de **refacerea și dezvoltarea infrastructurii cultural- recreative din mediul rural.** O bună parte din această infrastructură este degradată sau este utilizată în diverse alte scopuri, fiind necesare intervenții pentru refuncționalizare. Proiectele de dezvoltare teritorială începute în anii anteriori pornind de la o abordare de tipul „Leader”, bazată pe inițiativa locală și conlucrarea factorilor interesați, au luat treptat amploare, iar primele rezultate sunt încurajatoare. De aceea, în perioada următoare, **se va intensifica sprijinul pentru acțiunile integrate de tipul „Leader”,** începând de la activarea cooperării intra și intercomunitare până la sprijinirea inovației în cadrul proiectelor de dezvoltare integrată.

Măsur:

- Reabilitarea, modernizarea și extinderea infrastructurii sociale din mediul rural
- Reabilitarea, modernizarea și extinderea infrastructurii cultural-recreative din mediul rural
- Reabilitarea căminelor culturale, bibliotecilor, caselor comunale, caselor memoriale și minimezeelor locale de artă, artizanat și meșterșugărești
- Sprijinirea cooperării între diverși actori și comunități rurale în cadrul unor acțiuni integrate vizând dezvoltarea teritorială

Beneficiari potențiali:

- Unitățile administrativ-teritoriale din mediul rural
- Grupurile de Acțiune Locală
- ONG –urile active în domeniul dezvoltării comunitare
- Structurile partenoriale constituite în vederea sprijinirii dezvoltării integrate a localităților rurale

Indicatorii de monitorizare a domeniului 6. Dezvoltarea rurală, agricultura și silvicultura:

Denumire indicator	Cod indicator	Tip indicator	Sursa/ mod de obținere	Unitate de măsură	An de bază	Valoare de bază	Observații
Valoarea totală a finanțărilor nerambursabile acordate pt. modernizarea exploatațiilor agricole	DS6_1	Realizare	AFIR Rapoarte anuale PNS	Mil Lei	2021		

Denumire indicator	Cod indicator	Tip indicator	Sursa/ mod de obținere	Unitate de măsură	An de bază	Valoare de bază	Observații
Nr. de mașini agricole la nivel regional	DS6_2	Rezultat	INS	Nr.	2020		
Valoarea totală a finanțărilor nerambursabile acordate pt. modernizarea exploatațiilor agricole din zona montană	DS6_3	Realizare	AFIR Rapoarte anuale PNS	Mil. Lei	2021		
Valoarea totală a finanțărilor nerambursabile acordate pt. împăduriri și creșterea viabilității pădurilor	DS6_4	Realizare	AFIR Rapoarte anuale PNS	Mil. Lei	2021		
Valoarea totală a finanțărilor nerambursabile acordate pt. diversificarea economiei din mediul rural	DS6_5	Realizare	AFIR Rapoarte anuale PNS	Mil. Lei	2021		
Locuri de muncă în activități neagricole create în mediul rural	DS6_6	Rezultat	AFIR Rapoarte anuale PNS	Nr.	2021		
Rata de ocupare a populației în vârstă de muncă din mediul rural	DS6_7	Rezultat	INS	%	2020		
Lungimea totală a drumurilor comunale modernizate	DS6_8	Rezultat	INS	Km	2021		
Nr. localităților din mediul rural conectate la rețeaua publică de distribuție a apei potabile	DS6_9	Rezultat	INS	Nr.	2021		
Numărul localităților din mediul rural racordate la sistemul de canalizare publică	DS6_10	Rezultat	INS	Nr.	2021		

Denumire indicator	Cod indicator	Tip indicator	Sursa/ mod de obținere	Unitate de măsură	An de bază	Valoare de bază	Observații
Nr. de strategii la nivelul GAL-urilor sprijinite prin fonduri nerambursabile	DS6_11	Realizare	AFIR Rapoarte anuale PNS	Nr.	2021		